

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik XI.

1901.

Sešitek 5. in 6.

Prvi nastop Slovencev v zgodovini.¹⁾

Spisal dr. Fr. Kos.

1. Črtice o naselitvi Slovencev med letom 568 in 595.

Znano je, da so leta 567. Langobardi v zvezi z Obri premagali Gepide ter jih skoraj popolnoma uničili. Ker so Langobardi v naslednjem letu tudi zapustili Panonijo ter se preselili v Italijo, dobili so Obri vsled pogodbe, katero so bili s tem narodom sklenili, Ogrsko in Erdeljsko v svojo oblast.

Obri so bili divji jahači, ki so tako rekoč s konjem vred zrastle. Nikdar se niso lotili poljedelstva ali pa trgovine. Zato so potrebovali po opustošenih zemljah, katerih so se polastili, takih podložnikov, ki so radi obdelovali polje in se pečali s kupčijo. Taki ljudje so bili Slovani, ki so se vsled tega

¹⁾ O tem predmetu so v slovenščini kolikor toliko pisali:

- a) Fr. Bradaška v svojem sestavku »O najstarejši slovenski zgodovini«, tiskanem v Letopisu Matice Slov. za l. 1870, str. 260—292.
- b) Fasching v svojem spisu »Kralj Samo«, kar je potem poslovenil J. Ogrinec. Dotični spis je bil tiskan v Zori, I, str. 202—205, 215—217, 226—227, 238—242.
- c) S. Rutar v svoji razpravi »Kakšno važnost imajo Pavla Dijakona knjige »De gestis Langobardorum« za starejšo zgodovino Slovencev?« Ta razprava je natisnjena v Letopisu Mat. Slov. za leto 1885, str. 288—331.

Ti trije sestavki so dobri in marsikaj se da v njih še dandanes izkoristiti. Popolnoma neporabljivo je pa to, kar sta o tej dobi slovenske zgodovine zapisala Trdina v svoji Zgodovini slov. naroda, str. 28—35, in pa Starè v svoji Občni zgodovini, III, str. 632.

prav v kratkem času razširili po vsej obrski državi. Mnogo se jih je naselilo po pokrajinah ob zahodni meji obrske oblasti v bližini langobardske in bavarske zemlje, kjer so imeli nalogo, da so napadali sosednje narode, ali pa da so odbijali navale sovražnikov. Po teh stranéh so se Slovani, in sicer Slovenci, tudi zato lahko gostejše naselili, ker Obrom kot jahačem gorata zemlja ni tako ugajala, kakor pa ravnine ob Tisi in srednji Donavi. Trditi smemo, da so Obri podpirali razširjanje Slovanov po svojih deželah in da jih tedaj tudi vsaj izprva nikakor niso zatirali. Ako ne bi bili Obri lepo postopali s Slovenci in drugimi Slovani, ki so se hoteli naseliti po njih zemljah, ne bi jih bili sploh izvabili na svoja tla.

Slovenci so se mnogo let kaj svobodno gibali pod obrsko nadoblastjo. To je že iz tega razvidno, da so večkrat na svojo roko brez obrskih poveljnikov in brez obrskega nadzorstva udarili na kakega sovražnika. Postopali so dostikrat tako, kakor da bi bili popolnoma samostojni. Znano nam je, da so okoli leta 611. Slovenci sami brez Obrov premagali bavarskega vojvodo Tasila.²⁾ Nekako v istem času so brez Obrov napadli Istro.³⁾ Da so bili Slovenci le prav malo zavisni od Obrov, kaže nam to, da zgodovinski viri, če je treba omeniti zemljo ob Savi, Dravi, Muri in Soči, poznajo pač slovensko pokrajino⁴⁾ in slovenski okraj,⁵⁾ ne pravijo pa, da bi to bila obrska pokrajina ali pa obrski okraj.

Kake narodnosti so se okoli leta 600. nahajale v obrski državi in v katerem razmerju, kaže nam kratka notica nekega bizantinskega pisatelja,⁶⁾ ki navaja, da so Bizantinci pri neki priložnosti vjeli del obrske vojske, in sicer 3000 Obrov, 2200 drugih barbarov ter 8000 Slovanov. Teh je bilo na obrski zemlji, kakor se kaže, še dosti več kakor Obrov in vseh drugih narodičev.

²⁾ Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 39.

³⁾ Ibid., c. 40.

⁴⁾ Ibid., c. 7: » . . . in Sclavorum provinciam.«

⁵⁾ Ibid., c. 38: » . . . Sclavorum regionem.«

⁶⁾ Theophylacti Hist., VIII, c. 3, § 14, 15 (ed. Boor, p. 289).

Kakor so Slovani in Obri pogostoma udarili na Balkanski polotok ter plenili po bizantinski zemlji, prav tako so se brez dvoma večkrat napotili iz Panonije proti zahodu v Norik, kjer so pustošili zemljo, po kateri so živeli keltsko-romanski in tudi germanski prebivalci. Obri so pač v pogodbi dobili Panonijo in pa zemljo Gepidov, a Norik je bilo treba še osvojiti. Kaže se, da so to delo izvršili Slovenci.

V južnem delu Norika je stalo mesto Tiburnia, kjer je bil škofovski sedež še okoli leta 548., ko so ondi Franki gospodovali.⁷⁾ V Noriku je bilo tudi mesto Celeia, kjer je bila najbrže še v sredi šestega stoletja škofovska stolica.⁸⁾ Morebiti je v tem času tudi mesto Poetovio še imelo svojo škofijo.⁹⁾ A vse to je proti koncu šestega stoletja izginilo, ko so Slovenci prišli v te kraje. Najbrže so tedaj Slovenci uničili celjsko in tiburnijsko cerkev, prebivalce pa pomorili ali pa odvedli v sužnost. Le nekaterim se je posrečilo, da so rešili svoje življenje in svojo prostost, ko so pribežali na morske otoke in druge varne kraje. Kakor se kaže, je celjski škof Ivan na Gradežu iskal zavetja pred sovražniki.¹⁰⁾ V istrskem Novem Gradu je bil leta 599. postavljen za škofa neki Ivan, ki je prišel ali pa morebiti prav za prav pribežal iz Panonije.¹¹⁾

Novi naselniki so Kristusovo vero, ki je bila prej razširjena po Noriku in Panoniji, tako popolnoma zatrli, da ni

⁷⁾ V nepristni listini, datirani z dnem 3. novembra leta 579. se tudi omenja »Leonianus episc. eccl. Tiborniensis«. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 237. — Mansi, Conc. coll., IX, 923). — V pritožbi beneških in recijskih škofov iz leta 591. je rečeno, da so frankovski škofje (okoli leta 548.) tudi po tiburnijski cerkvi postavljali duhovnike. (Rubeis, col. 273. Mansi, Conc. coll., X, 463. — MG. Epist. I, 17).

⁸⁾ V prej omenjeni listini, datirani z dnem 3. novembra leta 579., se tudi navaja »Joannes episcopus s. ecclesiae Celejanae.« (Rubeis, l. c. — Mansi, l. c.). — Gl. tudi Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 26, op. 5.

⁹⁾ Gl. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 25.

¹⁰⁾ Gl. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 26, op. 5.

¹¹⁾ Gl. pismo papeža Gregorja I. do ravennskega škofa Marinijana, spisano meseca maja leta 599. (Mansi, Conc. coll., X, 118. — Kukuljević, Dipl. sbornik, I, 26. — Editio Mon. Germ., lib. IX, ep. 155.)

bilo potem med Slovenci skoraj 200 let nobene krščanske cerkve. Preden so Langobardi prišli v Italijo, je imela oglejska cerkev metropolitansko oblast čez škofije po Karantaniji. Ko pa so se po tej pokrajini naselili Slovenci, je ta oblast za dolgo časa popolnoma prenehala.¹²⁾ Po Noriku bivajoči Rimljani in drugi prebivalci so bili pobiti ali pa so morali bežati, ako se niso hoteli podati. Naši predniki so se polastili vse zemlje do razvodja med Dravo in Rienzo. Še leta 770. je bila meja med slovensko in bavarsko zemljo pri Innichenu na sedanjem vshodnem Tirolskem.¹³⁾

Kaže se, da so Slovenci, ko so prišli na zemljo sedanje slovenske domovine, razdrli in požgali mnogo rimskih mest. Tako je padla nekdanja Celeia. Novci rimskih vladarjev, katere so našli na celjskih tleh, segajo do cesarja Justina I. († 527),¹⁴⁾ kar nekako kaže, da mesto še takrat ni bilo razrušeno in da so ondotni prebivalci še občevali z Bizantinci. Pozneje je ogenj uničil rečeno mesto, ker zemlja, na kateri je stalo, je vsled velikega požara počrnjena. V teku časa je potem Savinja s svojim prodrom pokrila ondotna tla.¹⁵⁾ Še pozneje so Slovenci na tamošnjih razvalinah postavili novo naselbino ter

---

¹²⁾ Glej listino z dne 14. junija leta 811. (Zahn, Urkundenbuch f. Steiermark, I, 5): »Nam Vrsus patriarcha antiquam se auctoritatem habere asserebat et quod tempore antequam Ytalia a Longobardis fuisset inuasa, per synodalia gesta que tunc temporis ab antecessoribus suis Aquilegensis ecclesie rectoribus agebantur, ostendi posse, predictae Karantane prouincie ciuitates ad Aquilegiam esse subiectas.« — Katere sinodine zapiske je imel leta 811. patrijarh Urs Fred očmi, ni znano. Da bi bil mislil na pismo beneških in recijskih škofov iz leta 591. (MG. Epist., I, 17), ni prav verjetno, ker govori o spisih, ki so nastali pred prihodom Langobardov v Italijo.

¹³⁾ Glej listino vojvode Tasila iz leta 770. (Zahn, Cod. dipl. Austr. — Fris., I, 3, št. 2): »... usque ad terminos Sclauorum, id est ad riuolum montis Anarasi.«

¹⁴⁾ Strakosch-Grassmann, Gesch. der Deutschen, I, 315.

¹⁵⁾ Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., XXXIII, 48, op.

jo zvali Celje. Ta kraj se potem že omenja v neki listini z dne 21. januarja leta 824.¹⁶⁾

Na sedanjih štajerskih tleh se je pri Dravi nahajalo rimsko mesto Poetovio, katero je leta 449. še stalo, ko so Huni po Panoniji gospodovali.¹⁷⁾ Mogoče je, da so Slovenci, ko so prišli v svojo sedanjo domovino, si osvojili to mesto in ga razrušili. V sedmem in osmem stoletju se več ne omenja, pač pa zopet v devetem.¹⁸⁾

Tik Lipnice na Štajerskem je bilo v rimskem času mesto Flavium Solvense. Trditi bi smeli, da na koncu petega stoletja je mesto še stalo, kar se da sklepati iz novcev tistega časa, katere so našli v onem kraju.¹⁹⁾ Ni mi treba poudarjati, da mesta ne nahajamo več, odkar so Slovenci prišli v te kraje. Le ime ondodne reke »Sulpa« (Sulm) spominja še na nekdanje rimsko mesto.

Noriško mesto Virunum je v prvi polovici šestega stoletja še stalo, ker ondi najdeni rimski novci segajo do cesarja Justinijana I. († 565). Pozneje je ogenj uničil to mesto, kar dokazuje izkopana črnkasta zemlja, pomešana z ogljem in raztopljenim steklom.²⁰⁾ Kakor se vidi, so najbrže Slovenci požgali in razrušili to mesto. Med novimi naseljenci se je ime Virunum popolnoma pozabilo.

Verjetno je, da so Slovenci uničili mesto Tiburnia ali Teurnia imenovano. Ta kraj se še omenja v petem in šestem stoletju,²¹⁾ in na Lurnskem polju najdeni novci segajo do cesarja

---

¹⁶⁾ »... in finibus Sclavinie in loco, qui dicitur Zellia.« (Izvestja Muz. dr. za leto 1894, str. 110, št. 17.)

¹⁷⁾ Priscus, ed. Dindorf, p. 302.

¹⁸⁾ Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 24—26.

¹⁹⁾ Tako n. pr. so dobili na tleh nekdanje Solve novce bizantinskega cesarja Leona I. (vladal od 457—474). Gl. Knabl, Wo stand das Flavium Solvense? (Schriften des hist. Vereins f. Innerösterreich, I, 30 in 104.)

²⁰⁾ Strakosch-Grassmann, Gesch. der Deutschen, I, 315.

²¹⁾ Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 27.

Justinijana.²²⁾ Je li Tiburnia leta 591. še stala, ni znano. Tamošnje izkopenine kažejo, da sta ogenj in meč pokončala to mesto in da so ondotni prebivalci, boreč se s sovražnikom, našli smrt med zidovjem svojega domačega kraja. Mesto je bilo uničeno in njegovo ime se je ohranilo le v pokvarjenih oblikah Liburnia, Lurna itd. in dandanes se ondotna okolica zove Lurnsko polje (Lurnfeld).²³⁾

Ker je bilo mesto Aguntum, ki je stalo tam, kjer je sedaj Lienz na vzhodnem Tirolskem,²⁴⁾ precej daleč na zahodu, zato je bilo najbrže nekoliko let pozneje razrušeno, kakor pa prej naštetih kraji. Okoli leta 611. se še omenja, ker takrat so pri tem mestu Slovenci premagali Bavarce.²⁵⁾ Prej ko ne so Slovenci pri tej priložnosti tudi razdrli to mesto. Ko je bil Agunt uničen, se je polagoma tudi pozabilo njegovo ime. Morebiti so Slovenci takrat tudi opustošili vso ondotno okolico. V neki listini iz leta 770. čitamo, da je bila vsa tamošnja zemlja od starodavnih časov sem, tedaj morebiti od leta 611. naprej, pusta in brez prebivalcev.²⁶⁾

Znana so nam po naših krajih še druga rimska mesta, katera so bila uničena ob ljudskem preseljevanju ali pa takrat, ko so Slovenci prišli v svojo sedanjo domačijo. Najbrže so ti porušili E m o n o, ki je stala ondi, kjer je sedaj Ljubljana. Tu najdeni rimski novci segajo do cesarja Justinijana,²⁷⁾ kar kaže, da je mesto v šestem stoletju prej ko ne še stalo. — *Nauportus, Praetorium Latovicorum, Neviodunum* in še drugi kraji so bili med ljudskim preseljevanjem ali pa ob

²²⁾ Kämmerl, Anfänge deutschen Lebens in Oesterreich, str. 138.

²³⁾ Letopis za leto 1897, str. 29.

²⁴⁾ Kar se tiče lege tega mesta, gl. Letopis, op. cit., str. 29, op. 4.

²⁵⁾ Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 39.

²⁶⁾ »... quia et ipsa loca ab antiquo tempore inanem atque inhabitabilem esse cognouimus.« (Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 3, št. 2). — Ker je bila vsa ondotna okolica toliko časa pusta in brez ljudij, začeli so jo naši predniki imenovati Pusto dolino (Pusterthal).

²⁷⁾ Strakosch-Grassmann, I, 315.

prihodu Slovencev porušeni tako do dobrega, da so se še njih imena med novimi prebivalci pozabila.

Naši predniki so se tedaj s silo polastili tistih pokrajin, katere imajo še dandanes v svoji posesti, ali pa so jih vsaj pred tisoč leti imeli. Prvotni prebivalci tudi niso mogli uspešno odbijati navalov naših pradedov, ker niso dobili od nobene vlasti kake izdatne pomoči. Sosednji arijanski Langobardi so bili vsaj v prvih letih, odkar so bili prišli v Italijo, bolj naklonjeni paganskim Obrom in Slovencem, kakor pa Rimljanom, s katerimi so se morali vojskovati. Katoliški Bizantinci in Franki bi bili brez dvoma radi pomagali, a bili so preoddaljeni. Razun tega pa so imeli oboji dovolj opraviti s svojimi domačimi zadevami. Prvotni prebivalci ob Dravi, Savi, Soči in Muri so bili tedaj osamljeni in čeprav so brez dvoma hrabro branili svoje imetje in življenje, bili so nazadnje vendar premagani.

Napačna bi bila misel, da so Slovenci kar nekako tako brez težav in bojov posedli svojo sedanjo zemljo. Kakor dandanes Slovenci ne dobé ničesar zastonj, prav tako je bilo tudi pred trinajstimi stoletji. Za vsako ped zemlje se je bilo treba truditi in boriti.

Tudi si ne smemo misliti, da bi bili prvotni prebivalci še pred prihodom Slovencev kar tako zapustili svojo domovino, ter se od prvega do zadnjega napotili po svetu. Kakor se nam zdi nemogoče, da bi iz strahu pred sovražniki vsi Slovenci zapustili svoje domače kraje, svoje hiše in njive, svoje travnike in gozde ter bi se izselili n. pr. v Ameriko, tako se kaj takega po naših deželah ni zgodilo na koncu šestega stoletja pred prihodom Slovencev. Posamezni stanovalci so pač šli tja, kjer se jim je zdelo varnejše; velika večina ljudij je pa ostala v tistih krajih, kjer je bila doma. Izprva je pač pred sovražniki iskala zavetja v utrjenih gradovih, po gozdih, v gorovju in med močvirji, a pozneje, ko se jej ni več zdelo nevarno, povrnila se je tja, kjer je imela svoje nepremakljivo imetje.

Lahko bi si še celo mislili, da so Slovenci, ko so prišli v Norik, postopali mnogo krvoločnejše in okrutnejše, kakor

pa Langobardi, Gotje in drugi germanski narodje. Oni so bili poganske vere, ti pa večinoma arijanci, tedaj vsaj kristjani. Langobardi, Gotje, Franki in drugi germanski razrodje so si pač podvrgli prvotne Rimljane, vzeli jim vso zemljo ali pa vsaj tretji del, a pustili so jim večinoma življenje. Nasledek temu je bil, da so Langobardi, Gotje in Franki polagoma izgubili svojo narodnost, ker po njih nekdanjih zemljah stanujejo dandanes Italijani, Španci in Francozi, ki spadajo k romanskemu plemenu. Drugače je bilo pri Slovencih in drugih južnih Slovanih, ki so po osvojenih zemljah večinoma ohranili svojo narodnost, kar kaže, da so iztrebili velik del starih prebivalcev. Ako bi bili s prvotnimi stanovalci ravnali milo in prizanesljivo, izgubili bi bili na mnogih straneh svojo narodnost, ko bi bili živeli med prejšnjimi, na višji stopinji omike stojčimi prebivalci. Res je, da so pozneje Slovenci in tudi drugi Slovani izgubili mnogo zemlje, po kateri se dandanes govoré razni tuji jeziki, ne pa slovanščina; iz katerih vzrokov se je to zgodilo, ne bodem na tem mestu razpravljajal.

Vendar si ne smemo misliti, da bi bili Slovenci, ko so prišli v svojo novo domovino, popolnoma iztrebili stare prebivalce. Znano je, da so Slovani pri svojih napadih na Balkanski polotok pomorili mnogo ljudij, prav veliko so jih pa tirali s seboj v svojo domačijo, da so jim služili. Od leta 527. pa do 558. je na ta način bizantinska država izgubila nad 200.000 podložnikov.²⁸⁾ Ker so vjetniki bili kristjani, imenovali so jih naši predniki krščénike in krščénice. Kmalu sta ta dva

²⁸⁾ Procopii Historia arcana, c. 18 (Corp. script. hist. Byzant., XVIII, 108): „*Ἰλλυρίους δὲ καὶ Θράκην ὅλην, εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰουρίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίων προάστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερσονησίαιων ἢ γῶραι ἐστίν, Ὀνντοὶ τε καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδὸν τι ἀνὰ πᾶν καταθρόντες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταύτη ἀνθρώπους. πλέον γὰρ ἐν ἐκάστη ἐμβολῇ οἶμαι ἢ κατὰ μυριάδας εἰκοσιν εἶναι τῶν τε ἀνηρημένων καὶ ἠνδραποδισμένων ἐνταῦθα Ῥωμαίων, ὥστε τὴν Σκυθῶν ἐρημίαν ἀμίλει ταύτης πανταχόσε τῆς γῆς ξυμβαίνειν.*“

izraza med našimi ljudmi začela zaznamovati to, kar besedi sužnik in sužnica. Še dandanes pri nas beseda krščenica pomenja deklo.

Ne samo drugi Slovani, tudi Slovenci so imeli take vjetnike pri sebi, da so jim služili. Za dober denar so jih tudi radi prodajali. Znano nam je, da je papež Ivan IV. leta 641, ali pa 642. v Istro in Dalmacijo poslal opata Martina, kateri je s cerkvenim denarjem odkupil več tisoč ljudij, ki so postali vjetniki ondotnih Slovanov.²⁹⁾

Da Slovenci niso popolnoma uničili prvotnih prebivalcev, imamo še drug pokaz. Po naši domovini je še mnogo krajevnih imen, katera so Slovenci dobili od prejšnjih prebivalcev. Neslovenska so imena naših večjih rek, kakor Save, Drave, Krke in Soče. Imena nekaterih mest, kakor Celja, Ptuja, Trsta in Kopra nimajo svojih korenin v slovenščini. Ravno to velja o imenih nekaterih pogorij, kakor Karavank, Krasa, Alp, Tur itd. Na slovenski zemlji je mnogo jako starih vasij, katerih imena nimajo slovenske korenike. Taka imena so Slovenci za svojo rabo včasih le malo preuredili,³⁰⁾ včasih pa predrugačili tako, da bi človek mislil, da so to pristni domači izrazi.³¹⁾ Taka neslovenska imena krajev, rek in gora pričujejo, da so se ostanki keltsko-romanskega plemena po naši domovini ohranili do tistega časa, ko so se Slovenci stalno po njej naselili.

Prvotni prebivalci, ki so še po prihodu Slovencev prebivali po Noriku in Panooniji ter bili od vseh stranij obdani od novih naseljencev, so v mnogih slučajih izgubili svoje imetje in osebno svobodo. Pa tudi, ako jih taka nesreča ni zadela, so bili vendarle osamljeni. Ker so bili ločeni od omikanega sveta, so tudi nehali napredovati. Živeč med pogani so tudi oni kolikor toliko po-

---

²⁹⁾ Vita Joannis papae IV. (MG., Gest. pont. Rom., I, 177).

³⁰⁾ Tako n. pr. so Slovenci imena nekaterih rek premenili tako, da so jim dali drug spol. To vidimo pri imenih Sava (Savus), Drava (Dravus), Mura (Murus) in Soča (Sontius).

³¹⁾ Iz Tergeste so napravili Trst, iz Carusad Kras, iz Longaticum Logatec itd.

divjali in vsled tega tudi niso bili posebno zmožni, da bi bili dosti vplivali na svoje nove sosede. Ker so jim vojske in druge nezgode več ali manj pobrale njih imetje, ubožali so ter večinoma postali pastirji in kmetje. Ker so morali pogostoma občevati z bližnjimi Slovenci, zato so se polagoma naučili njih jezika ter se nazadnje tu in tam poslovenili. Keltskim in latinskim prebivalcem se je po nekaterih krajih med Slovenci godilo prav tako, kakor ilirskim in traškim med Srbohrvati in Bolgari, kjer se je razun nekaterih izjem tudi mnogo ljudij poslovanilo.³²⁾

Znano je, da posebno severni gorati deli Štajerskega in Koroškega niso med ljudskim preseljevanjem toliko trpeli, kakor dolenje Štajersko in sosednje Kranjsko. Če se je keltsko-rimsko prebivalstvo po pobrežnem Noriku, tedaj po sedanjem Gorenjem in Dolenjem Avstrijskem, ohranilo do konca petega stoletja in še dalje, kar je razvidno iz životopisa sv. Severina in iz drugih virov, akoravno so tudi ti kraji mnogo trpeli vsled napadov tujih narodov, tem verjetnejše je, da je to prebivalstvo tudi po goratih krajih severnega Štajerskega in Koroškega preživelo nezgode ljudskega preseljevanja.³³⁾ Ko so se Slovenci proti koncu šestega stoletja polastili tudi teh delov Štajerskega in Koroškega, so pač v raznih bojih pobili nekoliko prvotnih prebivalcev, ostale so si samo podvrgli, da so jim potem morali služiti. Slovenci so bili nato kakih 200 let gospodarji rečene zemlje. V tem času so prej ko ne poslovenili del prvotnih prebivalcev, vseh pa brez dvoma ne. Najbrže je bilo prebivalstvo po gorenjem Štajerskem in severnem Koroškem v narodnostnem oziru kolikor toliko mešano še takrat, ko so Slovenci prišli pod frankovsko gospodstvo. Taka mešanica je bila pozneje na korist Nemcem, da so lažje vse skupaj germanizirali.

Slovenci so prišli v svoje sedanje pokrajine med letom 568. in 595. Znano je, da so se leta 568. Langobardi napotili

³²⁾ Gl. Izvestja Muz. dr., VIII, 92.

³³⁾ Kronos v Mittheilungen des hist. Ver. f. Steiermark, XXVII, str. 16.

v Italijo in še le po njih odhodu so se Obri in Slovenci lahko pomaknili proti Noriku. Leta 595. pa je bavarski vojvoda Tasilo I. šel s svojo vojsko v pokrajino Slovencev, jih premagal ter se z bogatim plenom vrnil v svojo deželo.²⁴⁾ Kaže se, da so se Slovenci do takrat že precej dobro udomačili na svoji zemlji in da jim sosednji narodje niso odrekli vlastinske pravice do nje. Kmalu potem (leta 586.) so Bavarci na novo napadli Slovence, a ti so dobili pomoč od obrskega kakana ter napadalce premagali in do zadnjega pobili.²⁵⁾ Štiri leta pozneje, namreč leta 600., so Slovani skozi severno Istro začeli siliti v Italijo.²⁶⁾

Proti koncu šestega stoletja so Slovenci prišli do najzahodnejših strani svojih nekdanjih bivališč. Ker pa so brez dvoma potrebovali vsaj dve desetletji, da so do dobrega posedli zemljo ob Dravi, Savi, Soči in Muri, zato je jako verjetno, da so si kmalu po odhodu Langobardov v Italiji začeli osvajati svojo sedanjo domovino.

Slovenci so se naseljevali po nekdanjem Noriku in drugih sosednjih pokrajinah tako, da so šli ob rekah navzgor. Kjer so dobili za obdelovanje pripravnih ravnin in dolin, tam so si napravili selišča. Tako so polagoma zasedli sedanjo Kranjsko,

---

²⁴⁾ Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 7 (MG. SS. rer. Langob., 118). — Frankovski kralj Hildepert II. je vladal od leta 575—596. Leta 595. je povzdignil Tasila v bavarskega vojvodo. [Cfr. Herimanni Augiensis Chronicon ad a. 595 (MG. SS., V). — Sigeberti Gemblacensis Chronographia ad a. 595 (MG. SS., VI)]. Kmalu potem, ko je Tasilo postal vojvoda, šel je nad Slovence, kar se je najbrže zgodilo že leta 595.

²⁵⁾ Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 10 (MG. SS. rer. Langob., 120). — Pavel dijakon, ki to pripoveduje, pravi potem v naslednjem poglavju, da je takrat (»hac etiam tempestate«) umrl frankovski kralj Hildepert II. Znano je, da je ta kralj leta 596. končal svoje življenje. Brez dvoma je bil tudi tega leta boj med Slovenci in Bavarci.

²⁶⁾ Gl. pismo papeža Gregorja I. do solinskega škofa Maksima (ed. Mon. Germ., lib. X, ep. 15): »Et quidem de Sclavorum gente, quae vobis valde imminet, ... conturbor, quia per Histriae aditum iam ad Italiam intrare coeperunt.« — Tu omenjeni »Histriae aditus« je brez dvoma tisti del kraškega sveta, ki se nahaja med Trstom in Reko.

Koroško, Štajersko ter velik del Primorskega. Dalje so se po lastili sedanjega vzhodnega Tirolskega in solnograškega Lungaua. Njih naselbine so se nahajale po sedanji Dolenji in nekoliko tudi Gorenji Avstriji. Tudi po zahodnih krajih Panonije so bili Slovenci razširjeni. Zahodna meja slovenske zemlje se je vlekla v sedmem in osmem stoletju, ko so Slovenci najbolj daleč segali proti zahodu, od izvira reke Drave proti severu k gori Dreiherrnspeitz, nato proti vzhodu po gorskem slemenu Visokih Tur nekako do izvira Mure, odtod proti severu po razvodju med Salico na eni strani, Muro in Anišo na drugi do Dachsteina, potem dalje k Mrtvem gorovju ter več ali manj po razvodju med Travno in Anišo k Donavi, kjer so se dotikali Čehov.³⁷⁾ Da se je slovenska zemlja res tako daleč proti zahodu razprostirala, dokazujejo to mnogobrojna slovenska krajevna imena, katera nahajamo po vseh tamošnjih stranéh do opisane meje.³⁸⁾ To trditve potrjujejo tudi nekatere listine.³⁹⁾

Kljubu temu, da so se Slovenci pred dobrimi tisoč leti razprostirali od izvira reke Drave pa do panonske nižine ter od Donave pa do Jadranskega morja, je bilo vendar njih skupno število neznatno. Marsikateri deli, ki so dandanes pokriti z vasmí in polji, so bili takrat neobdelani in napolnjeni s širokimi gozdi. Ko so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino, naselili so se rajši po ravninah in dolinah; gorovja so se ogibali. Le kjer so se doline tako polagoma vzdigovale, kakor n. pr. ob Savi, Dravi in Muri, prodrli so daleč v nje.⁴⁰⁾ Ker so bili Slovenci po svoji novi zemlji jako redko naseljeni, je bil to potem glavni vzrok, da so v nekaterih stoletjih izgubili polovico svojih pokrajin.

³⁷⁾ Kámmel, Anfänge deutschen Lebens in Oesterreich, str. 176.

³⁸⁾ Cfr. Spomenico tisočletn. Met. smrti, str. 72—74, 94—96.

³⁹⁾ Primerjaj med drugim listino bavarskega vojvode Tasila iz leta 770. (Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 3), potem listino istega vojvode iz leta 777. (Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 2), dalje pogodbo freisinškega škofa Hittona iz leta 827. (Archiv f. Kunde österr. Gesch.-qu., XXVII, 258) itd.

⁴⁰⁾ Ljublj. Zvon, II, 400.

2. Slovenci pod obrskim gospostvom.

V interesu Langobardov, Obrov in Slovanov je bilo, da bi Bizantincem, ki so gospodovali po Balkanskem polotoku in po Italiji, vzeli kolikor mogoče veliko pokrajin. Langobardi, Obri in Slovani so bili napadovalci; Rimljani in Bizantinci pa so se prizadevali, da bi si ohranili to, kar so imeli. Odbijali so napade tujih barbarov ter branili meje svoje domovine. Če to pomislimo, zdelo se nam bode razumljivo, zakaj da so se mnogo let Slovani, Obri in Langobardi med seboj podpirali.⁴¹⁾ Na eni strani vidimo katoliške Rimljane in Bizantince, na drugi pa nekatoličane, namreč poganske Obre in Slovence ter arijanske Langobarde. Ti so, kakor je znano, na vso moč podpirali beneške razkolnike, kateri so se zarad treh poglavij odcepili od Rima. Slovenci so se v tem času večkrat bojevali z Bavarci; tam pa, kjer so mejili z Langobardi, je vladal mir.

Že okoli leta 596. je obrski kakan poslal poslanca k langobardskemu kralju Agilulfu v Milan ter z njim sklenil mir.⁴²⁾ Nekaj časa pozneje je tudi ta poslal svoje zastopnike k Obrom, da bi se za večne čase sklenilo prijateljstvo med obema narodoma.⁴³⁾ Ta zveza med Longobardi in Obri se je kmalu pokazala v praktičnem življenju, ko so drug drugemu šli na roke. Okoli leta 601. je kralj Agilulf poslal obrskemu kakanu rokodelcev, da so mu stesali bark, katere so mu služile, da je

⁴¹⁾ Obri in Slovani so večkrat drug drugemu šli na roko, ko so napadali bizantinsko zemljo. Leta 584. so Obri, ker so sami sklenili mir z Bizantinci, našuntali Slovane, da so pridrli na bizantinska tla (Theophylaktos, Hist., I, c. 7, ed. Boor, p. 52). Obri so leta 591. tudi med Slovani ob Baltiškem morju iskali pomožnih čet, da bi lažje napadali bizantinsko državo (Theophylaktos, VI, c. 2, l. c. p. 223). Ko je leta 593. bizantinska vojska šla nad Slovane, hotel je tem obrski kakan pomagati s svojim diplomatičnim posredovanjem (Theophylaktos, VI, c. 6, p. 231. — Gl. tudi Izvestja Muz. društva, VIII, 183). — Če je na slovanski zemlji bivajoč Gepid prepeval obske pesmi, ni na ta način kar čisto nič vznemiril ondotnih Slovanov (Cfr. Theophylaktos, VI, c. 9, p. 238).

⁴²⁾ Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 12 (MG. SS. rer. Langob., p. 121.)

⁴³⁾ Ibid., IV, c. 24, p. 125.

lažje podjarmil neki otok blizu Tracije.⁴⁴⁾ A nasprotno je pa kakan na pomoč poslal langobardskemu kralju slovanskih čet, katere so ga podpirale, da se je leta 603. polastil Cremona in še nekaterih drugih krajev.⁴⁵⁾ Prej ko ne so bile to slovenske trume, ki so se takrat borile po severni Italiji.

Včasi se je zveza med Slovani, Obri in Langobardi pokazala na bojišču. Tako so rečeni narodje okoli leta 602. napadli bizantinsko Istro ter po njej ropali in požigali.⁴⁶⁾

Med tem časom so arijanski Langobardi vsled prizadevanja papeža Gregorja I. postali katoličani ter se na ta način nekoliko približali katoliškim Rimljanom in Bizantincem; a na drugi strani je nastala napetost med njimi in Obri. Langobardski kralj Agilulf je sedaj poslal svojega notarja Stablicijana k cesarju Foku v Carigrad ter se ž njim pomiril;⁴⁷⁾ a »večni mir«, ki je bil okoli leta 602. z Obri sklenjen, je prenehal. Že okoli leta 610. se vname vojska med Langobardi in Obri. Ti napadejo s svojimi trumami, med katerimi je bilo brez dvoma veliko število Slovencev, beneško zemljo. Furlanski vojvoda Gisulf se jim postavi nasproti, a Obri ga premagajo in uničijo skoraj vso njegovo vojsko. Vsa Furlanija je bila sedaj odprta obrskim četam, katere so nato po njej ropale in požigale. Le v utrjenih gradovih, kakor v Korminu, Čedadu, Nemah⁴⁸⁾ itd., se Langobardi branijo. Nazadnje se Obri polasté tudi Čedada ter odpeljejo v svojo domovino mnogo langobardskih vjetnikov.⁴⁹⁾ Ta zmaga Obrov je bila najbrže na korist od njih zavisnim Slovincem, da so se lažje razširjali proti Italiji.

⁴⁴⁾ Ibid., IV, c. 20, p. 123.

⁴⁵⁾ Ibid., IV, c. 28, p. 125.

⁴⁶⁾ Ibid., IV, c. 24, p. 125: »Inter haec Langobardi cum Avaribus et Sclavis Histrorum fines ingressi, universa ignibus et rapinis vastaverunt.« — Verjetno je, da so ti Slovani bili Slovenci.

⁴⁷⁾ Ibid., IV, c. 35, p. 128.

⁴⁸⁾ Ibid., IV, c. 37, p. 129: »... hoc est in Cormones, Nemas...« — Neme (ital. Nimis) so od Čedada proti severozahodu tik narodne meje med Slovenci in Furlani.

⁴⁹⁾ Ibid., IV, c. 37, p. 128—130.

Obri so bili tedaj okoli leta 610. zmagovalci, potolčeni pa so bili Furlani in sicer tako, da so še celo sinovi in pa soproga furlanskega vojvode Gisulfa prišli sovražnikom v pest. Kaže se, da je bil vojvoda Gisulf sam ubit. Njegova sinova Taso in Kako, katerima se je posrečilo, da sta Obrom ušla, sta sedaj postala Furlanom vojvodi.

Njuna naloga je bila, da sta popravila škodo, katero so Obri s svojim napadom naredili. Pavel dijakon omenja, da sta Taso in Kako v svojo oblast dobila tudi slovenski okraj »Zellia« do mesta »Medaria«. Ondotni Slovenci so morali nato nad sto let furlanskim vojvodam plačevati davek.⁵⁰⁾ Kaže se, da »Zellia«

⁵⁰⁾ Ibid., IV, c. 38, p. 132: »Hi (sc. Taso et Cacco) suo tempore Sclavorum regionem quae Zellia appellatur usque ad locum qui Medaria dicitur possiderunt. Unde usque ad tempora Ratchis ducis idem Sclavi pensionem Foroianis ducibus persolverunt.« — Veliko se je že pisalo in ugibalo, kje nam je iskati okraj »Zellia« in kraj »Medaria.« Nekateri trdijo, da »Zellia« je Celje na južnem Štajerskem, »Medaria« pa Slovenska Matreja na Tirolskem ali pa Materija v Istri. — Ako bi bilo to res, sledilo bi iz tega, da so Taso in Kako ter njuni nasledniki gospodovali po zemlji med Furlanijo, Celjem in Slovensko Matrejo, da so tedaj imeli v svoji oblasti vso Kranjsko, potem sedanje Koroško in vzhodni del Tirolskega. To pa nikakor ni mogoče, ako pomislimo, da so Slovenci okoli leta 611. pri Aguntu na vzhodnem Tirolskem premagali Bavarce, ne pa Furlanov, in da so kmalu potem udarili v Istro. Ako bi se bila Taso in Kako res polastila zemlje med Furlanijo in Celjem, ne bi bili Slovenci mogli napasti Tirolskega in Istre, ker bi jih bili v obeh slučajih Furlani že prej odgnali. Tudi bi bilo Slovencem kazalo, da ne bi napadali oddaljenih nasprotnikov na Tirolskem in v Istri, pač pa, da bi najprej pregnali tujce, ki so bili tako rekoč v njih središču. Dalje je treba pomisliti, da Celje je in je bilo mesto, ne pa okraj (»regio«), o katerem govori Pavel dijakon. Ako bi bila Zellia res Celje na južnem Štajerskem, sledilo bi iz tega, da je furlanska oblast do obe vojvode Ratchisa segala unstran kranjskih mej. Slovenci, stanujoči med Celjem in Furlanijo, tedaj tudi Kranjci, bi bili furlanskim vojvodam plačevali davek. To pa ne more biti res, ker je vojvoda Ratchis, kakor trdi Pavel dijakon (VI, c. 52) napadel Kranjsko, pobil tu mnogo prebivalcev in opustošil deželo. Je li vojvoda Ratchis takrat napadel svoje podložnike po Kranjskem? Znano je, da furlanski vojvode niso mogli okoli leta 610. ubraniti Čedadu pred obrsko silo; tem manj bi jim bilo

so zahodna Brda med mestom Čedadom in vasjo Medano (Medaria) na obeh straneh sedanje avstrijsko-italijanske meje.

mogoče nad sto let obdržati zemljo med Čedadom in Celjem. Če bi se bilo furlansko gospostvo res razprostiralo do Celja in Slovenske Matreje, bil bi velik del Slovencev pod njih oblastjo. A iz zgodovine Pavla dijakona je razvidno, da je bila večina Slovencev od Langobardov nezavisna. Kako bi mogli furlanski vojvode pri Slovencih iskati podpore in pomoči, ako bi bili ti njih podložniki! Mnogokrat so pridrli Slovenci na furlansko zemljo ter se z Langobardi bojevali. Te bitke so bile v bližini Čedada, ne pa pri Celju ali pa v okolici Slovenske Matreje. Pavel dijakon na mnogih mestih omenja, da so Slovenci večkrat napadli Furlanijo, nikdar pa ne pripoveduje, da bi se bili uprli langobardskemu gospostvu po Kranjskem, Štajerskem in Koroškem. Slovenci se z Langobardi niso bojevali kot njih uporniki, pač pa izprva kot obrski podložniki, pozneje pa kot svoboden, nezavisen narod. (Gl. Rutar v Letopisu Matice Slov. za l. 1885, str. 315.)

Nekoliko boljša od zgoraj navedene hipoteze je ta, da Zellia je Zilska dolina na Koroškem, Medaria pa Modrinja Ves v rečni dolini. — Temu nasproti je treba pomisliti, da so bili Furlani okoli leta 610. od Obrov tako tepeni, da so še celo izgubili svoje glavno mesto in da sta Taso in Kako za nekoliko časa postala obrska vjetnika. Zato ni verjetno, da bi si bila, ko sta kot beguna pribežala v domovino, razširila svojo oblast še čez oddaljeno Zilsko dolino. Njuna naloga je bila, da sta se iznova polastila Čedada in bližnje okolice.

Rutar (Letopis Mat. Slov. za l. 1885, str. 315) pravi, da je Zellia morala ležati prav blizu Furlanije in da ni bila obširna zemlja. Da je bila Zellia le majhna pokrajina, kaže nam Pavel dijakon že s tem, da jo nazivlje »regio«, ne pa »provincia« ali pa »patria«.

Tu naj opomnim, da v raznih rokopisih se ime okraja in mesta, do katerih je okoli leta 610. segala oblast furlanskih vojvod, prav različno piše. Za okraj se nahajajo oblike Zellia, Azellia, Agellia in Cagellia; za kraj pa Medaria, Meclaria, Mecharia, Melaria in Neclaria. Kaže se, da se nam niti eno, niti drugo ime ni ohranilo v pravi, nepokvarjeni obliki. Morda je že Pavel dijakon sam ti dve imeni napačno zapisal. Različna pisava v rokopisih nam kaže, da so razni prepisovalci še bolj popačili ti dve imeni.

Strakosch-Grassman (Gesch. d. Deutschen, I, 319) misli, da Zellia in Medaria sta Cegle in Medana nad Korminom. Da je Medaria najbrže Medana, je jako verjetno. Kdor pozna pisavo v srednjeveških virih, ta ve, da je med *n* in *ri* kaj malo razlike in da je morebiti kak površen prepisovalec nehoté namesto Medana zapisal Medaria. Kar pa

Ko je na Bavarskem umrl vojvoda Tasilo I., sledil mu je njegov sin Garibald. Tega so Slovenci okoli leta 611. pri Aguntu⁵¹⁾ premagali ter opustošili bavarsko zemljo. Nato so Bavarci zbrali svoje trume, vzeli sovražniku plen ter ga pognali iz svoje dežele.⁵²⁾

Nekako v tistem času so Langobardi z bizantinskim cesarjem sklenili mir. Ker Slovenci niso bili nikakršni langobardski podložniki, ni se jim bilo treba brigati za to, kar sta langobardski kralj in bizantinski cesar ukrenila. Napadli so Istro, pomorili v njej mnogo bizantinskih vojakov ter strašansko opustošili polotok.⁵³⁾

Slovenci so bili takrat še pogani. Med letom 612. in 615. je namerjaval sv. Kolumban, ki se je v tistem času mudil v Bregenzu ob Bodenskem jezeru, da bi jim prišel oznanjevat božjo besedo. A kmalu se je prepričal, da Slovenci še niso zreli za sveto vero. Zato jo je rajši iz Bregenza mahnil v Italijo, kjer je ustanovil bobijski samostan ter tu najbrže leta 615. umrl.⁵⁴⁾

---

se tiče okraja, bi smeli misliti, da Zellia ali Cagellia je morebiti Colles, Collia (sedanji Coglio), to je goriška Brda. Ako bi bila ta hipoteza prava, potem bi trdili, da Taso in Kako sta se razun glavnega mesta Čedadada tudi polastila bližnje slovenske okolice ter vladala Slovencem po zahodnih goriških Brdih do Medane.

⁵¹⁾ Mesto Aguntum je bilo tam, kjer je sedaj Lienz na Tirolskem. Cfr. Letopis Mat. Slov. za l. 1897, str. 29, op. 4.

⁵²⁾ Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 39 (MG. SS. rer. Langob., 133): »His temporibus mortuo Tassilone duce Baiuariorum, filius eius Garibaldus in Agunto a Sclavis devictus est, et Baioariorum termini depracdantur. Resumptis tamen Baioariorum viribus et praedas ab hostibus excutiunt et hostes de suis finibus pepulerunt.«

⁵³⁾ Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 40 (MG., SS. rer. Langob., 133): »Rex vero Agilulf pacem cum imperatore in annum unum itemque in alterum faciens, cum Francis quoque iterato pacis concordiam renovavit. Hoc nihilominus anno Sclavi Histriam, interfectis militibus, lacrimabiliter depracdati sunt.«

⁵⁴⁾ Vita s. Columbani, c. 56 (Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Benedicti, saec. II, p. 27, ed. Paris., 1669.)

Okoli leta 620.⁵⁶⁾ je Lopichis, praded langobardskega pisatelja Pavla dijakona, s pomočjo neke Slovenke⁵⁶⁾ ubežal z obrske zemlje ter prišel v Italijo.⁵⁷⁾ Kaže se da so bili Slovenci takrat še Obrom podložni

3. Kralj Samo.

Razmere med Obri in od njih zavisnimi Slovani so se v teku časa premenile. Obri so se začeli nasproti svojim podložnikom obnašati tako, da so ti jeli misliti na to, kako bi se otresli njih jarma. V raznih obrskih vojskah so morali Slovani iti nad sovražnike, Obri pa so ostali v svojih taborih. Ako so zmagali oni, polastili so se ti plena; ako se pa Slovanom ni posrečil njih napad, pomagali so jim Obri. Tudi so ti prišli vsako zimo k Slovanom, jemali jim žene in hčere, nalagali jim davščine in jih še drugače stiskali.⁵⁸⁾ Tako poroča Fredegar.

---

⁵⁵⁾ Lopichis je najbrže okoli leta 610. prišel v obrsko sužnost, ker v rečenem letu so Obri pridrli v Furlanijo, jo opustošili ter se polastili Čedad. Bil je mnogo let v sužnosti. Ko so Obri njega in njegove brate pripeljali iz Čedada v Panonijo, bil je Lopichis še mladoleten; ko pa je pobegnil iz Panonije, bil je že možak. Med tem časom, ko je bival med Obri, je grmovje in trnje pokrilo razvaline njegovega nekdanjega domovja. Med podrtimi stenami je zrastel jesen, na katerega je Lopichis po svoji vrnitvi obesil svoj tul. Kaže se, da je bil vsaj kakih deset let v obrski sužnosti. V domovino se je torej povrnil okoli leta 620. ter se potem oženil. Letnica 620 bi ne bila v nasprotju z rojstnim letom Lopichisovega pravnuka Pavla dijakona, ki je nekako med letom 720. in 725. prišel na svet.

⁵⁶⁾ Na dotičnem mestu omenjeni Slovani so bili brez dvoma Slovenci. Kdor hoče potovati iz nekdanje Panonije naravnost v Čedad, mora iti po slovenskih tleh. Ko je Lopichis zapustil svojo rešiteljico, hodil je le nekoliko dnij, da je prišel v Italijo. Bila je slovenska žena, ki je s svojo postrežljivostjo indirektno pripomogla, da je v osmem stoletju živel langobardski zgodovinar Pavel dijakon. Kaže se, da je Lopichis razumel slovenski jezik, ker drugače ne bi se bil mogel pogovoriti s priprosto Slovenko.

⁵⁷⁾ Pauli diac. Hist. Langob., IV, c. 37 (l. c. p. 132).

⁵⁸⁾ Fredegarii Chronicon, IV, c. 48 (Mg. SS. rer. Meroving., p. 144).

Mogoče je, da Obri niso tako hudo zatirali Slovanov, kakor se čita pri rečenem pisatelju. A na vsak način je bil obrski pritisk tak, da so si Slovenci in drugi Slovani hoteli priboriti samostalnost, kar se je tudi leta 623. zgodilo. Slovenci so služili Obrom k večjemu 55 let, morebiti pa tudi nekoliko časa manj.

Slovenci in drugi Slovani, ki so živeli pod obrsko oblastjo, so sklenili, da ne bodo več prenašali dosedanjega jarma. Vzdignili so se zoper svoje tlačitelje. V bojih, ki so sledili temu uporu, se je posebno Samo s svojo hrabrostjo odlikoval. Najbrž je bil slovanskega rodu, ne pa frankovski trgovec.⁵⁹⁾ Mnogo Obrov je posekal slovanski meč.

Ko Slovani vidijo Samovo hrabrost, postavijo ga za svojega kralja. Vladal jim je 35 let.⁶⁰⁾ Pod njegovim vodstvom

---

⁵⁹⁾ Veliko se je že pisalo o tem, katere narodnosti je bil Samo. Fredegar pravi, da je bil po rodu Frank iz pokrajine Senonago, pisatelj spisa »*Conversio Bag. et Carant.*« pa trdi, da je bil Slovan. — Goll (*Mitth. des Inst. f. österr. Geschichtsforschung*, XI, 444) je hotel dokazati, da je dotična notica v *Conversio* neposredno ali posredno posneta po Fredegarjevi Kroniki. To se mi pa ne zdi verjetno, ker tiste štiri besede, na katere se Goll sklicuje in ki se najbrže le slučajno nahajajo v obeh tekstih, še ne zadostujejo, da bi mogli odobriti njegovo trditev.

Pa tudi, ako bi ne čitali v *Conversio*, da je bil Samo slovanskega rodu, bi imeli vendar še mnogo razlogov za to, da je bil Slovan. — Franki so bili v tistem času kristijani, Samo in njegovi podložniki pa pogani. Med Franki in Slovani je takrat vladalo tako nasprotstvo, da ti nikakor ne bi bili izročili najvišje oblasti tujcu Franku. Na Samovem dvoru so gospodovale slovanske šege tako, da se je še celo frankovski poslanec Siharij oblekel po slovanskem načinu, da je mogel priti pred kralja. Znano je, da si je Samo izbral svoje žene med Slovani, ne pa med Franki. Ime Samo ali Samoslav je slovansko.

Ker pa Fredegar vendar trdi o Samu, da je bil Frank, smemo si to njegovo izjavo tolmačiti tako, da je bil Samo nekaj časa frankovski podložnik, a pri vsem tem pa vendar Slovan po rodu, po duhu in po zunanosti. On je bil pač frankovski podanik, ne pa frankovskega rodu; on je bil »*natione Francus*«, ne pa »*genere Francus*«.

⁶⁰⁾ Samo je vladal, kakor Fredegar trdi, 35 let. Ker je bil tretji del Fredegarjeve Kronike, v katerem se opisuje Samovo delovanje, spisan

so Slovani večkrat premagali Obre ter si priborili samostojnost. Samo je imel 12 žen slovanskega rodu, katere so mu rodile 22 sinov in 15 hčera.⁶¹⁾

Središče Samove države je bilo Češko s sosednjimi deželami. Na severu so se s Samom združili polabski Srbi, katerim je takrat vladal knez Drvan. Na jugu so bili Slovenci Samovi zavezniki. Njegova slovanska država je bila nekaka narodna zveza med Čehi, Slovenci in polabskimi Srbi.⁶²⁾

---

okoli leta 660., sledi iz tega, da je Samo postal kralj že leta 623., ko je premagal Obre, ne pa še le okoli leta 627., kakor misli Palacky (Gesch. von Böhmen, I, 77). Samo je tedaj vladal od leta 623—658.

⁶¹⁾ Fredegarii Chronicon, IV, c. 48 (l. c. p. 145).

⁶²⁾ Nekateri zgodovinarji (cfr. Goll, l. c. str. 445) so trdili, da je Samo pač vladal Čehom, ne pa tudi Slovincem. Ni težko dokazati, da so se motili. *Conversio Bag. et Carant.* trdi kar naravnost, da je bil Samo vladar karantanskim Slovincem. Fredegarjeva Kronika pa omenja, da je frankovski kralj Dagobert pregovoril tudi Langobarde, da so šli nad Slovane. S katerimi Slovani naj bi se bili Langobardi vojskovali, ako ne s Slovenci? — Kralj Dagobert je nabral vojaštva po vsej Avstraziji, ter se napotil s tremi armadami nad Slovane. Razun Frankov so se vzdignili še Langobardi in Alemani, da bi pomagali Dagobertu. Je li mogoče, da bi bili Čehi sami premagali toliko sovražnikov! Nehoté si moramo misliti, da so bili s Samom tudi Slovenci združeni ter mu šli na roke, da je lažje pobil Franke in njih zaveznike. Pa tudi, ko bi o kralju Samu ničesar ne vedeli, morali bi trditi, da je neka mogočna roka osvobodila Slovence obrskega jarma. Dokazati se da, da so bili Slovenci izprva podložni Obrom, pozneje pa ne več. Leta 631. so bili Slovenci nezavisni od Obrov in Bavarcev, ker drugače ne bi bili pri njih iskali zavetja tisti Bolgari, ki so morali najprej bežati z obrske, potem pa tudi z bavarske zemlje. A tudi pozneje so bili samostojni nasproti Bavarcem, kar kaže to, da so okoli leta 725. opustošili v njih deželi ležeče kraje. Svobodni so bili tudi nasproti Obrom, ker drugače ne bi bili ti napadli slovenske zemlje ob času vojvode Boruta. Tisti Slovenci, ki so leta 795. pod poveljstvom svojega vojvode Vojnomira pomagali Frankom potolči Obre, gotovo niso bili od teh zavisni, ker drugače bi se bili morali v obrskih vrstah vojskovati. A tudi nasproti Langobardom so bili Slovenci samostojni, kar pričujejo razni boji med obema narodoma v teku sedmega in osmega stoletja. Slovenci so se torej s Samovo pomočjo najbrže leta 623. otreli obrskega jarma. Leta 629. so bili že svobodni.

Z letom 623. se pričinja v zgodovini Slovencev nova doba, katera je trajala poldrugo stoletje. Bili so v tem času nezavisni ter so živeli pod oblastjo svojih vojvod. Nekaj let, namreč od 623—658., so imeli razun svojih vojvod tudi s Čehi in polabskimi Srbi vred skupnega kralja.

Ko so pod Samovim vodstvom imenovani Slovani premagali Obre, imeli so kmalu potem opraviti z novim sovražnikom, namreč s Franki. Omenil sem že, da so se Slovenci večkrat vojskovali z nemškimi Bavarci. Ti so se leta 629. obrnili do frankovskega kralja Dagoberta ter ga prosili, da bi jim zavaroval hrbet ter pod svojo oblast spravil Slovence,⁶³⁾ Obre in druge narode tja do bizantinske meje.⁶⁴⁾

Taka prošnja je bila frankovskemu kralju všeč. Čakal je ugodne priložnosti, da bi bil pričel vojsko. Ko je zvedel, da

---

Zdi se mi, da je Samov vpliv segal še dalje proti jugovzhodu k sedanjim Srbom in Hrvatom. Prav verjetno je, da je Samo leta 623., to je takrat, ko je v Carigradu vladal cesar Heraklij, pozval tudi Slovane po sedanjih srbsko-hrvaških zemljah, da naj se upro Obrom. Mogoče je, da jim je pri tej priložnosti poslal kake pomožne čete, katere so bile doma »unkraj Madjarskega in unkraj Bavarskega na zemlji Boikov v bližini frankovske države.« (Cfr. Constantini porph. De admin. imp., c. 30, 31, 32). Morebiti je bilo med temi pomožnimi četami tudi nekoliko lužiških Srbov, katerih knez Drvan se je bil tudi s Samom združil. Mogoče je, da je dobil del balkanskih Slovanov od teh s severa došlih Srbov svoje ime. Cfr. Izvestja Muz. dr., VIII, 210.) Ako pomislimo, da so bili Slovani ob Savi in Dravi na sedanjih hrvaških in srbskih tleh še v začetku sedmega stoletja podložni Obrom, v poznejših stoletjih pa ne, moramo trditi, da so se prej ko ne vzdignili zoper svoje tlačitelje za cesarja Heraklija. Temu je bil ta upor Slovanov zoper Obre gotovo všeč in najbrže je bil on bolj naklonjen stiskanim Slovanom in njih pomožnim četam, kakor pa gospodujočim Obrom. Na ta način je mogla med Bizantinci nastati govornica, da je cesar sam poklical te čete s severa. (Cfr. Constantini porph. De admin. imp., c. 31, 32.)

⁶³⁾ Ako govori Fredegarij (IV, c. 58) o Slovanih, katerih bivališča so segala do bizantinske oblasti, misliti nam je v prvi vrsti na Slovence, ker le njih naselbine so se razprostirale na severozahodu do bavarske, na jugu pa do bizantinske zemlje v Istri.

⁶⁴⁾ Fredegarii Chronicon, IV, c. 58. (l. c. p. 150.)

so Slovani ubili več frankovskih trgovcev, ki so kupčevali po Samovem kraljestvu ter se polastili njih imetja, sklenil je, da stopi na noge. Poslal je k Samu svojega poslanca Siharija ter zahteval zadoščenja za ubite trgovce in odškodnino za ugrabljeno blago. Samo pa ni hotel Siharija sprejeti. Nato se ta obleče po slovansko, pride potem k Samu ter mu pove vse, kar se mu je bilo naročilo. Samo dovoli, da naj se postavi sodišče, katero bi na obeh stranéh razsodilo pravico. Siharij pa začne kot nepreviden poslanec groziti in zahtevati, da bi Samo in njegovo ljudstvo morala biti pokorna kralju Dagobertu. Nato odgovori Samo že nekoliko razžaljen, da hoče biti Dagobertu naklonjen, ako bode ta živel z njim kot prijatelj. Siharij pa pravi, da ni mogoče, da bi živel kristjani s poganskimi psi v prijateljstvu. Samo nato reče: »Ako ste vi božji služabniki, mi pa božji psi, smemo vas s svojimi zobmi raztrgati, ker se tako obnašate proti svojemu Bogu.« Potem Siharija odstranijo izpred Samevega obličja.

Ko Dagobert vse to zve, ukaže po vsej Avstraziji, to je po vzhodni polovici frankovske države, zbirati vojsko, katera se je potem v treh oddelkih napotila nad Sama in Slovane. Dagobert izpodbudi tudi Langobarde, da se vzdignejo zoper Slovane, in sicer zoper Slovence, ki so bili Samovi zavezniki. Dalje tudi Alemeni stopijo na noge, da bi pomagali Dagobertu. A tudi Slovani se na vseh stranéh pripravljajo na boj. Brez dvoma bi bili Obri takrat porabili ugodno priložnost ter napadli Slovane od nasprotne strani; a razsajala je v tistem času med njimi domača vojska.

Alemanska vojska je pod vodstvom vojvode Krodeberta premagala Slovane; prav tako tudi langobardska. Alemeni in Langobardi so vjeli mnogo Slovanov ter jih odpeljali s seboj. Drugače se je godilo avstrazijski vojski pri Wogastisburgu. Kje je bil ta grad, ni znano. Slovani so imeli dobro oporo v v obzidju tega kraja. Hrabro so jo udarili na sovražnika. Tri dni je trajal boj. Dagobert je izgubil velik del svoje vojske. Nazadnje je moral zapustiti svoj tabor in vse drugo, kar je

imel pri sebi ter bežati v svojo domovino. Vsled Dagobertove nesreče pri Wogastisburgu so tudi uspehi Langobardov in Alemanov bili brez pomena.

Kmalu potem so začeli Slovani napadati Turingijo in druge frankovske pokrajine. Tudi Drvan, vojvoda polabskih Srbov, ki je bil slovanskega rodu, a je priznaval frankovsko nadoblast, se je s svojim ljudstvom pridružil Samovemu kraljestvu.⁶⁶⁾

Ko je frankovski kralj zvedel, da so Slovani napadli Turingijo, začel je nabirati novih trum po Avstraziji in Nevstriji ter se je potem leta 632. napotil iz Metzja v Mainz ob Renu. Tu sem so prišli saski poslanci, ki so v imenu svojega naroda obljubili, da mu hočejo pomagati v bojih zoper Slované. Kralj je z veseljem sprejel njih ponudbo; vendar je imela obljuba saskih zastopnikov le malo uspeha.⁶⁶⁾

Slovani so vsled povelja kralja Sama tudi leta 633. večkrat napadli frankovsko zemljo. Plenili so po Turingiji in drugih pokrajinah. Dagobert je bil prisiljen, da je branil svojo državo pred navali Slovanov tako, kakor mu je bilo mogoče.⁶⁷⁾ Nekaj časa mu je pomagal turinški vojvoda Radulf, ki se je v mnogih bitkah vojskoval s Slovani in jih katerikrat tudi premagal. To ga je naredilo ošabnega, da se je začel puntati.⁶⁸⁾ Obnašal se je tako, kakor da bi bil sam kralj v Turingiji. S Slovani je sklenil prijateljstvo ter si na svojo stran pridobil tudi druge

---

⁶⁵⁾ Fredegarii Chronicon, IV, c. 68 (MG. SS. rer. Meroving., II, 154, 155). — Gesta Dagoberti I. reg. Franc., c. 27 (ibid. p. 410). — Conv. Bag. et Carant., c. 4 (MG. SS., XI, 7). — Auctar. Garst. ad a. 655 (MG. SS., IX, 563) ima naslednji stavek, ki je posnet po Conv. Bag. et Carant.: »Dagobertus rex misit exercitum in Karinthiam contra Samonem ducem Sclavorum qui negociatores praedicti regis interfecerat.«

⁶⁶⁾ Fredegarii Chron., IV, c. 74 (MG. SS. rer. Meroving., II, 158). — Gesta Dagoberti, c. 30 (ibid. p. 412).

⁶⁷⁾ Fredegarii Chron., IV, c. 75 (ibid. p. 158, 159). — Gesta Dagoberti, c. 31 (l. c. p. 412).

⁶⁸⁾ Fredegarii Chron., IV, c. 77 (l. c. p. 159).

sosednje narode. Nazadnje je Sigibert, naslednik kralja Dagoberta, šel leta 641. nadenj ter ga premagal.⁶⁹⁾

Samo je do svoje smrti, to je do leta 658., gospodoval svojemu ljudstvu. Kako je potem prišlo do tega, da je Sameva država po smrti svojega utemeljitelja razpadla, ni mogoče nič določnega povedati. Znano je, da so v tistem času razni frankovski kralji večkrat delili svojo zemljo med svoje sinove tako, da so potem iz ene države postale po dve, tri ali še stiri. Mogoče je, da je tudi Samo, ker je imel mnogo otrok, razkosal svoje kraljestvo tako, da je posamezne vojvodine prepustil svojim sinovom.

4. Doba slovenske samostojnosti.

Rekel sem, da so se Slovenci leta 623. ali pa nekoliko pozneje s pomočjo kralja Sama otresli obrske nadoblasti. Nad dvesto let (623—828) so jim odslej vladali domači vojvode. Prvi po imenu znani vojvoda je bil Valuk,⁷⁰⁾ ki je bil sovrstnik kralja Sama ter njegov zaveznik, če je bilo treba udariti na tuje sovražnike.

Da so bili Slovenci že leta 631. samostojni, kaže nam to, da je takrat pri njih 700 Bolgarov iskalo zavetja. Fredegar nam pripoveduje, da so v tistem času med Obri po Panoniji nastali domači prepiri zaradi nasledstva na prestolu. Na obrski zemlji je razum Obrov živelo tudi veliko Slovanov in Bolgarov. Teh je bilo toliko, da so hoteli imeti vladarja iz svoje srede, kar pa Obrom ni bilo všeč. Nastala je vojska, v kateri so Obri premagali bolgarskega pretendenta. Brez dvoma so bili ti prepiri krivi, da Obri niso mogli prav v tistem času pomagati kralju Dagobertu ter napasti Slovanov od zadaj, ko so se ti vojskovali s Franki. Ko je bil načelnik bolgarske stranke premagan, bil

⁶⁹⁾ Fredegarii Chron., IV, c. 87 (l. c. p. 165).

⁷⁰⁾ Ne morem trditi, da je ime »Valuk« popolnoma pravo. V rokopisih se nahajajo drugače »Walluco, Walduco, Vālduco« (abl.). V nekaterih slovenskih knjigah se nahajata za ime tega vojvode izraza Valduh in Vlahduh. (Znabiti so ga imenovali vladiko. Prip. uredn.)

je iz Panonije pregnan. Razun njega je pa moralo še 9000 njegovih pristašev ž njih družinami vred zapustiti obrsko zemljo. Vsi ti so se obrnili do frankovskega kralja Dagoberta ter ga prosili, da bi jim na svoji zemlji dal stanovališč. Dagobert jim je velel, da naj čez zimo ostanejo na Bavarskem. Nato so se Bolgari razkropili po bavarski zemlji, da bi si za zimo preskrbeli potrebnih stanovanj. Med tem je prišel od frankovskega kralja skriven ukaz, da naj Bavarci v eni noči po svojih hišah pomoré vse Bolgare z ženami in otroki vred. To se je tudi zgodilo. Vsi so bili pobiti; le neki Alciok in ž njim še 700 drugih Bolgarov so se rešili ter prišli v deželo Slovencev (»marca Vinedorum«), kjer so bili dobro sprejeti. Mnogo let so nato Bolgari živeli med našimi predniki.⁷¹⁾

Slovenski vojvoda Valuk je gostoljubno sprejel vseh 700 Bolgarov, ne da bi se bil bal zameriti se na eni strani Obrom, na drugi pa Frankom. Če bi se bili Slovenci takrat zanašali samo na svojo moč, ne bi se bili gotovo drznili kaj takega storiti. Ker pa so bili zvezani z drugimi Slovani, ki so živeli pod Samovo oblastjo, ni se jim bilo treba bati ne Obrov in ne Frankov.

Prej omenjena »marca Vinedorum« je slovenska Karantanija in »Wallucus dux Winedorum« pa vojvoda ondotnih

⁷¹⁾ Fredegarii Chronicon, IV, c. 72 (MG. SS. rer. Meroving., II, 157). — To ni edini slučaj, da bi bili tujci iskali zavetja in pomoči med našimi predniki. Znano nam je, da je okoli leta 664. Arnefrit, sin furlanskega vojvode Lupa, pribežal v deželo Slovencev. Nekaj enakega je še pozneje hotel storiti furlanski vojvoda Pemon. Pri takih okolščinah je bilo tudi naravno, če so sinovi furlanskih vojvod razumeli slovenski jezik. Tako se nam poroča, da je bil Radoald, sin furlanskega vojvode Gisulfa, večč slovenskemu jeziku. To mu je prav prišlo, ko je okoli leta 642. imel v južni Italiji opraviti z dalmatinskimi Slovani, ki so z ladjami prišli čez Jadransko morje. Ko se jim je približal, je pričel ž njimi v njih jeziku govoriti (Pauli diac. Hist. Lang., IV, c. 44). Jasno je, da se Radoald ni naučil slovanskega jezika v južni Italiji, ker je tu še le malo časa bival, temuč že v svoji domovini na Furlanskem. Razlika med slovenščino in hrvaščino še dandanes ni velika, v sedmem stoletju po Kr. je pa bila še manjša.

Slovencev, ker samo ta slovanska dežela je segala na eni strani do bavarske meje, na drugi pa do Italije. Pozneje, in sicer okoli leta 663., so se napotili rečeni Bolgari in pa njih voditelj Alciok (Alzeko) v Italijo k langobardskemu kralju Grimualdu, katerega sin jim je odkazal bivališča v južni Italiji.⁷²⁾

Dokler je kralj Samo vladal, imeli so Slovenci v obče mirne čase. Leta 631. so jih pač napadli Langobardi, kakor je bilo že omenjeno, a potem jih ni nobeden več nadlegoval. Langobardi so jih pustili pri miru, prav tako tudi Obri in Bavarci. Tudi se ne poroča, da bi bili Slovenci v tistem času prestopili svoje meje ter s svojimi napadi motili sosednje narode. Kaže se, da so se Langobardi, Obri in Bavarci bali Samove roke; a na drugi strani pa so se tudi Slovenci morali brzdati ter niso smeli napadati tujih zemelj. Ko pa je Samo umrl, razpadla je njegova mogočna država in Slovenci so se zopet začeli na svojo roko vojskovati z Langobardi.

Povedal sem, da je leta 612. ali pa nekoliko pozneje hotel k Slovincem priti sv. Kolumban, da bi jim oznanjeval sveto vero. Ko pa je spoznal, da bi se pri njih takrat ne dalo mnogo doseči, opustil je to potovanje. Več let pozneje, namreč okoli leta 630., je to, kar je sv. Kolumban samo nameraval, sv. Amand tudi izvršil. Zapustil je Belgijo, prepeljal se čez reko Donavo ter nazadnje prišel med Slovence. Bilo je to tedaj takrat, ko sta Slovincem vladala kralj Samo in vojvoda Valuk. Sv. Amand je začel Slovincem oznanjevati sveto vero. Nekateri je pač pridobil krščanstvu, a velika množica se ni dala izpreobrniti. Ko je sv. Amand videl, da ima njegovo prizadevanje le malo uspeha, zapustil je slovenska tla ter se povrnil v Belgijo.⁷³⁾

⁷²⁾ Pauli diac. Hist. Langob., V, c. 29 (l. c. p. 154).

⁷³⁾ Vita s. Amandi episc. Traiect. auct. Baudemundo mon. Elnonensi, c. 14 (Acta Sanct. Boll. ad 6. febr., I, p. 848). — Besede »transfretato Danubio eadem circumiens loca« kažejo, da je sv. Amand prišel med Slovence, ne pa med Čehe ali pa polabske Slovane.

V zgodovini Pavla dijakona čitamo, da se je furlanski vojvoda Lup uprl svojemu kralju Grimualdu. Ta je nato okoli leta 663. pozval Obre, da bi mu prišli pomagat, kar se je tudi zgodilo. Obrski kakan je premagal Lupa v štiridnevnem boju pri nekem kraju, ki se je zval »Fluvius«. ⁷⁴⁾ Vojvoda je izgubil življenje, begunci pa so iskali zavetja po utrjenih gradovih. Obri so nato nekaj dnij plenili in požigali po vsej Furlaniji. Pozneje jim je kralj Grimuald velel, da naj nehajo ropati. A Obri so mu odgovorili, da ne zapusté Furlanije, ker so si jo s svojim orožjem priborili. Še le, ko je Grimuald zbral svojo vojsko, prisilil je Obre, da so zapustili njegovo zemljo. ⁷⁵⁾

Po kateri poti so Obri prišli v Furlanijo in po kateri so se vrnil, ni znano. Napačno bi bilo, ako bi iz tega slučaja, ker so vsled poziva langobardskega kralja Obri prišli v Italijo, ne pa Slovenci, hoteli sklepati, da so bili ti takrat zopet pod obrsko oblastjo. ⁷⁶⁾ Prej ko ne kralj Grimuald zato ni poklical Slovencev na pomoč, ker so bili ti bolj naklonjeni furlanskim nezadovoljnežem, kakor pa njemu samemu.

---

⁷⁴⁾ Kraj »Fluvius« je sedanja vas Fiume na Furlanskem. Poleg nje teče rečica Fiume, ki se izliva v Livenzo. (Gl. Rutar v Letopisu »Mat. Slov.« za 1885, str. 318). Brez pravih razlogov je Linhart (Gesch. von Krain, II, 142) mislil, da je bila dotična bitka ob Hubelju (Fluvius Frigidus) v Vipavski dolini, kjer pa ni nobenega kraja, ki bi se zval »Fluvius«. — Popolnoma neverjetno pa je, da bi bil pri Pavlu dijakonu omenjeni kraj Fluvius sedanja Reka (Fiume) ob Kvarnerskem zalivu, ker je vendar iz njegovega pripovedovanja razvidno, da so Obri premagali Lupa na Furlanskem, ne pa v Liburniji.

⁷⁵⁾ Pauli diac. Hist. Langob., V, c. 18—21 (MG. SS. rer. Langob., p. 151, 152).

⁷⁶⁾ Ta napačna trditev je zašla še celo v naše šolske knjige. V Sketovi Slovenski slovstveni čitanki za učiteljsišča (str. 6) beremo, da so Slovenci po Samovi smrti zopet postali odvisni od Obrov. — Reči moram, da nimamo nobenega dokaza, da bi mogli kaj takega trditi. Če bi bilo to res, ne bi bil Lupov sin Arnefrit ubežal k Slovincem ter pri njih iskal pomoči, da bi si nato osvojil furlansko vojvodstvo. — Mimgredé naj omenim, da je v dotičnem sestavku v ravnokar omenjeni knjigi še več drugih enakih napak.

Po Lupovi smrti je okoli leta 664. hotel njegov sin Arnefrit postati vojvoda furlanski. Ker pa se je zbal kralja Grimualda, ubežal je k Slovincem v Karantanijo.⁷⁷⁾ Ž njih pomočjo bi se bil rad polastil furlanskega vojvodstva. Mnogo Slovencev se mu je pridružilo ter ga spremljalo v njegovo domovino. A Furlani so ga nato pri Nemah napadli, premagali in ubili.⁷⁸⁾

Ta notica Pavla dijakona nam dovolj razločno kaže, da so bili Slovenci po Karantaniji okoli leta 664. popolnoma samostojni. Uporen sin tujega kneza ne bode pri kakem zavisnem narodu iskal zavetja in vojne pomoči.

Po Arnefritovi smrti je Vektari postal furlanski vojvoda. Zarad nekih opravil se je moral napotiti v Pavijo. Ko so Slovenci čuli, da ga ni doma, zbrali so močno vojsko ter se hoteli polastiti Čedadu. Ne daleč od tega mesta pri Briščah⁷⁹⁾ so postavili svoj tabor. Prigodilo se pa je, da se je bil vojvoda Vektari že prejšnji večer povrnil iz Pavije, kar pa je ostalo Slovincem prikrito. Pavel dijakon pripoveduje, da so se Vektarijeve trume že bile razšle, in tako je vojvoda imel okoli sebe

⁷⁷⁾ Pauli diac. Hist., Langob., V, c. 22 (l. c. p. 152): »... fugiit ad Sclavorum gentem in Carnuntum, quod corrupte vocitant Carantanum«. — Tu vidimo, da Pavel dijakon izpeljuje besedo Carantanum iz imena nekdanjega panonskega mesta Carnuntum, ki je bilo tam, kjer je sedaj Petronell ob Donavi na Dolenjem Avstrijskem. Ni mi treba poudarjati, da je njegovo izpeljevanje brez znanstvene vrednosti. Ime Karantanije (Carantanum) se pač nahaja pri Pavlu dijakonu, ki je pisal okoli leta 790. Opomnim pa naj, da je že neznan ravenski kozmograf, ki je okoli leta 670. sestavil svoje delo, poznal in v svojem spisu omenil prebivalce »Carontanos«. (Ravennatis anonymi Cosmographia, IV, c. 37, ed. Pinder et Parthey p. 292.)

⁷⁸⁾ Pauli diac. Hist. Langob., V, c. 22. — Neme (Nimis) so od Čedadu nekoliko proti severozahodu.

⁷⁹⁾ »... in loco qui Broxas dicitur...«. — Broxas so Brišče. Tako se zove vas blizu Nadiže na zemlji beneških Slovencev. Omenjeno ime (in fines Broxias, in Broxianis montibus) se nahaja tudi v neki listini kralja Berengarja iz leta 888. (Cfr Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsquellen, IV, 88).

le 25 mož, s katerimi je šel nad slovensko vojsko, ki je štela 5000 mož. Ko so ti videli to majhno krdelce, so se izprva smejali ter rekli, da gre pač nad nje patrijarh s svojimi duhovniki. Ko je Vektari došel do mosta nad Reko Nadižo,⁸⁰⁾ pri katerem so se postavili Slovenci, vzel je z glave svojo čelado ter se jim dal spoznati. Imel je namreč plešasto glavo. Ko so Slovenci videli, da je Vektari osebno navzoč, prestrašili so se tako, da so bolj mislili na beg, kakor pa na boj. Vektari je nato s svojim majhnim krdelcem napadel Slovence ter jih večinoma pobil. Le malo jih je ubežalo.⁸¹⁾

Kakor na nekaterih drugih mestih, tako hoče Pavel dijakon tudi tukaj nekoliko proslaviti svoje rojake ter njih hrabrost in sicer na račun zgodovinske resnice. Razume se, da mu ne moremo verjeti, da bi bilo 5000 oboroženih Slovencev, ki bi se bili lahko branili v svojem taboru in ki so se smatrali za tako močne, da so se hoteli polastiti utrjenega mesta Čedadu, bežalo pred 25. možmi ter se dalo od njih pobiti. Ako bi bil Vektari res tako predrzen, kakor ga nam opisuje langobardski zgodovinopisec, gotovo bi bil moral z življenjem ali pa vsaj s svojo prostostjo poplačati svojo smelost.

Ko je okoli leta 705. po Furlanskem gospodoval vojvoda Ferdulf, so Slovenci pridrli v neki furlanski okraj ter tu napravili mnogo plena. Župan ondotnega okraja je nato hotel udariti na slovensko četo, kar pa se ni zgodilo, ker so Slovenci že prej odšli. Pavel dijakon sicer trdi, da je vojvoda Ferdulf sam podkupil Slovence, da so prišli pustošit njegovo deželo, ker je imel namen, da bi jih potem slavno premagal.⁸²⁾ Razume se, da je ta trditev neverjetna. Slovenci brez dvoma niso bili tako neumni, da bi se bili v svojo škodo ravnali po željah vojvode Ferdulfa.

⁸⁰⁾ »... ad pontem Natisionis fluminis...« — Tu nam je misliti na most v bližini Ažle nad Čedadom. Pri tem mostu je dandanes jezikovna meja med Slovenci in Furlani.

⁸¹⁾ Pauli diac. Hist. Langob., V, c. 23 (l. c. p. 152, 153).

⁸²⁾ Ibid., VI, c. 24 (p. 172, 173).

Ne dolgo potem so Slovenci na novo prišli v Furlanijo. Utaborili so se na vrhu neke gore, kamor se je zaradi strmine težko prišlo. Vojvoda Ferdulf je pripeljal svojo vojsko do gorskega podnožja ter hotel z naskokom Slovincem vzeti njih tabor. Ko pa ti vidijo, da se jim sovražniki približujejo, postavijo se jim hrabro v bran. Ugodno stališče in pa izvenredna hrabrost sta Slovincem prinesla popolno zmago. Furlanska vojska je bila potolčena in njen vojvoda ubit. Pavel dijakon pravi, da se je izmed vse furlanske vojske rešil samo en mož.⁸³⁾ Na kateri gori se je vršila tu omenjena bitka, ni znano.

Drugi Ferdulfov naslednik kot furlanski vojvoda je bil Pemon. Ta je po očetovsko skrbel za tiste sirote, katere so izgubile svoje očete v prej opisani bitki s Slovenci.⁸⁴⁾ Okoli leta 720. je zopet prišla močna slovenska vojska na Furlansko ter dospela do Lavariana.⁸⁵⁾ V treh bitkah so se merili Slovenci in Langobardi. Pavel dijakon pravi, da je vojvoda Pemon pri tretjem napadu popolnoma premagal Slovence ter pri tej priložnosti izgubil samo enega moža. Ker pa se je bal, da bi mu sovražniki ne pobili še kakega vojaka, je kar na bojišču sklenil mir s Slovenci. Od takrat naprej so se bajé Slovenci začeli čedalje bolj bati furlanskega orožja.⁸⁶⁾

⁸³⁾ Ibid., VI, c. 24 (p. 173). — Če Pavel dijakon tu trdi, da je izmed vse furlanske vojske ostal en sam mož pri življenju, je to ravno tako malo verjetno, kakor to, kar nam na nekem drugem mestu pripoveduje, da je v neki bitki s Slovenci padel en sam Langobard.

⁸⁴⁾ Ibid., VI, c. 26 (p. 174).

⁸⁵⁾ Ibid., VI, c. 45 (p. 180): »... in locum qui Lauriana dicitur...« — Ta Lauriana je sedanja vas Lavariano med Vidmom in Palmanuovo na Furlanskem. Nikakor pa ne smemo misliti na Lovrano, ki je v Istri, ker ta pokrajina je bila takrat razun tistega dela, ki je bil morebiti že v slovanskih rokah, v bizantinski oblasti, ne pa v langobardski.

⁸⁶⁾ Pauli diac. Hist. Lang., VI, 45 (l. c. p. 180). — Kaže se, da Pavlovo pripovedovanje ne odgovarja popolnoma resnici. Če prav je bilo Slovencev silno veliko (»immensam Sclavorum multitudinem«), niso naredili Langobardom druge škode, kakor to, da so pobili enega samega starikavega vojaka. Kdo naj to verjame! — Pavel dijakon pravi, da so Slovenci v tej bitki izgubili mnogo svojih ljudi ter bili premagani, a

Kaže se, da je Pemon v tistem času res sklenil mir s Slovenci, ker v naslednjih letih se nam ne poroča o nobenem slovenskem napadu na Furlansko. Da je odslej dalj časa med Pemonom in Slovenci vladal mir, razvidno je iz neke notice Pavla dijakona. Ta namreč pripoveduje, da se je Pemon okoli leta 737. zameril langobardskemu kralju Liutprandu. Ta ga je nato odstavljal ter dal vojvodstvo njegovemu sinu Ratchisu. Sedaj je hotel Pemon s svojimi pristaši zbežati v deželo Slovencev. Ker pa je njegov sin pri Liutprandu izprosil zanj milost, ostal je v domovini.⁸⁷⁾

Ko je Ratchis postal vojvoda furlanski, napadel je okoli leta 738. s svojimi ljudmi Kranjsko, domovino Slovencev. Pavel dijakon trdi, da je pri tej priložnosti potolkel mnogo sovražnikov, njih imetje pa uničil. Ko so ga nato Slovenci nenadoma napadli, pobil je s palico prvega moža, kateri se ga je lotil.⁸⁸⁾ Kaj se je potem zgodilo, nam Pavel dijakon ne omenja. Mi tedaj ne vemo, so li Langobardi odbili nepričakovani napad, ali pa so morali bežati. Iz neke nam že znane notice bi smeli sklepati, da Ratchis pri svojem napadu ni bil srečen. Govorilo

---

vendar so ostali na bojišču. Tudi to je neverjetno. Ako kak poveljnik izgubi mnogo vojakov ter je premagan, potem mu ne kaže drugega, kakor to, da prej ko mogoče zapusti bojišče. — Pavel dijakon omenja, da se je vojvoda Pemon bal, da ne bi izgubil še kakega vojaka in zato je kar na bojišču sklenil mir s sovražniki. Tako ne govori hraber poveljnik. Če bi bil Pemon res pri Lavarianu premagal Slovence, ne bi bil ž njimi sklepal miru, pač pa bi jih bil zapodil s furlanske zemlje. Kak strah naj bi imeli Slovenci pred Furlani, ako vidijo, da je njih vojvoda takoj pripravljen skleniti mir, ko mu sovražnik ni naredil še nobene druge škode, kakor to, da mu je pobil enega samega moža! Iz vsega pripovedovanja se sme sklepati, da so Slovenci takrat premagali Furlane, česar pa Pavel dijakon ni hotel povedati.

⁸⁷⁾ Pauli diac. Hist. Langob., VI, c. 51 (p. 182).

⁸⁸⁾ Ibid., c. 52 (p. 183): »Ratchis . . . in Carniolam Sclavorum patriam cum suis ingressus . . .« — Kar se tiče vprašanja, kje je ležala tu omenjena Carniola, bi smel trditi, da Carniola Pavla dijakona in Carneola ravenškega kozmografa sta imeli isto lego in isto obširnost. Obsegala je namreč sedanje Gorenjsko. (Gl. Izvestja, XI, str. 7 in 8).

se je že o tem, da so Slovenci v pokrajini, »Zellia« imenovani, morali furlanskim vojvodam plačevati nekak davek do Ratchisovih časov, pozneje pa ne več. Najbrže se Ratchisu njegov napad na Kranjsko ni posrečil in to je potem Slovence po okraju »Zellia« osrčilo tako, da so furlanskim vojvodam odpovedali vsakoletni davek.

Če se oziramo na boje med Slovenci in Furlani, o katerih nam Pavel dijakon poroča, vidimo, da so bili Slovenci vsaki-krat napadovalci, a Furlani so napade odbijali. Le enkrat so bili Furlani ofenzivni, ko jih je vojvoda Ratchis pripeljal na kranjsko zemljo. Znano je, da je napadovalec v občje močnejši, kakor pa tisti, ki mora odbijati napade. Zato bi smeli trditi, da so bili Slovenci navadno v raznih bitkah srečnejši, kakor pa Furlani.

Uspeh teh bojev med Slovenci in Furlani je bil ta, da so se naši predniki polastili nekaterih okrajev, kateri so bili pod rimsko oblastjo deli Italije.

Kar se tiče narodnostne meje med Slovenci in Furlani, naj omenim, da kraji Oglej, Kormin, Iplis, Čedad, Neme, Rtin (Artegna) in Gumin (Gemona) so bili in so še dandanes furlanski, kar se iz zgodovinskih virov more dokazati.⁸⁹⁾ Ti kraji nam pa tudi nekako zaznamujejo črto, nad katero se je pričnjal slovenski živelj najbrže že pred tisoč leti in se je bolj ali manj ohranil do današnjega časa. Znano je, da nekoliko kilometrov nad Korminom, Čedadom, Nemani, Rtinom in Guminom še sedaj prebivajo Slovenci.

Krajevna imena in zgodovinski dokumenti nam dokazujejo, da je bilo prav mnogo slovenskih naselbin tudi po notranjih delih Furlanije, posebno pa ob cesti, ki je držala iz

---

⁸⁹⁾ Znano nam je, da so okoli leta 610. gradovi Kormin, Iplis, Čedad, Neme, Rtin, Gumin in Osoppo služili Langobardom kot zavetje pred Obri (Paul. diac., IV, c. 37). — V Korminu so imeli okoli leta 737. oglejski patrijarhi svojo stolico, kar kaže, da so v rečenem mestu prebivali katoliški Furlani, ne pa Slovenci, ki so bili takrat še poganske vere. (Paul. diac., VI, c. 51).

Vidma proti jugozahodu, ter med rekama Stello in Taljamentom.⁹⁰⁾ O teh naselbinah bi smeli trditi, da so nastale z dovoljenjem tistih gospodov, ki so vladali po Furlaniji. Slovenci so se po takih krajih kot poljedelci na tihem naselili ter morali od zemlje, katero so dobili v last, plačevati dotičnim gospodom primeren davek. V političnem oziru so bili ti Slovenci prav tako brez pomena, kakor tisti, ki so se v današnjih dneh naselili po raznih krajih Severne in Južne Amerike. Ker so bili ločeni od svojih rojakov, živeli med tujimi ljudmi ter bili pokorni tujim oblastnikom, zato se ne bomo čudili, da so v teku časa izgubili svojo narodnost. Le krajevna imena po dotičnih straneh furlanske nižine nam še vedno jasno pričajo, da tudi tam se je nekdaj glasil slovenski jezik.

Obrnimo se na severozahodno stran takratne slovenske domovine, da vidimo, kake so bile v tej dobi razmere med Slovenci in Bavarci.

V svoji razpravi sem že govoril o bojih med Slovenci in Bavarci, ki so se bili okoli leta 595., 596. in 611. Iz poznejših let nam takratni pisatelji, katerih pa sploh ni bilo veliko, ničesar ne poročajo o kakih bitkah na bavarski meji. A vendar je verjetno, da so Slovenci prav tako, kakor so večkrat napadli furlansko zemljo, tudi dostikrat pridrli na bavarska tla, včasih pa tudi odbili navale nemirnih Bavarcev.

Neki vir nam pripoveduje, da je okoli leta 696. prišla truma Slovencev od južne strani čez Alpe na Bavarsko. Pridrla je do kočice puščavnika Marina ter zahtevala od njega, da bi jej kazal pot po bavarskih tleh. Ker pa puščavnik ni hotel tega storiti ter ni maral zapustiti svoje celice, so se Slovenci jako razjezili. Napravili so ogenj ter prisilili svetega moža, da jim je moral donašati drva. Nato so ga vrgli na grmado ter živega sežgali, kar se je zgodilo dne 15. novembra.⁹¹⁾

⁹⁰⁾ Gl. Rutar, v Ljublj. Zvonu, III, str. 122—128.

⁹¹⁾ Vita ss. Marini et Anniani authentica (ed. B. Sepp, p. 6): »Tempore Leoncii imperatoris contigit, quod gens nefandissima Wandalarum de Italia fugientes et nescientes viam, et venerunt per viam per

Na podlagi tega vira je okoli leta 1100. nastal nov spis, v katerem čitamo, da so Slovenci okoli leta 696. še bili pogani, da so pridrli iz svojih pokrajin ter na dolgo in široko opustošili bavarsko zemljo. Ko so prišli do koč puščavnika Marina, vzeli so mu njegovo imetje, njega samega pa pretepli ter potem vrgli v ogenj.⁹²⁾

cis alpinos montes, et illum virum sanctum, cum errando per montes ibant, invenerunt, precipientes ei, ut illis dux itineris esset. Ille vero vir sanctus votum Deo suo factum habuit, ne ab illa specu vivus recederet, non illis acquievit. Illi vero nefandissimi hoc audientes indignati sunt valde et furore nimio repleti fecerunt ignem succendi ipsumque virum sanctum ligna vehere et ipsum vivum cum ipsa congerie lignorum incendebant eumque in medio posuerunt. Hac de re vitam finivit XVII k. decembrium.« — Ta životopis je bil spisan dobrih 50 let po Marinovi smrti med 749. in 755. letom. (Gl. Sepp, p. 8, not. 16, 17). — Bizantinski cesar Leoncij je vladal od leta 695. pa do 698. — V tem času so tedaj Slovenci prihrumeli na Bavarsko. — Slovence životopis nazivlje »gens nefandissima Wandalorum«. Znano nam je, da tudi Ann. Alam. a. 798 (MG. SS., I, 48) zaznamujejo Slované z izrazom »Wandali«. Na germanske Vandale tu ne moremo misliti, ker so bili že leta 533. premagani in so kmalu potem izmrli. — Slovenci niso prišli iz Italije, kakor pravi naš vir, pač pa z južne strani. Kaže se, da so Slovenci takrat prihrumeli iz zahodne Karantanije ter jo udarili po Zillerski in Achenski dolini, da so prišli na sedanja bavarska tla. Opisani dogodek se je izvršil na južnem Bavarskem med Innom in Isarjem blizu tam, kjer se rečica Mangfall zavije proti vzhodu k Innu. — V životopisu čitamo, da so Slovenci napravili ogenj. Morebiti so to storili, da so se greli, ker okoli srede meseca novembra je na Bavarskem že hladno.

⁹²⁾ Legenda ss. Marini et Anniani (ed B. Sepp, p. 12): »Igitur crudelissima gens Wandalorum eadem tempestate idololatriam colens ritu paganorum de propria egrediens patria longe lateque plura desiderabilia loca vastaverat in provintia Bawaria. Quam circumquaque percurrens pervenit etiam ad cellam sancti Marini, quem reperit nil hostilem incursionem formidantem intente officii assistere servimini divini. Unde feroces homines nimio concitati furore sanctum virum studuerunt maximo perturbare dolore. Omnia namque eius utensilia primitus despoliando violenter ei abstulerunt moxque illum, ut Christum negaret, plurimis tormentis compellere studuerunt. Diutinis vero illum verberibus affligebant posteaque eum sevis unguarum lacerationibus eculco suspensum usque ad nuditatem costarum constringebant . . . etc.«

Iz nekega drugega zgodovinskega vira je razvidno, da so Slovenci okoli leta 725. prekoračili Visoke Ture ter prihrumeli na Solnograško. V Pongau-u je bavarski vojvoda Teodo pred letom 718. ustanovil cerkev in samostan na čast sv. Maksimilijanu. Oboje so okoli leta 725. Slovenci razrušili. Mnogo časa sta bila potem cerkev in samostan podrti, ker je vedno pretila nevarnost, da bi Slovenci na novo ne uničili teh sloopij, ako bi se zopet postavila.⁹³⁾

Ker pongauski prebivalci niso iz strahu pred Slovenci mnogo let iznova napravili rečene cerkve in samostana, more se iz tega sklepati, da naši predniki niso samo enkrat prišli v te kraje plenit, temuč večkrat. Vir imenuje Slovence prvokrat »crudeles paganos«, drugikrat pa »crudelissimos paganos«. Slovenci takrat še niso bili kristjani.⁹⁴⁾

Iz teh virov se vidi, da so bili Slovenci, ko so prihajali na bavarsko zemljo plenit in morit, prav tako brezobzirni in

---

⁹³⁾ Breves notitiae, c. 2 (Kleimayrn, Juvavia, Anh., p. 33): »Interea contigit, ut a vicinis Sclavis illi fratres, qui ad Pongov de Salzburgensi sede ibidem destinati erant, inde expellebantur, et ita multis temporibus erat devasta eadem cella propter imminentes Sclavos et crudeles paganos.« — Ibid., c. 6 (p. 35): »... propter Sclavos crudelissimos paganos eadem cella multis erat temporibus desolata.« — Tu omenjena cerkev je bila blizu Bischofshofena v Pongau-u.

⁹⁴⁾ Neresnično je, kar nam Vita s. Ruperti Salisb. ep. Rosweydiana (Acta Sanct. Boll., mens. Mart. III, 705) pripoveduje o uspehih sv. Ruperta med Slovenci. V rečenem životopisu čitamo, da je sv. Rupert prehodil vse alpske pokrajine ter prišel do karantskega kralja (!). Na tega priprošnjo je izpreobrnil njegove podložnike ter jih krstil. Ko je prekoračil Visoke Ture, oznanjeval je božjo besedo Slovincem ter dosegel med njimi mnogo uspehov. Postavil je na njih zemlji več cerkva in ustanovil veliko samostanov. Ko je pustil med Slovenci svoje verne učence, duhovnike in klerike, da bi čuvali krščansko vero, povrnil se je na Bavarsko. — Tako opisuje imenovani životopis Rupertovo delovanje med Slovenci. Ni težko dokazati, da so ravnokar navedeni stavki neresnični. Kakor se vidi, je pisatelj to, kar se je zgodilo pod slovenskim vojvodo Hotimirom in solnograškim škofom Virgilijem, pripisoval že sv. Rupertu.

krvoločni, kakor tisti Slovani, ki so v šestem stoletju skoraj leto za letom napadali bizantinska tla po Balkanskem polotoku.

Nič boljši kakor Slovenci niso bili Bavarci. Ti so včasih pod vodstvom svojega vojvode pridrli na slovensko zemljo, jo opustošili ter po njej nalovili mnogo ljudij, katere so potem kot sužnike odvedli s seboj.⁹⁵⁾ Nekatera slovanska krajevna imena po bavarskih tleh so najbrže nastala na ta način, da so pri takih napadih ujeti Slovenci bili poslani na ondotno zemljo, katero so potem začeli trebiti in obdelovati. Iz neke listine, izdane leta 771., je razvidno, da je v kraju, Holzhusir imenovanem, prebivala služnica Saska, ki je bila slovanskega rodu.⁹⁶⁾

Pozneje so se razmere med obema narodoma ublažile tako, da so leta 743. Slovenci pomagali Bavarcem, ko so se ti vojskovali s Franki. Čeprav so Bavarcem razun Slovencev tudi Sasi in Alemani prišli na pomoč, vendar so bili ob Lechu premagani in njih vojvoda Odilo je moral odslej priznavati frankovsko nadoblast.⁹⁷⁾

Kmalu potem, najbrže med letom 743. in 748., so Obri začeli nadlegovati karantanske Slovence. Slovenski vojvoda Borut se je, ker je bil sam preslab, da bi odgnal Obre, obrnil do Bavarcev ter jih prosil pomoči. Ti so tudi kmalu nato pomagali Slovincem pregnati Obre iz njih dežele. Vendar so naši predniki drago plačali Bavarcem njih postrežljivost, ker so odslej morali priznavati vrhovno oblast frankovskih kraljev, katerim so bili, kakor sem že omenil, od leta 743. naprej tudi Bavarci podložni.⁹⁸⁾

Morebiti v tistem času ali pa tudi že prej so se Obri iznova polastili zemlje ob Donavi med Litavo in Anizo, po

⁹⁵⁾ Cfr. *Lex Baiuvariorum*, § 11 (MG. Legg., III, 323) — Ta postava je bila med letom 744. in 748. spisana.

⁹⁶⁾ »... et Sasca Sclavam...« (Meichelbeck, *Hist. Frising.*, I^b, 36, št. 19).

⁹⁷⁾ *Ann. Mettens.* a. 743 (MG. SS., I, 327).

⁹⁸⁾ *Conv. Bag. et Carant.* c. 4 (MG. SS., XI, 7).

kateri so že pred nastopom kralja Sama gospodovali. Redko naseljeno prebivalstvo po teh straneh je bilo večinoma slovenske narodnosti. Iz nekaterih listin devetega stoletja je razvidno, da so ondotno zemljo zvali Slovenijo.⁹⁹⁾ Obri so v teku časa po tej pokrajini razširili svojo oblast do Aniže. Ta reka je leta 791. delala mejo med obrskim in bavarskim gospodstvom.¹⁰⁰⁾ Na ta način, da so Obri zasedli to zemljo, pretrgala se je vez, ki je združevala Slovence in Čehe. Ožja dotika Slovencev z Bavarci je veliko pripomogla, da so se naši predniki polagoma pokristjanili.

5. Razširjanje krščanstva med Slovenci.

(Ta odstavek je bil že natisnjen v *Izvestjih*, X, str. 1—11. pod naslovom »O bojih med krščanskimi in poganskimi Slovenci v osmem stoletju.«)

Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660. do l. 1718.

Priobčuje V. Steska.

(Konec.)

1703.

To leto je bilo nenavadno mokro; povodenj je bilo mnogo. Za vino in rž je bila srednja letina, in se je v Ljubljani vse po ceni dobilo, čeprav so mnogo žita nakupili in skoro vsak dan veliko ladijo žita odpeljali za vojno na Laškem. Mesto je bilo začetkom leta v skrbi radi Francozov, švigajočih po Adrijanskem morju, pozneje, ko so ti izginili, radi vpada Bavarcev, ki so si Tirolsko osvojili, koncem leta pa radi upornih Ogrov in Hrvatov, proti katerim so Virmondovi polki odšli. Bog pa, kateremu bodi večna čast, je mesto rešil vsega tega.

⁹⁹⁾ *Izvestja Muz. dr.*, VII, 117—119.

¹⁰⁰⁾ *Ann. Einh.*, a. 791 (MG. SS., I, 177): »Nam is fluvius (sc. Anesus) inter Baioariorum atque Hunorum terminos medius currens, certus duorum regnorum limes habebatur.«

3. januarija. Okrog 2. popoldne je prišel po Ljubljani z malim spremstvom princ Evgen Savojski, ki je zapovedoval cesarski vojni na Laškem. Zvečer je bil na gostéh pri grofu Lanthieriju, popoldne se je pa razgovarjal z glavnim vojnim založnikom pl. Forstnerjem. Gospodje Academici Philoharmonici so njemu na čast priredili krasno godbo, tako da se je izrazil, da ni kmalu tako lepe slišal. Drugi dan je odšel preko Save, ki je po deževju nenavadno narasla.

9. januarija je potovalo 200 Hrvatov proti Trstu, 18. jan. zopet 60 mož.

28., 29. in 31. jan. so Heisterovi vojaki z generalom iz Trsta semkaj domov prišli.

31. januarija so tu skozi potovali trije Angleži in ladijski inženir, da so si ogledali cesarske luke ob morju, ker se je dvor odločil napraviti zaloge radi trgovine s Holandijo in Angleško.

3. februarija se je tu skozi vračal omenjeni inženir, da sporoči dvoru o svojih preiskavah.

Marec. Iz Trsta poročajo, da se sovražne ladije vedno prikazujejo.

31. marca. Grof Nostic, zadnji član svoje rodbine, je tu umrl za kozami. Pokopali so ga v Auerspergovi kapeli pri oo. frančiškanih.

2. aprila. Ker je naš škof kot koadjutor v Solnogradu, so novoposvečenci odšli v Trst.

4. aprila. Tržaške benediktinke so po škofu prosile, da bi smele priti k tukajšnjim klarisam, če Francozi zopet napadejo Trst.

13. aprila so pripeljali veliko množico smodnika, pušk in sabelj v tukajšnje orožarne.

21. aprila. K prvim trem uršulinkam so prišle še tri, grofica Herberstein, grofica Coronini in neka Dunajčanka, katere je ustanovnik sprejel in spremil.

Te dni so zopet odkrili na vrtu pri diskalceatih tri rakve in druge lepe starine. Na nekem pokrovu se je bralo II. Bonoc, na ampuli (kjer je gorela večna luč!) pa Cresce.

26. aprila. Ko so drugi del stolnice porušili, so našli dve steklenici, katerih ena je bila polna vode, in srebrno ploščo, podobno hostiji, z napisom: »Anno 1519 Petrus Epus T. me posuit in honorem Mariae et Annae Matris eius X. Aprilis.«

30. aprila je prišel znameniti Julij Quaglio, slikar iz Laina na Milanskem, ki je po letu in jeseni slikal lepo stolnico sebi v nevenljiv spomin.

2. maja. Tu je skozi potovalo 700 Hrvatov v Trst. Tu so počivali dva dni.

4. maja. Tu so imeli kapucini svoj provincijalni kapitul.

10. maja. Radi francoskih ladij na morju je moral med vojake vsak deseti mož na Kranjskem.

11. maja. Zopet je prišlo semkaj 700 Hrvatov in so se tu odpočili. 13. maja so odšli po ladiji proti Trstu.

21. maja prišlo je 500 Hrvatov, ki so se menjali.

18. junija. Ko je prišel knezoškof 1. junija iz Solnograda, je vložil ob devetih temeljni kamen stolnici z veliko slovesnostjo. Na bakreni plošči je bil naslednji napis:

Basilicam
Divo Nicolao Archi Epo. Myrensi
Patrono primario Labacensi
Sacram
Vetustate squalentem
Antonius Thalnitscher de Thalberg,
Decanus et Vic. Gnlis. Labacen.
Ope collectitia
Ac incredibili cura a fundamentis restituit
Anno a partu Virginis CIO.ID.CCI.
Seu Aemonae conditae 2924

Na drugi strani je bil napis:

In cathedra Petri sedente Clemente XI
Regnante Leopoldo Magno
Antistite Labac. S. R. I. Principe
Ferdinando I.
Ex comitibus de Kuenburg etc.
Episcopatum gubernante
Instauratio Basilicae Cathedralis
Labacensis.

Razen tega so priložili še 3 srebrne medalje, tolike kot hostije, in relikvije s sledečimi podobami in napisi:

1. Slika s stranskim pogledom na stolnico; napis se pa glasi: Instau — ratio Basi — licae Cathed. — Labacensis — S. Nicolao — Sacrae.

2. Škof podaja model stolnice sv. Nikolaju; na robu napis: S. Nicolae ecce templum tuum; na drugi strani: Fer | dinando I. | Epis. Labac. | S. R. I. Princi | pe ex comit | de Künburg.

3. Tloris stolnice z napisom: Anno Jubilaeo CIO. IOCC. Labacen.; na drugi strani: Clemen. | XI. Pont. Max. Leopold. Mag | no Imp. Rom. Io. Jos. Ant. Princ. Ab Eggenb. | Cap. Carn.

Te slovesnosti so se udeležili: knezoškof, knez Eggenberg, poleg množice višjih in nižjih plemenitnikov.

23. junija. Danes so spremenile uršulinke svoje dosedanje stanovanje in se preselile s trga v Ederjevo hišo zunaj mesta. Prej so obiskale tukajšnje cerkve in se potem odpeljale v treh, s šesterimi konji zapreženimi kočijami. Spremljevale so jih kneginja Auersperg in več drugih gospa. 25. junija so slovesno vpeljali klavzuro. Najprej je stolni dekan in generalni vikarij blagoslovil sobo v kapelo na čast presv. Trojici, potem je maševal med lepo godbo, nato je šel sprevod redovnic in vernikov skozi vse sobe. Udeležili sta se sprevoda tudi kneginji Auersperg in Eggenberg. Precej drugega julija so otvorili šolo za deklice.

3. julija. Dobili smo sporočilo, da so Bavarci Tirolce nenadoma napadli in se polastili Kufsteina in Inomosta. Da bi pomagali Koroščem, so naši odposlali po generalu Forstnerju tjakaj 200 centov smodnika in veliko množino žita iz tukajšnje žitne zaloge.

10. julija. Danes so lep mozaičen tlak z drugimi stari-nami izkopali v Gradišču na vrtu Mnesakovem (?).

26. julija smo izvedeli, da so Francozi požgali Akvilejo in jo opleniili, kar ni provzročilo malega strahu.

29. julija smo izvedeli, da so kmetje pregnali iz Tirolske Bavarce in jih nabili. Nadalnji izvoz žita se je ustavil.

5. avgusta. Danes je tu skozi potoval Frančišek vojvoda Lothrinški, star 14 let, k cesarski vojni na Laško. Njegov strežnik si je na ravnem, ko se je od Save sem peljal, nogo zlomil, ker je prišel pod kolo. Nogo so mu tu dobro zacelili.

11. avgusta. Cesarski patent so med bobnanjem objavili, da je zagotovljena prosta trgovina z Angleži in Holandci in da se kmalu prične v cesarskih lukah s tem, da pridejo holandske ladije, kupčija z vsakovrstnim blagom; pripravljene morajo biti ljudje z živežem, da jih preskrbé, in z drugimi trgovinskimi stvarmi, da jih zamenjajo in ladije napolnijo. — Admiral Schauri je prišel z velikim brodom samo do Livorna in ni dospel v Adrijansko morje; torej se je to koristno delo na poznejše čase odmaknilo.

17. avgusta. Danes je došlo 300 Hrvatov konjikov pod poveljstvom treh ritmojstrov: Paradeyser, Hranilovič in Oršič; 19. avgusta so dalje šli proti Tirolski.

24. avgusta so prišle tri ladije Hrvatov po vodi iz Trsta, ker so bili nadomeščeni. Ogerskih in hrvaških begunov so vse cerkve polne.

3. septembra. Iz Ogerske je prišlo 2400 Nemcev, med njimi 400 Hrvatov, pod poveljnikom polkovnikom Virmondom, ki so se združili iz polkov Neuburg, Rabutin in Heister.

Najprej so se utaborili v Prulah; tretji dan so pa korakali skozi mesto in se utaborili blizu Save pod Šmarno Goro, kjer

so ostali 6 tednov. Mesto jih je preskrbovalo z vsem potrebnim; vsak dan je namreč dalo nekaj voz hrane in mesa in nekoliko sodov vina. Pričakovali so cesarskega ukaza, ker bi jih povsod potrebovali, dokler niso dobili ukaza iti na Ogersko radi ondotnega upora.

10. septembra. Danes je zopet prišlo 400 Hrvatov iz Trsta in so se pridružili onim utaborjenim pri Ljubljani; bolniki so pa odšli v tukajšnji lazaret. Nekaj jih je umrlo in so jih pokopali.

23. septembra. Zopet je potovalo 450 hajdukov k vojski na Laško; vsak je vodil seboj še dva konja.

11. oktobra. Ljubljana je radi 14dnevnega deževanja tako narasla, da se starci takega ne spominjajo. V Krakovem in Trnovem so stale hiše pol pod vodo, v cerkvi sv. Lovrenca je stala voda pol moža visoko, špitalski most so obtežili s težkimi mlinskimi kamni, da bi ga vodna sila ne odnesla. Tudi Sava je silno narasla in odnesla pol mostu pri Medvodah. Hvala Bogu, da se mesto nima bati tolike škode ob povodnji kakor Gradec ali drugi kraji na Štajerskem in Koroškem, ki so zelo trpeli radi deročih vodâ.

23. novembra. Hud potres smo čutili ob dveh popoldne. Pri jezuitih je zvon v zvoniku trikrat udaril, in dijaki so bežali iz šole.

27. novembra. Ko smo čuli, da je Bavarsko oprostilo Kufstein in sta Koroško in Kranjsko izpostavljeni napadu, je strah podvojila novica, da se Hrvatje z Ogrji upirajo in da hočejo vdreti v našo deželo.

6. decembra. Vsak dan prihajajo po vodi ranjenci in nesposobni vojaki z Laškega. Vseh je neki 400, katere bodo vse spravili v ogerske bolnišnice.

19. decembra. Radi velike nevarnosti, preteče od upornikov, prosijo Štajerci pomoči in nabirajo vojake, kar bo storila tudi Koroška in Kranjska. V Ljubljani se je pričela iz nova pobožnost od cerkve do cerkve radi preteče nevarnosti.

1704.

To leto je bilo nenavadno suho, in je suša na Ljubljanskem polju ajdo skoro vso pokvarila; pač pa je bilo veliko dolenjca in dobrega, vipavca pa malo, a dobrega. Mesto je bilo v velikih skrbih radi upornikov, radi Bavarcev in na Adrijskem morju se potikajočih Francozov, dokler ni bilo boja pri Hochstaedtu, ki je bil za nas srečen, in ves strah se je podel. Stolnico so v 4. letu krepko nadalje zidali in zadnji del spravili pod streho.

14. januarija. Mesto se je dobro zavarovalo ob preteči nevarnosti. Napravilo je prožne mostove, stražo podvojilo in z bobnanjem ukazalo, naj ob sili vsaka hiša dostavi po enega moža.

18. januarija. Štajerci so zopet prosili pomoči. Nabor se je zopet pričel in grajščine morajo 600 mož dostaviti v teku tedna.

12. februarija. Meščanstvo so pregledali radi vojaščine. Žalostne novice neprenehoma dohajajo iz Štajerske, da so namreč uporniki vpadli v deželo in da ondi plenijo.

24. februarija. Na tukajšnjem gradu so popisali in pregledali 600 nabornikov z dežele, jih razdelili glavnim častnikom. O tem času so se tu nastanili.

29. februarija. Deželni stanovi so dovolili po 500 gld. na tri leta za novo stolnico. Iste dne je bil ogled vitezov, pripadajočih modri zastavi.

14. marcija. Ob tej vojni sili je višja duhovska oblast naravnala slovesno procesijo od stolnice k sv. Florijanu, kjer je milostna podoba žalostne M. B., da bi Bog odvrnil vse nesreče. Procesije se je udeležil tudi škof, spremljan od mnogih visokih in nižjih plemenitnikov. P. Hoffsteter t. J. je lepo in duhovito govoril na kronogram

Mater DoLorosa perICLIitantI patriae
arMIs LeopoLDI CaesarIs assIste.

4. aprila. Zastave, ki so bile nedavno izročene zastavnoscem deželne vojne pri deželni hiši, je blagoslovil stolni prošt z dostojno slovesnostjo v oratoriju poleg stolnice. Drugi dan

je vse moštvo nastopilo in se pokazalo v lepem redu pred deželno hišo. Prihodnji dan jih je precej 400 odšlo na Štajersko, pa niso dalje prišli, kot do Celja, ter so se na povelje vrnili in razšli. Istotako onih 200 mož, ki so tu ostali.

10. aprila. Knezoškof je odšel v Gorico umestit deželnega glavarja Gašperja Kobenclja. Po vrnitvi je takoj odpotoval v Solnograd radi rezidence.

14. aprila. Tri dni po vrsti so zvečer po Ave Mariji zvonili z velikim zvonom. Dobili so se lahko odpustki. Potem so pričeli razdirati zvonik.

16. maja. V Kostanjevici na Dolenjskem se je pripetil strašen dogodek. Uporni podložniki so Knifca, najemnika dotične grajščine, živega sežgali pod praznim izgovorom, da je vpeljal nove navade v soseski. Štajerci so kmalu posneli ta žalostni vzgled, in podložniki grofa Wurmbrandta so umorili svojega gospoda. Krivci so vsi takoj ubežali.

Junij. Štajerci prosijo zopet pomoči, pa zastonj. Gosposke so storile svojo dolžnost in se ne lotijo več truda, da bi zbrale razposlano vojno.

7. julija. Po brzih slih smo izvedeli, da so uporniki premagali na Rabi Štajerce pod vodstvom grofa Rabatte in jih ugonobili. Uporniki so nato upepelili 40 vasij in napravili veliko škodo. — Kmalu pa smo dobili veselo sporočilo, da so bili premagani Bavarci in Francozi pri Donauwerthu in je bilo vjetih in mrtvih okoli 16.000 mož.

Avgust. Ker francoske ladije vedno prekrizujejo Adrijansko morje in je prevoz nevaren, se bo dovažal vojski provijant odslej čez Gorenjsko, Koroško in Tirolsko.

19. avgusta smo dobili po posebnem brzoteku z Dunaja po g. grofu Kaunizu, duhovniku pl. Pivizhaimbu, veselo sporočilo o slavni zmagi pri Hochstaedtu, kjer so vjeli Tallarda in uničili vso sovražno armado. Kar ni bilo potolčenih, so jih zajeli; med jetniki štejejo 1000 častnikov.

2. septembra. Radi velike suše ni bila le pred 8. dnevi procesija k sv. Krištofu, ampak tudi danes k žalostni M. B.

pri sv. Florijanu. Pomoč smo tudi dosegli, ker je drugi dan dobro deževalo.

20. septembra je bil radi zadnje zmage slovesen Te Deum v oratoriju pri stolnici. Streljali so na Gradu z velikimi topovi.

Ta dan je umrl izvrstni, zelo učeni Janez K. Prešeren, stolni dekan in slavne Academiae Operosorum prvi načelnik. Pokopali so ga v stolnici.

Ko so se vzdignili Hrvatje in vpali na Ogersko ter si pridobili veliko plena, so semkaj prignali mnogo volov, ali so jih pa gnali dalje na Laško. — 12. novembra so zopet prignali mnogo volov.

30. novembra je bil slovesno vmeščen za kanonika g. Fischer.

4. decembra. Izvedeli smo, da so naši zaseli 26. p. m. Landau, katerega so si bili prisvojili Francozi pred enim letom.

9. decembra. Najmlajši vojvoda lotaringijski je prišel po vodi semkaj opoldne incognito od ces. vojne na Laškem.

1705.

Splošno smo imeli letos povoljno zimo, mokro pomlad in zelo suho poletje, tako da je imelo žito in vino mnogo škode, in je bilo nekoliko draginje. Sicer pa naša dežela to leto ni trpela vkljub vojni posebne bede, česar nas Bog obvaruj tudi nadalje.

1. januarija. Oba kneza, škof, dež. glavar in mnogo vjšjih plemenitnikov so kosili pri oo. jezuitih.

Ta mesec so otvorili tobakarno, objavili pa krajcar na meso.

Februarij. Ta mesec so se zopet oglasili uporniki na Štajerskem in napravili hrup; radi tega so nas prosili zopet pomoči.

Pustne šeme so bile prepovedane na Avstrijskem in na Štajerskem, pri nas pa dovoljene. Bilo je vse veselo, posebno pa v dvorcu kneza Auersperga, ker so obhajali poroko edine hčere z grofom Sigmundom Auerspergom z raznolikimi vese-

licami in veliko slovesnostjo. Da o drugem molčim, omenjam samo to, da je bilo devet kuharjev najetih. Igre so predstavljali v splošno zadovoljnost. Pri obedu so šteli 130 oseb. Poročil ju je sam knezoškof. Pri poroki so bili zastopniki: Nj. cesarosti: Knez Eggenberg, Štajerske dežele: ekscelencija grof Blagay, grof Lamberg Koroške, grof Gallenberg Kranjske in Strassoldo Goriške.

Marcij. Knezoškof se trudi radi opatije rozačke (Rosacis) na Frijulskem, ki jo je cesar že podelil, pa se beneška vlada upira, ker so se že objavili potom tiska pogoji (?).

Prizadevajo se tukajšnji krogi, da bi ustanovili ubožnico, kar bi bilo hvalevredno delo. Tukajšnje stolnice zidanje se 5. leto nadaljuje z isto vneto, kakor se je pričelo.

6. marca so najstrožje uvedli naklado na vožnjo po vodi. 19. marca so se pričele iz nova procesije.

Maj. Deževno vreme je zaviralo zidanje pri stolnici, v cerkvi pa se je pridno nadaljevalo stuciranje in slikanje.

Junij. Ko je došla žalostna novica, da je umrl cesar Leopold Vel. in naš knez 5. maja na Dunaju, se je zvršilo mrliško opravilo ne le v stolnici najsijajneje, ampak tudi pri oo. avguštincih pred Špitalskimi vrati so udje Acad. Philo-harmonicorum napravili veliko slovesnost, in vse poslušalce pretresli zlasti, ko se je čula pri »Dies irae dies illa« tuba (trobilo) pri besedah: »Tuba mirum spargens sonum.«

21. junija je semkaj dospel pobožni kapucin o. Antonij iz Luke (de Luca) in po kratki pridigi obilno došlo ljudstvo blagoslovil.

Julij. Ta mesec so shranili v pozlačeno jabolko dozidane zvonika proti trgu razne lepe svetinje.

Ko je suša trajala že dalj časa, je bila procesija od stolnice k žal. M. B. pri sv. Florijanu; in glej čudo, še tisti dan je deževalo.

30. avgusta je praznoval »kranjski narod« slovesno božjo službo na čast svojim zavetnikom sv. Ahaciju in osmerim drugim svetnikom pri bosonogih oo. avguštincih na Dunaju.

24. avgusta je umrl sloveči o. Antonij Lazari iz reda ref. frančiškanov, bivši generalni definitor v Rimu in oče vsega reda, ki je tu red prenovil in mnogo čudovitega storil; umrl je v Ljubljani, svojem rojstvenem kraju, v sluhu svetosti. Pokopali so ga v križni kapeli.

September. Nekega gornjeavstrijskega kmeta, ki je razširjal ondi krivo vero, so zaprli tu na Gradu.

3. oktobra je bil strašno razmesarjen in umorjen od podanikov v gradu grof Karol Lichtenberg v Črnomlju, radi krajcarja na meso, ki ga je nabiral v svojem okraju.

19. oktobra so v Solnogradu volili pomožnega škofa nadškofu grofu Thunu, ki je izgubil pogled. Največ glasov je dobil naš škof, ki jih je pa odstopil svojemu sorodniku grofu Harrachu na Dunaju.

23. novembra je umrl na Gradu baron Franc Rigoni, rojen Benečan, ki si je v deželi s trgovino pridobil nad 500.000 goldinarjev, in ga je radi nekega prepira graška dvorna kamora zaprla na ljubljanskem gradu. Njegovi dediči so mu priredili pri oo. frančiškanih tako dragoceno tumbo, da se take nihče ne spominja.

8. decembra je šel tu skozi brzi sel z veselim sporočilom proti Dunaju, da se je z Barcelono vsa Katalonija vdala kralju Karolu.

19. decembra je pričel vojake nabirati za lotaringijski polk grof Trauren.

1706.

To leto je bilo mokro in jug je neprenehoma gospodoval, sicer pa je bila letina dobra, dovolj vina in žita, in, Bogu čast, nismo to leto trpeli nič od sovražne strani, razen nekega prehoda, ki ga še opomnimo.

Januvarij. Začetkom leta je magistrat pomnožil stražo, privzel nove stražnike in podvojil stražo pri dveh glavnih mestnih vratih.

Februarij. Vse pustne veselice, ne le tu, ampak v vseh cesarskih dednih deželah, so bile pod strogo kaznijo prepovedane radi smrti cesarja Leopolda I., blaženega spomina.

22. februvarija je dospel brzi sel od ces. dvora k dež. stanovom z naznanilom, da se zbirajo Francozi na beneški meji in nameravajo napasti Goriško in sosednje kraje. Treba se torej čuvati. Takoj so sklicali deželni zbor.

Marcij. Pri 1., 2. in 3. zasedajočem deželnem zboru so sklenili, naj bo vsak deseti mož pripravljen. V tem času je na cesarski ukaz semkaj prišel tudi general karlovški knez Hanibal Porzia s kneginjo in 700 konjiki in s svojimi strežniki ob 2. popoldne 5. marca; nastanil se je v svojem stanovališču; drugi dan so počivali, in 7. marca so odpotovali konjiki po suhem, general po vodi, dasi so goriški stanovi po grofu Attensmu sporočili, da ni treba priti, pa niso hoteli slušati.

Ko so ti odšli je prišlo 200 pešcev, ki so se nastanili v mestu in zunaj mesta. V mestni hiši so jim delili deleže (porcijone). Tretji dan so šli po vodi za prvimi, čeprav je bilo mrzlo in vetrno. Na Vrhniki so dobili ukaz, naj se vrnejo. Tretji dan so se vrnili ti in konjiki od goriške meje skozi Lož ali skozi Ljubljano.

14. marca je odpal od Francozov princ Ebbeuf, iz lotarigijske hiše, in šel tu skozi na Dunaj, da se cesarju pokloni.

22. aprila so popisovali prebivavce mesta radi krajcarja na meso. Deželni stanovi so nabiranje vzprejeli in gotov znesek obljubili, da ga odštejejo, zato je bilo pobiranje strogo.

Maj. Dovrševala se je stolnica, ki so jo zidali že šesto leto, in preskrbeli so pravočasno za prvo slovesnost.

5. junija smo izvedeli veselo novico z Dunaja, sporočeno iz Gradca po posebnem brzem slu na kneza Eggenberga, da je bil prisiljen vojvoda anžuski (Anjou) odjenjati od obleganja Barcelone, in je bil kralj Karol srečno oproščen po angleških in holandskih četah.

20. junija so prišli Zagrebčani naročat stavbeni les, ker je 14. junija ves Zagreb, žalibog, pogorel razen stolnice in škofovega dvorca.

24. junija je tu skozi potoval kardinal Grimani z Dunaja; šel je v Neapol.

26. junija so na trgu s trobentanjem razglasili cesarsko diplomo, da sta volilna kneza bavarski in Klemen kolinski, ker sta se pridružila Francozom in napadla cesarstvo, kot javna sovražnika preklicana.

27. junija se je praznoval Te Deum radi srečne rešitve Barcelone. Streljali so na Gradu s topovi in v mestu. Meščani so nastopili slovesno.

4. julija. Osmi dan pozneje so obhajali slovesni Te Deum, da je Marlborough na Nizozemskem sijajno premagal Francoze pod poveljstvom bavarskega volilnega kneza; na Gradu in v mestu so ustrelili trikrat z velikim topom; meščani so nastopili in trikrat ustrelili z malimi puškami. Zvečer so žgali na Ljubljani ogenj in so godli.

14. julija je odšla četa nad 30 Neapolitancev k cesarski armadi v Italiji, ko so čuli o srečnem napredku naše vojne.

22. julija je ob 10ih zvečer po desetdnevni bolezni za kapjo umrl knez Ferdinand Auersperg, vojvoda münsterberški in frankensteinski, v veliko žalost vsega dvora, v 51. letu svoje starosti in brez moškega dediča. Takoj so ga odprli in balzamirali in v kropljenje izpostavili za dva dni in dve noči v domači kapeli, ki je bila, kakor tudi sobe, preprežena s črnimi prtovi. 24. julija so ga pokopali v kapelici sv. Antona pri frančiškanih. Obred je izvršil stolni prošt v spremstvu vsega kapitula. Voz je vleklo šest konj; svetilo je 24 plamenic. Spreveda se je udeležilo neznansko mnogo ljudstva in tudi visokega plemstva.

22. avgusta se je pričela slovesnost v tukajšnji na novo sezidani, krasni stolni cerkvi sv. Nikolaja, in je trajala štirinajst dni. Prvo nedeljo je vzel knezoškof sv. R. T. iz oratorija, kjer je bilo shranjeno šest let med zidanjem stolnice, in je nesel skozi mesto v slovesnem sprevedu pod krasnim slavalokom v

novo stolnico in Je tam shranil. Zvonili so vsi zvonovi v mestu in zunaj mesta, in ko so topovi trikrat zagrmeli, se je oglasil »Te Deum«, katerega so gospodje iz »Acad. Philoharmonicorum« spremljali z izbrano godbo 60. godcev. Nastopivši meščani so ustrelili.

29. avgusta so slovesno v sprevodu po mestu nosili svetinje. Vsak dan so prihajale procesije, od 5 do 8 na dan, iz štajerskega, koroškega in kranjskega dela naše škofije.

September. Neki grof Himelsthau je prinesel veselo novico, da so cesarske in pomožne čete srečno osvobodile Turin na Savojskem.

16. oktobra je obesil mojster (Kunstmeister) iz Idrije 64 stotov težki veliki zvon v zvonik tukajšnje stolnice.

29. novembra se je naznanilo, da se je cesarskemu zmagalnemu orožju vdala Modena.

4. decembra, v soboto, so se mnogi postili, ker se je raznesla govorica, da je neka ženska v Rimu razodela nekemu duhovniku, da bo vojska v enem letu končana, potem pa nastopila splošna kazen, katere bodo rešeni le tisti, ki se postijo prvo soboto, ko to čujejo. Zoper to so duhovniki pridigali, in je govorica kmalu jenjala.

14. decembra so imeli deželnozborsko sejo kar naprej za drugo leto, kar sicer ni bila navada.

1707.

Tudi to leto je bilo nenavadno mokro in je skoro vedno deževalo, vendar je bilo, hvala Bogu, rodovito in dovolj žita in vina. Kar se tiče vojske, Bog bodi zahvaljen, ni bilo hudih časov ali prehodov vojnih čet, samo veliko deželno naklado smo imeli.

20. januarija se je pričelo tridnevno opravilo za umrlega kneza Ferdinanda Auersperga, nadvojvodo münsterberškega, pri frančiškanih v kapelici sv. Antona v navzočnosti visokega plemstva. Krasno je bila opremljena tumba. Cerkev je bila vsa prevlečena s črnimi prtovi; neštivilno belih sveč in plamenic je svetilo;

na sredi je stala vsa pozlačena tumba z dvema velikima genijema, predstavljajočima pobožnost in dobrotljivost in držčima grb Auersperški. Tudi godba je bila izbrana in silno lepa. Knez Frančišek Karol Auersperg, brat pokojnikov in dedič, se je udeležil opravila. Kneginja vdova pa je ostala v dvorcu.

3. februarija. Slišali smo, da hočejo Ogri Hrvate pregovoriti, da bi se uprli cesarju, kar je pri nas napravilo mnogo skrbi.

5. februarija so z bobnom objavili ceno vinu.

Marec. Pust se je obhajal z raznovrstnimi vesellicami. Pustni torek se je pri jezuitih navadne procesije spodbudljivo udeležil tudi Franc Karol, knez turjaški, s kneginjo vdovo.

21. aprila, na veliki četrtek, so uršulinke vsprejele v last Auerspergov in Eggenbergov vrt in se zvečer v vozeh tja odpeljale. Tam bodo imele najugodnejšo lego v mestu.

8. maja se je pričela slovesnost posvečevanja tukajšnje na novo sezidane krasne stolne cerkve sv. Nikolaja in je trajala osem dnij.

Ko je bilo že zgodaj vse pripravljeno za to opravilo, so bili povabljeni nanje: cesar Josip I., cesarica, cesarica vdova, cesarske princeze, knez Salm, dvorni kancelar na Dunaju, knezo-nadškof praški, škofje brižinski, dunajski, sekovski, lavantinski, Chiemsee-ski, deželni namestnik, glavar in dvorni kancelar v Gradcu, grajski grof koroški, domači deželni stanovi in odposlanci. Krasna in pomenljiva slavoloka, 40 čevljev visoka, sta bila postavljena na Mestnem in Novem trgu. Dali so kovati srebrne in zlate medalje v Avgzburgu. Knezoškof se je v pričujočnosti cesarjevih zastopnikov in drugih odposlancev udeleževal ves teden z veliko grečnostjo in pobožnostjo velike svete maše, pridige, zvečer petih litanij in vsak dan druge procesije iz raznih farâ, imenitnejših kongregacij in bratovščin. Za godbo so skrbeli štirje kori.

23. junija, na praznik presv. R. T., so prvič napravili čolnarji s čolni most čez Ljublanico, in procesija, ki je sicer šla čez čevljarski most, je krenila čezenj.

4. julija so dijaki pri jezuitih igrali izvenredno lepo igro v njih vnovič popravljenem gledišču, in potem so se jim razdelile premije.

24. avgusta je bil slovesen »Te Deum« v tukajšnji stolnici radi osvojitve Neapola. Na gradu so streljali z velikim in malim topom in meščani so nastopili slovesno v mestu.

September. Ta mesec smo izvedeli, da je cesar imenoval našega knezoškofa za pomožnega škofa praškemu nadškofu radi velikih njegovih zaslug.

4. oktobra je izstopila Ljubljana v Ljubljani na Bregu do hiš, ker je vso jesen deževalo in posebno zadnjih 10 dnij. Sava pa se je na daleč okoli razlila in z urnim tekom napravila velikansko škodo, ker je trgala mline, mostove in hiše.

7. oktobra je došel knezoškof briksenski, grof Konigl, in se nastanil v Stiškem dvorcu. Bil je tu tri dni in se zelo spodbudljivo udeležil dvakrat petih litanij v stolnici pri javnih molitvah.

5. novembra se je upeljala lepa navada krščanske ljubezni in usmiljenosti, ker so pričeli pri diskalceatih spremljati in pokopavati one osebe, ki so bile sicer na smrt obsojene, pa se jim je pokop dopustil. Spremili so namreč neko žensko, ki so jo na morišču »Friškavič«-u (Friškovcu) obglavili.

14. oktobra je bil redni deželni zbor.

December. Ta mesec je bil topel in deževen.

16. decembra so vpeljali z veliko gorečnostjo v tukajšnji stolnici devetdnevno včlovečenja našega Zveličarja in Odrešenika.

1708.

Vse leto je gospodaril jug ali gorki veter. Poletje je bilo zelò gorko in suho, da je prvega in drugega, težkega in lahkega žita močno primanjkovalo. Zima se je pričela s sv. Galom, ko je sneg zapal in napravil veliko škodo.

Januarij. Ves mesec je deževalo, vendar ne poznamo zime.

29. januarija. Mladi knez Lichtenstein je došel z Dunaja, tri dni tu ostal in se po vodi odpeljal na Špansko.

11. februvarija. Ta mesec je pust. Objavili so novi davek za igravce. — Gorko deževno vreme se je nadaljevalo do 22. februvarija.

Knezoškof je dobil nalog, naj spremi drugo cesarjevo hčer kot nevesto portugalskega kralja na Portugalsko.

6. marca. Dva hieronimljana ali meniha hieronimovega reda sta se tu zglasila pri višji duhovski gosposki, da bi se sezidal samostan. Prinesla sta z Dunaja mnogo priporočil.

Ta mesec je markeza de Prie kupila del posestev kneza Auersperga, kakor Pazin i. t. d.

4. aprila je prišlo 660 na Koroškem nabranih novakov semkaj in drugi dan zopet po vodi odpotovalo. Izmed teh jih je ušlo po noči dvanajst; ko so pa na Vrhniko prišli, je prvi, ki je izstopil iz ladije, vpričo vseh zbežal in se skril v grmovju.

7. aprila je tu nastanjenih 300 mož odpotovalo na Tirolsko.

18. aprila je knezoškof Ferdinand, praški pomožni škof, vložil temeljni kamen cerkvi sv. Rozalije, device in zavetnice proti kugi. Izvrstno godbo so preskrbeli gg. »Acad. Philo-Harmonicorum«. Slišale so se tudi trobente in pavke. Pričujoči so bili mnogoštevilno visoki in nižji stanovi in občinarji. Izvrstno je govoril avguštinec o. Teofil Pavle, lektor modroslovja.

Napis se je glasil na srebrni medalji: Anno Dni CIO. IO. CC. VIII. die 18. April. fundamenta jecit huius sacrae aedis D. Rosaliae Virg. Celsissim. Princeps Ferdinandus Epus Labacen. ex comit. a Kyenburg, Coad. Pragen.

Na bakreni medalji je bil napis: Sedente in cathedra Divi Petri Clemente XI. Regnante Augustiss. Imperatore Josepho I. Duce Carnioliae. Jo. Josepho Antonio Principe ab Eggenberg suppremo Capitaneo Carnioliae, Franc. Ant. comite a Lanthieri, Vicedomino, S. C. M. Consiliario, Consule Edero, Judice Malyo.

Tretji napis je bil: Dotavit hanc sacram aedem Praenobilis Vir Joannes Tobias Sumeregger in Lichtenthal, suae in Divae Rosaliae pietatis vel obsequii ergo. — Četrty: Aedem Divae Rosaliae . . .

27. aprila. Kmalu po tem opraviu je knezoškof odpotoval na Dunaj, da spremlja cesaričino Marijo Ano na Portugalsko kot nevesto portugalskega kralja.

5. maja so vložili temeljni kamen za škofijsko semenišče.

16. maja je došlo semkaj 300 novakov iz Štajerja. Drugi dan jih je prišlo še 250. Po enodnevnem počitku so zopet odpotovali po vodi.

25. maja je zopet prišlo 500 mož Virmondovega polka z Dolenjskega in kmalu odšlo za prvimi.

29. maja so odšli tu od stotnika Martinija nabrani novaki.

Junij. Ta mesec se ni prigodilo nič hudega, razun da je 8. junija dospel semkaj general Virmond in tu ostal 14 dni z velikim spremstvom.

1. julija. Danes je odpotoval knezoškof na Dunaj, kakor smo že opomnili.

16. julija je tu skozi potoval bivši beneški poslanik (Definus) na ces. dvoru, s svojo prtljago.

14. avgusta. Že osmi teden ni deževalo, in zato je nastala silna suša. Da bi izprosili dež, je duhovska oblast uredila sprevod od stolnice proti sv. Krištofu, in glej čudo, še tisti večer je pričelo deževati in deževalo je vso noč.

9. septembra. Danes je umrl g. Friderik Hoffstetter, cistercijanski opat v Kostanjevici in dež. odposlanec. 11. septembra so ga prenesli v Kostanjevico.

14. septembra. Nasproti semenišču v Ljubljani, kjer se je napravljala otok, so zemljo odstranili Krakovci, Trnovci in Poljanci.

15. septembra so oklicali na treh trgih tukaj s trobentami in pavkami, da je vojvoda Mantovanski, zadnji svojega rodu, preklican.

12. oktobra. Knez Hanibal Emanuel Porzia, karlovški general, se je preselil semkaj s kneginjo, s tremi princji in vsem strežništvom. Poslej namerava stalno bivati tu v svojem dvorcu.

16. oktobra je nastal hud mraz in napravil mnogo škode ljudem, ki so imeli še zelje, repo, in korenje na polju, ker tri tedne ni odjenjal. — Novaki hodijo tu skozi.

November. Ta mesec se ni pripetilo nič važnega, razen da je bila 26. seja deželnega zbora in je gostil deželni vicedom, kamor je prišel tudi knez Porzia.

1. decembra. Prišlo je semkaj 180 novakov s Štajerskega. Ostali so tu tri dni in potem odpotovali po vodi na Laško.

10. decembra je prišlo 60 samih častnikov iz Neapola, da vsprejmo novake iz dednih dežel.

24. decembra. Danes je umrla ob 7ih tukajšnja M. Eleonora a Ssa Trinitate, prva prednica uršulink, v sluhu svetosti.

1709.

Letos je bila huda zima, kakršne že 50 let ni bilo, vendar Ljubljana ni zamrznila, pač pa je bila Ižica dolgo premrznjena in neplovna. Mraz je zakrivil pomanjkanje vina in ozimine, ajda pa je nadomestila drugo izgubo. Kar se javnega življenja tiče, so letos prvič vpeljali, da mora vsakih 60 zemljišč enega moža postaviti za vojno, vseh skupaj torej 360 mož.

2. januarija se je pričelo slovesno tridnevno opravilo v cerkvi sv. Mihaela pri klarisah po prednici tukajšnjih uršulink M. Margareti Eleonori a Ssa Trinitate, ki je v sluhu svetosti umrla.

6. januarija se je pričel silen mraz. Istega dne je bila prva javna veselica, ki jo je priredil Parižan de Prais, nadkonjar kneza Porzie, v Fabijaničevi hiši poleg škof. dvorca. Veselice so se ponavljale ves pust s plesom, lepo godbo in s krepčili. Oseba je plačala po en goldinar. Prvič sta se veselice udeležili obe knežji osebi, knez in kneginja Porzia z mnogimi visokimi plemenitniki.

14. januarija so znižali »denarice« na dva in pol krajcarja.

Februarij. Ta pust so poleg drugih veselic v mestni hiši igrali vsak dan laško igro. Knez in kneginja Porzia sta se je skoro vedno udeležila.

13. februarija na pepelnično sredo se je pripetil strašen dogodek. Pri obedu kneza Porzia je bil tudi g. Plökhner, ces.

referendar. Komaj je sedel k mizi, je nenadoma umrl, ko je komaj četrt ure prej bil pepeljen pri frančiškanih.

24. februarija je bil slovesen »Te Deum« v stolnici radi osvojitve Bruselja, Genta, Brügga, Oudenarda in Sardinije. Topi so streljali in po vsem mestu je zvonilo.

Zadnjega februarija je zapal k prejšnjemu zelo velik sneg, ki se je tajal tri mesece in na Hrušici oviral ves promet.

14. marca se je podrla streha procesijske hiše na kapucinskem vrtu radi teže snega. V njej je bilo sedem oseb. Dva študenta sta bila mrtva, enemu patru je nogo strla, drugi so se rešili.

25. marca je resigniral bistrski prelat g. Anselm, svet, ponižen in izreden mož, in je bil izvoljen na njegovo mesto za priorja o. Andrej Geiger, rojen Beljačan.

April. Deželna vojna je bila nabrana. Vojaki so se urili v orožju, potem pa odšli na Neapolitansko.

9. maja zvečer je treščilo v špitalski zvonik. Ker je bila le vodena strela, ni bilo škode.

11. maja je spremljal prav spodbudno knez Emanuel Porzia presv. R. T. v stolnici, čeprav je bil radi hudega deževja in velikega blata ves moker.

8. junija zvečer ob devetih se je videl zvezdni utrinek miljo dolg od Trebnjega, Višnje gore, Ljubljane proti Podpeči, ki pa je precej zginil.

21. junija so prišli semkaj odposlanci iz Štajerske, Koroške in Hrvaške k razpravi, ukazani od ces. dvora radi preprirov kranjske in koroške dežele s karlovškim generalom. General Geschwind je predsedoval, zastopal pa je Koroško grof Rosenberg, Kranjsko grof Gallenberg in Štajersko baron Abele. Seje so bile zraven cerkve sv. Lovrenca na Bregu v hiši grofa Sauraua, kjer se je general Geschwind nastanil. 25. junija je gostila kneginja Auersperg visoko gospodo, 26. knez Eggenberg, 27. knez Porzia, 29. ekscel. grof Gallenberg, deželni oskrbnik in tako dalje.

6. julija je po nalogu omenjene komisije inženjer zmeril ljubljansko mesto in napravil načrt, kako bi se Ljubljana utrdila.

Pri Radečah na Savi so nadalje izkopavali skale.

27. julija. Imberti, ces. žitni prekupec za Špansko, je v oddelkih od tu odposlal 8000 starov žita, katero se je ponudila švedska ladija s 120 topovi in toliko ljudi vsprejeti, v Trstu na 12000 starov pomnožiti in v štirih tednih v Barcelono prepeljati. Nasprotno je prišlo semkaj 1000 starov žita iz Štajerske in Koroške.

Avgust. Vsak teden prihajajo drugi vojaki iz Štajerske, Koroške in Gornje Avstrijske, ki se tu vkrcajo in odpeljejo proti Neapolu. 26. avgusta je prišlo 300 mož iz Gornje Avstrijske.

Velika suša je bila, zato je bila procesija k M. B. pri sv. Krištofu za potrebni dež, kar je tudi toliko koristilo, da je drugi dan izdatno deževalo in rast poživilo.

23. septembra je zopet prišel grof Geschwind, ki je po tu opravljeni komisiji ogledoval meje in ostal tu toliko časa, da so ga radi štiridnevne mrzlice tukajšnji zdravniki popolnoma ozdravili.

25. septembra smo izvedeli veselo novico, da so naši sijajno zmagali Francoze pri Longeville na Nizozemskem.

18. oktobra. Ekscel. grof Gallenberg, tukajšnji deželni oskrbnik, je odpotoval v Gradec; za njim je šel grof Lanthieri, deželni vicedom, sodit grofa Sauraua, ki je umoril grofa Leopolda Stubenberga.

3. novembra je bil slovesen »Te Deum« v stolnici radi osvojitve Dornika in ondote zmage. Topovi so grmeli, meščani so praznično nastopili in vsi zvonovi so zvonili. Gostil je knez deželni glavar. Pridigoval je o. Maderegger T. J.

December. Napovedale so se molitve radi kuge, ki se je zanesla na Ogersko. — Začetek zime je bil topel in moker.

1710.

Splošno je bilo to leto mokro in viharno. Rodovitnost srednja. Toča je pod Stičino pobila v drugo v 13. farah,

predčasna slana je tudi nekoliko škodovala nad Kranjem. Sicer je bilo vse mirno, razen da je bilo treba prispevati k deželni vojni.

Januarij. Zimske veselice so se dobro pričele, in nemški igravci so v deželni hiši nastopili. Obisk zlasti visokega plemstva je obilen.

21. januarija je dospel semkaj iz svojih posestev knez Porzia s knjeginjo in družino, da bi užival tu predpust.

Februarij. Osem dnij je bil hud mraz.

6. februarija na god sv. Doroteje, zavetnice kneginje Porzie, so priredili lepo slovesnost v Porzijeve dvorcu, katere so se udeležili knez Eggenberg, knjeginja Auersperg in več oseb visokega plemstva.

16. februarija je prišlo nekaj častnikov s 50. možmi, ki naj bi prihodnjo pomlad prevzeli deželne novake.

17. februarija je prišel grof Kaunitz, auditor Rotae Romanae in koadjutor našega škofa. Nastanil se je pri Črnem konjiču (schwarzen Rössel), ogledal škofji двореc in stolnico. Četrty dan je odpotoval v Rim.

13. marca. K deželnemu zboru je došlo nad 200 plemičev, ker je bilo treba namestiti službo generalnega davkarja, in sta bila dva tehtna prosilca: grof Volk Lamberg in baron Gallenfels. Zadnji je zmagal.

7. aprila je dobila knjeginja Porzia hčerko z imenom Josipina Marija Klara Jera Doroteja.

18. marca so udje nemške bratovščine prvič zakriti obiskavali božje grobe.

Maj. Po veliki noči so prišli zopet nemški igravci iz Celovca in igrali v mestni hiši.

19. maja so prvič obhajali tukajšnji pravniki praznik svetega Ivona, svojega zavetnika, zelo slovesno v cerkvi sv. Rozalije z latinskimi nagovorom nekega uda in med trobentanjem.

4. junija so odklicali tu nabrano deželno vojno.

13. junija je oskrbel Bartolo Garzon, Benečan, na praznik sv. Antona temu svetniku na čast pri oo. avguštincih veliko mašo z dragoceno lepo razsvetljavo.

16. junija je pričel g. Wogathej, J. U. D., profesor državljanskega prava, prvič predavati pravo in sicer »Instituta«.

28. junija so prvič nastavili stražo radi kuge na Ogerskem.

30. junija so odgrnili na vrtu oo. avguštincev diskalceatov, ko so kopali, tumbe s svetilkami, solznicami in z mrličmi.

5. julija je prišlo 150 mož in nekaj častnikov topničarskih iz Neapola po vodi, potujoči na Ogersko.

Ta mesec so zopet izkopali pet tumb s svetilkami in drugimi starinami, pri klarisah pa spomenik z napisom.

9. avgusta so odpravili iz mesta med trobentanjem vse berače radi nevarnosti pred kugo.

16. avgusta je bila procesija v Dravljje radi omenjene nevarnosti.

17. avgusta je bila prvič vpeljana v stolnici pobožnost Marijinega vnebovzjetja.

Septembra. V tem mesecu so mnogo govorili o razporu med cesarjem in Benetkami radi nadvlade v Adrijanskem morju in radi razžaljenja cesarskega.

Oktober. Pripoveduje se, da je sklenjena pogodba o trgovini na Adrijanskem morju med cesarjem, Angleži in Holandci.

10. oktobra. Veliko deževje je provzročilo povodnji.

9. novembra je bil »Te Deum« v stolnici radi srečne osvojitve Bethuna na Nizozemskem. Zvonili so z vsemi zvonovi, streljali z velikimi in malimi topovi. Opravilo je izvršil stolni prošt; pridigal je znameniti o. Maderegger T. J., gostil je prevzvišeni g. deželni upravitelj.

16. oktobra je bil zopet »Te Deum« z enako slovesnostjo radi sijajne zmage pri Saragosi na Španskem.

17. oktobra je bila navadna seja deželnega zbora. Gostil je prevzvišeni g. dež. vicedom.

December. Konec tega leta je bil topel in moker.

25. decembra. Na sv. dan so videli okolu 8ih mavrico nad mestom.

1711.

To leto je bilo nenavadno mokro, kakor ga ne pomnijo niti najstarši ljudje; skoro vse leto je jug prevladoval in je vedno deževalo, razen malo časa poleti. Iz teh vzrokov, slutimo, je pocepalo mnogo goveje živine na Ogerskem, v dednih deželah, v cesarstvu in na Laškem. Vender je bilo leto rodovito glede na vino in žito. Kmetje pa so zelo trpeli v tem vojnem času, ker so se morali navadni vojaki sami vzdržavati.

Januarij. Začetkom tega leta so višji duhovniki pri stolnici vpeljali pohvalno navado, da se zbirajo vsak petek gg. kapitulari, dušni pastirji in drugi duhovniki, in rešujejo tri predložena vprašanja.

5. januarija je oblekel knez Eggenberg, naš deželni glavar, žalno obleko radi smrti Jan. Kristijana, vojvode krumavskega, kneza Eggenberga.

Že začetek leta je kazal, da bo jug prevladoval in da bo mokro, ker je bil ves mesec topel in deževen.

Februarija. Zima je to leto trajala tri tedne, od 1. do 21. februarija in je bila precej občutna.

O pustnem času se plemstvo ni razveseljevalo le v deželni hiši ob izbranih veselicah in plesih, ampak tudi po knežjih in drugih dvorcih pri pojedinah in plesih.

6. marca in dva naslednja dneva je bila v stolnici štiri-deseturna pobožnost kot zahvalna in pokorilna molitev radi zmage, podeljene cesarskim in pomožnim četam v zadnji vojski, in v odvrnitev kuge, nalezljivih boleznij in drugih božjih šib. Duhovniki, bratovščine, cehi so molili glasno v gotovem redu svoje molitve.

15. aprila je v splošno začudenje izostala redna pošta. 20. aprila je brzi sel donesel žalostno novico, da je umrl 17. aprila cesar Jožef I. za kozami v zgodnji dobi. — Precej potem je po vodi odrinilo 300 mož, med katerimi je bilo tudi nekaj koroških novakov.

Maj. Ves mesec je bilo vreme deževno.

1., 2. in 3. junija se je opravljalo mrtvaško opravilo za pokojnim cesarjem Jožefom I. slavnega spomina. V stolnici so postavili deželni stanovi krasen oder z mnogimi simboli in napisi. Udeležili so se opravila deželni glavar knez Eggenberg, kneginja Auersperg in vse tukajšnje višje plemstvo.

19. junija se je tako opravilo obhajalo z veliko slovesnostjo pri sv. Jakobu pri oo. jezuitih.

21. junija je semkaj dospel ob velikem veselju ljudstva ljubljanski škof Francišek Karol grof Kauniz, ko je bil, kot bivši auditor Rotae Romanae, posvečen v Rimu v škofa.

Julij. Ta mesec so pričeli zidati 12 kapelic od župne cerkve sv. Petra do romarske cerkve M. B. v Polju. V treh mesecih so jih dozidali. Začetnik teh postaj je bil bogaboječi in zelò pobožni o. Andrej Schweiger T. J., ki je imel prikazen preblažene Device, češ da ji ni nič ljubšega, kakor če kdo obišče pobožno onih dvanajst postaj, ki jih je hodila ona, ko je živela. Tu moramo pripomniti, da je omenjeni pričetnik tri dni po dovršenih postajah bil poklican s tega sveta po zaslužen krono v nebesa.

10. septembra je bil slovesno v stolnici ustoličen knezoškof Francišek Karol, 14. ljubljanski škof. Zvečer sta bila razsvetljena oba šenklavška zvonika v pojav splošnega veselja, in v zavodu »Collegium Carolinum« je priredil stolni kapitel serenado s trobili in pavkami.

Precej 20. in 21. septembra je bila birma, ki je že dolgo ni bilo, katere se je udeležila velika množica mladine, tudi iz daljnih krajev.

24. septembra je bil krščen v stolnici v Dolcignu rojen Turek, ki je dobil ime Marka Tobija.

Oktober. Ta mesec je pričelo cepanje živine v naši deželi. Oggerski voli, ki so jih tu skozi v Benetke gnali, so okužili v Zablatu dve uri odtod pri kmetu Skandru, kjer ponavadi gonjači z živino počivajo, gostilničarjevo goved, da mu je pocepalo kmalu potem 30 glav. Ko so potem 80 volov gnali skozi Vrhniko, Logatec in druge kraje, so okužili tudi tam živino,

da je skoro vse pocepalo. Skoro nihče ni več hotel jesti govedine, da bi si ne nakopal bolezni.

Ta mesec so objavili tudi lovski red, kar je provzročilo povsod mnogo mrmranja.

Kar se tiče stavb, so uršulinke svoj veliki vrt obkolile z visokim zidom, kolegij »Carolinum« so izdelavali. Zunaj mesta so pričeli zidati novo cerkev na Šmarni gori in na Dobrovi, kjer je čudodelna podoba M. B.

29. novembra so pričeli zvoniti z mrliškim zvonom v stolnici. Ustanovil ga je Frančišek Adam grof Lamberg, v svoj večni spomin, in določil, da naj domačini naznanijo zato določenemu in ustanovljenemu cerkveniku, če kdo umira, ta pa naj trikrat pozvoni, da bodo ljudje za umirajočega odmolili tri očenaše in tri češčenamarije.

December. Deževno vreme se je ponavljalo do zadnjega tedna, ko se je zvedrilo.

Začetek tega meseca je prišlo mnogo častnikov nabirat novakov, katere bodo prihodnje leto vsprejeli pod svoje poveljstvo.

1712.

To leto je bilo zelò mokro in je skoro vedno deževalo. Mraz je bil hud, sneg je ležal do aprila in napravil žitu mnogo škode. Letina vinska in žitna je bila srednja. Poleti je goved po Ljubljani in po vsej deželi bolehalo in v Ljubljani skoro vsa pocepala. Pomanjkanja mesa pa ni bilo in niso se bali jesti mesa. Kmete so lovili s silo in jih spravljali na grad.

Januvarij. Ta mesec se je pričel hud mraz.

24. januvarija je bil »Te Deum« v stolnici radi srečnega kronanja cesarja Karola VI. v Frankobrodu na Meni. Meščani so trikrat ustrelili, in topovi na gradu tudi. — Ta veseli dogodek je praznovala 31. januvarija tudi »Acad. Philo-harmonicorum« pri oo. avguštincih z vso mogočo slovesnostjo, kakor s peto mašo, izvrstno godbo, s streljanjem s topovi, zvečer pa s kresovi.

Februvarij. O pustu so bile prepovedane javne veselice, dovoljene pa zasebne.

Marcij. Ta mesec so se mnogo trudili z novaki, da bi jih pravočasno dostavili za deželno vojno, kar se brez velike sile ni moglo zgoditi. To je napravilo mnogo mrmranja.

18. aprila je 300 novakov, katerim se je pridružilo še 360 koroških, odrinilo po vodi na Neapolitansko.

24. maja so predstavljale gojenke uršulink izredno igro, katere so se udeležili v zabavo kneginja Auersperg in visoko plemstvo.

Junij. Neki ritmojster je konje nabiral. Z Avstrijskega jih je dobil 230. Ko jih je komisarijat pregledal, so jih poslali na Neapolitansko.

9. maja se je pripetil žalosten dogodek. Neka 13 letna meščanska hči je ob bregu vsled deževja narasle Ljubljanice z roko lovila ribice. Ko se stegne za večo ribo, omahne v vodo in utone, preden ji je mogel prihiteti na pomoč oče, ki je nesrečo opazil prepozno.

Julij. Ta mesec so odpravili staro hvalevredno navado, da so meščani javno med bobnanjem, v lepi vrsti in z razvitimi zastavami nastopili in streljali. Vpeljali pa so drug red.

17. julija. V stolnici so obhajali slovesno »Te Deum« radi srečnega kronanja cesarja Karola VI. za ogerskega kralja.

25. julija je odšlo 50 na novo nabranih vojakov v Liko in Korbavijo, kateri mora vzdrževati Kranjska dežela.

Avgust. Ta mesec jo goved v Ljubljani tako cepala, da je skoro vsa poginila. Vender ni mesa primanjkovalo, in se je meso brez strahu uživalo; pazili so pa na mesnice, da so v njih le zdravo živino klali.

4. septembra se je pričela slovesnost radi kanonizacije sv. Feliksa pri sv. Janezu Ev., pri oo. kapucinih. Iz stolnice je šla procesija. Slovesnost je trajala 8 dni. Pridig je bilo 21, h katerim je ljudstvo pritisnilo v obilnem številu. Cerkev so lepo okrasili z mnogimi pomenljivimi simboli in napisi, pred cerkvijo je stal čeden z zelenjem olepšan slavolok, ki je bil ponoči razsvetljen.

11. oktobra je bila procesija iz stolnice k milostni M. B. pri sv. Florijanu, da bi Bog odvrnil svojo jezo, in da bi jenjala goveja bolezen. Precej potem je zlo jelo pojemat.

13. novembra se je pričela v cerkvi sv. Mihaela, spadajoči klarisam, slovesnost na čast sv. Katarini Bolonjski, ki jo je papež Klemen XI. proglasil za svetnico. Slovesnost je trajala teden dni z vso sijajnostjo. Vsak dan sta bili dve pridigi, zjutraj slovesna maša, zvečer pete litanije pred izpostavljenim sv. R. T. Ljudstvo se je pridno udeleževalo. Okrasje cerkveno je bilo lepo in dragoceno, vsa cerkev obstrta s simboli in spomini na čudeže iz življenja sv. Katarine. Pročelje je bilo zakrito s samimi slikami in ponoči razsvetljeno. Podobno je bil trg pred cerkvijo najkrasneje opremljen.

December. Z Dunaja se je povrnil knez, deželni glavar, ko je častno dovršil svoje opravilo kot dedni avstrijski maršal pri poklonstvu.

1713.

Splošno je to leto Saturen dovolj očitno pokazal svoj vpliv na polju in po vinogradih; posebno pa je ajdi škodovala slana, dolenjec je slabo obrodil, tretje leto je goved cepala. Na političnem polju so napravili velik nered tolminski kmetje in prestrašili ljudi, češ, da se bodo po njih zgledu uprli tudi naši kmetje in po drugih dednih deželah, kar bi se bilo tudi zgodilo, ko ne bi bili o pravem času priklicali hrvaških graničarjev, konjikov, in pešcev.

16. januarija je nastal hud razpor pri deželnozborski seji med višjimi glavami, in sicer med knezom deželnim glavarjem in prevzvišenim g. deželnim upraviteljem na eni, in med prevzvišenim g. grofom Auerspergom, dež. maršalom, na drugi strani. Deželni maršal je zahteval iz deželnega zaklada daru 5000 gld., kar bi bil tudi dobil, ko ne bi bila vstala knez in grof upravitelj in odšla od seje. Drugi so sicer temu ugovarjali, pa zaman.

Februvarij. Ta mesec so prignali s Hrvaškega silno veliko svinj, ki so kaj lepo uspele in bile nenavadno v ceno. Ena svinja, ki bi sicer stala 12 gold., je stala le 4 ali 5 gold. Vsakdo je čutil previdnost božjo, ki je tako nadomestila pomanjkljaj goveje živine, in našo in sosednje dežele preskrbela ž njimi.

Zopet so se jeli truditi, da zberó polovico dovoljene dež. vojne, in sicer s silo, kar ni napravilo malega vrišča.

Marec. Začetek tega meseca je nastal v Gorici nemir radi krajcarja na meso. Tolminski kmetje so napali hišo Bendovovo¹⁾, streho porušili, vrata in okna utrli, češ da strožje zahteva naklado, kakor mu pristojta. 20. junija je semkaj pribežal.

26. marca so postavili stražo v Ljubljani in povsodi po deželi, ker je kuga zašla na Dunaj.

7. aprila je bila slovesna procesija od stolnice k žalostni M. B. pri sv. Florijanu v odvrnitev preteče kuge. Ustanovila se je tudi bratovščina z namenom, da njeni udje na pomoč kličejo čudodelno žalostno M. B. Pristopilo je 200 oseb.

Ker se tolminski kmetje še vedno zbirajo, in se je bilo bati, da se ne združijo z njimi tudi naši kmetje ter koroški in štajerski, so pravočasno poklicali 300 vojakov z Avstrijskega, ki so 12. semkaj prišli in bili nastanjeni na Gorenjskem.

3. maja na praznik najdenja sv. Križa so prvič izpostavili v češčenje delec pravega križa, ki ga je semkaj prinesel knezoškof Frančišek Karol. Svetinjo so dajali vernikom poljubljati. Ljudij iz vseh stanov se je zbralo totiko, da jih je komaj cerkev obsegla.

1. maja je knezoškof preoblekel slovesno pet uršulink, namreč grofico Prato, baronico Valvasor, hčere deželjana Breckerfeld, tajnika Kapusa in Med. Dr. Vidmaira.

5. maja so pričeli podirati vicedomske utrdbe. Takoj 11. maja so pa pričeli zidati s tem kamenjem uršulinski samostan.

---

¹⁾ S. Rutar piše to ime Bandel. Glej: Pokn. grofija Goriška in Gradiščanska. Str. 81.

Podložniki markize de Prie v Istri in radoliški se upirajo proti svoji gosposki in snujejo zaroto. Da se prepreči ta nevihta, je prišlo 500 hrvaških graničarjev, konjikov in pešcev.

Ta mesec so prvič pričeli na Gradu s smodnikom proti nevihti streljati.

Junij. Ker so se kmetje izjavili, da stoje kakor »en mož«, so pripeljali veliko zalogo žita s Štajerskega semkaj, ga tu zmleli in odpeljali na Goriško vojakom v hrano. Tja je bilo odposlanih tudi 100 »granatirjev« in 400 nemških vojakov razen Hrvatov.

20. junija se je semkaj zatekel s svoji Bendev.

3. julija so predstavljali dijaki (»akademijska mladež«) igro: Sv. Cecilija. V poznejšo slavo ljubljanskega mesta treba pripomniti, da se je igre udeležilo pet knežjih oseb: knezoškof, deželni glavar knez Eggenberg, kneginja Marija Ana Auersperg, knez in kneginja Porzia.

4. julija so se povrnili Hrvatje z Goriškega radi slabe hrane.

16. julija je odšel knez Porzia, ki je bil nekaj časa tu, z grofom Wildensteinom kot komisar na Goriško radi kmetskih uporov.

5. avgusta je prišel srečno semkaj slavni general Gvidon Starmberg, ki je bil glavni zapovednik v Kataloniji. Spremstvo šteje 28 oseb.

21. avgusta je kap zadela deželnega plavarja kneza Eggenberga ob sedmih zjutraj. Po brzem slu so to sporočili njegovemu očetu. — Istega dne je odšla na Ogersko konjica, ki je po leti tu bivala.

September. Ker se je kuga na Dunaju razširila, je bila 11. septembra procesija k sv. Rozaliji ob gradu. Vršila se je prav vspodbudno.

Stražo na Trojanah in posebno ob Savi so poostrili. Vsak dan so morali tja oditi trije deželni uradniki, zdravnik, pisar in uradnik, da pazijo na stražo.

Na cesarsko povelje so tu kakor po vseh dednih deželah obhajali zjutraj ob 9ih pred izpostavljenim sv. R. T. slovesno sv. mašo in peli ali molili litanije, zjutraj ob 9ih in zvečer ob 8ih so zvonili vsi zvonovi, da bi vsakdo molil, naj Bog odvrne kugo.

12. oktobra je prišel baron Abelle z enim strežnikom, da bi dobil stanovanje za pet bavarskih dednih princev, ki so morali zapustiti Gradec, kjer se je že kuga čutila, in se na povelje cesarjevo preseliti semkaj, kjer je zdrav in varen kraj. Za Auerspergov dvorec bi plačali 3000 gold. najemnine, kjer bi pa lažje nastanili svoje spremstvo, obsegajoče 80 oseb, kakor v Gradcu ali Celovcu. G. pl. Schellenburg bi moral posoditi na mesec 6666 gold. 40 kr., to je na leto 80.000 gold., kar je tudi obljubil. Na živilih ne bi bilo pomanjkanja, ker je mesto blizu Italije in se drage stvari sveže dobivajo.

N. B. Ker je kuga prenehala, so opustili potovanje za sedaj.

22. novembra se je pričelo tridnevno prav slovesno smrtno opravilo pri frančiškanih po Frančišku Karolu Auersperg, ki je nedavno v Welsu umrl. Srce so prinesli odposlanci rodovini v srebrni in pozlačeni posodici, da se shrani v knežjem spomeniku.

December. Goved še vedno cepa na deželi, zlasti na Dolenskem.

1714.

To leto je bilo vseskozi vlažno, zlasti jeseni, ko je povodenj mnogo škode naredila otavi; tudi je bilo zelò nezdravo in je mnogo ljudij pomrlo, največ v avgustu in septembru. Zelò je primanjkovalo črnega žita, in zatò je bila lakota. Na političnem polju se je vse pomirilo, ko je bila končana razprava zoper uporne Tolmince, in ni se čulo več o kakem uporu.

3. januarija. Loški podložniki so se skrivaj zmenili, združili in uprli svoji gosposki. Glavar je to za časa izvedel, poklical k sebi župane, jih iz nova zaprisegel, pogostil in tako iz lepa poravnal vse zlo.

17. januarija je umrla klarisa Angelika Neuser v sluhu svetosti, v 71. letu svoje starosti. Smrt je tri dni prej napovedala.

23. januarija so zopet odprli pot na Štajersko in Hrvaško, ker je kuga ponehala.

24. januarija je umrl Frančišek Bombagio, ki je zidal tukajšnje stolnico, v 60. letu svoje starosti.

4 februarija se je ob petih pripeljal z Dunaja podkralj sardinski grof Attalaja z 8. vozmi spremstva. Za svojo osebo se je nastanil v komendi, kjer ga je prevzvišeni g. grof Gvidon Starmberg, komendator, sijajno pogostil. Tretji dan se je odpeljal po vodi.

8. februarija je odteklo cirkniško jezero po posebni previdnosti božji še pred postnim časom, in je bilo zajetih toliko rib, da se nihče ne spominja, in so lahko preskrbeli ne le Ljubljano, ampak tudi deželo in sosednje dežele z ribami. Več bogatinov iz Ljubljane je tja šlo gledat lov, ker je bila res izredna, saj je samó prelat bistrski dobil 20 voz rib.

27. februarija ob 9ih so izbrisali iz matice najnovejšega deželjana Tranquilla, ki je bil zatožen, da je ščuval podložnike na Krasu; 30 konjikov ga je odvedlo v Pazin v zapor.

20. marca je odtekel drugi del cirkniškega jezera. Bistrski prelat je šel zopet tja, da se osebno udeleži lovi.

April. V začetku tega meseca je pomrlo mnogo ljudij; vsak dan jih pokopljejo po sedem.

15. aprila je bil v stolnici »Te Deum«, ker je bilo mesto z deželo obvarovano kuge. Pridigo je imel o. Gastinger T. J. na rek: »Vota reddam Domino, cum universo populo in atrio Domus Tuæ« s kronogramom: AeMona Laeta ILLibata a LVe serVata Deo gratias agIt.

19. aprila je umrl Janez Anton Thalnitscher, tukajšnji stolni dekan.

27. aprila je odpotoval knez Hanibal Emanuel Porzia v Gorico h komisiji radi upornih kmetov.

1. maja si je ogledala cesarska komisija Devin in Gorico, ali bi kazalo napraviti cesto (wandelbahrer Weg). R. Wildstein je zastopal Štajersko, baron Rechbach Koroško in Kranjsko baron Coraduzi.

5. maja so odšli deželni vojni novaki.

Ta mesec so uršulinke nadaljevale zidanje samostanskega poslopja in velik oddelek spravile pod streho.

9. junija se je zvršil čuden dogodek v deželni hiši. Nekega de Leo so v enem dnevu spoznali in sodno proglasili za barona, v 23. letu njegove starosti. Njegov oče do smrti ni o tem nič vedel, mati je izvedela nekoliko pred smrtjo. Sam je nosil dotlej kmetiško obleko; potem pa je vse premenil in nastopil očetovo posest.

Ta mesec je sklenil general Gvidon Starmberg tukajšnjo komendsko cerkev Matere Božje podreti in novo sezidati. Zato je poklical imenitnega stavbenika Domenico Rossi iz Benetek, ki je napravil načrt in priredil vse potrebno za zgradbo.

26. junija so našli v neki shrambi (depositum) križanske cerkve zlato zapestnico in srebrna druga viteška znamenja.

3. julija je jel nadaljevati kanonik Jurij Andrej Gladič Collegium Carolinum, po smrti začetnika dekana. Imel je velike težave s frančiškani in z mestom, da celò delo so mu ustavili, pa je vse srečno premagal.

Ta dan je odšel general Starmberg na Koroško, da bi videl svoj polk, ko pojde skozi Celovec.

28. julija so našli izvenredno lep spomenik z napisom v križanski cerkvi, ko so podirali staro cerkev.

30. julija se je pričela prvič novena na čast sv. Ignaciju, ustanovitelju družbe Jezusove.

18. avgusta je prišel obiskat general Hamilton našega komendatorja Gvidona pl. Starmberga.

Ta mesec so ljudje zelò bolehalo in nenadno umirali: 19. avgusta so jih pri sv. Petru 10 pokopali, druge dni po 8 do 9 i. t. d.

September. Deževalo je sicer skoro vse leto, neprestano pa od 3. do 18. t. m.; vode so izstopile in zlasti senu škodovale. Proti tej nesreči je bila procesija k milostni podobi v Florijanski cerkvi, kjer je pridigoval o. Krosnik T. J.

11. septembra sta prišla semkaj sorodnika Starmbergova, grof in komtesa iz Linca, generala obiskat in sta dva meseca tu ostala.

22. septembra je izvedel grof Kobenzl, stolni prošt, po posebnem slu, da je cesar imenoval njegovega brata za deželnega glavarja. Zato je napravil še tisti večer v svoji hiši veselico s streljanjem, trobentanjem in drugo godbo.

3. oktobra zvečer ob sedmih je izbruhnil v predmestju sv. Janeza v zadnji hiši proti sv. Petru po nepaznosti nekega solomerca ogenj, ki je upepelil 30 hiš. Zgorel je en človek, trije pa so bili ranjeni.

15. novembra so na velikem komendskem vrtu pred nemškimi vrati, ko so napravljali drevesnico, pri kopanju nalleteli na velike ostanke amfiteatra.

27. septembra so naši odbrani komisarji, namreč prelat stiški, g. pl. Raab in g. pl. Reigersfeld odpotovali na Dunaj h glavni komisiji.

6. decembra je tu skozi potoval s svojo družino prihodnji cesarski poslanik grof Coloredo.

1715.

Splošno je bilo to leto mokro, sledilo je dolgi zimi, letina je bila srednja, vino ni dobro uspelo, tudi je bilo leto nezdravo, zlasti poleti, ko je pomrlo tu nad 600 oseb, na deželi pa na tisoče ljudij vseh stanov, čeprav ni bilo prave kuge, so vender črne koze tako razsajale, da so skoro vsi pomrli, kjer se je uselila. Sicer pa je bilo leto mirno.

1. januarija so vpeljali v semenišče sv. Rogacijana in Donacijana 12 gojencev z veliko slovesnostjo. Njih ustanovnik Schellenburg je še živel. Slovesnost je bila v cerkvi sv. Jakoba v križni kapeli zjutraj; opoldne je bil obed z godbo v semenišču samem.

16. januarija je bil umeščen prevzv. g. Janez Gašper Cobenzl za deželnega glavarja. Umestila sta ga stolni prošt in deželni upravitelj, potem je bil sijajen obed vseh prisotnih ple-

mičev pri treh mizah v treh sobanah. Pavke so donele in na gradu so streljali.

Pravniško društvo je priredilo, v znamenje spoštovanja veliko veselico na Starem trgu v hiši Petermanovi z vsemi možnimi znamenji veselja.

17. januarija, to je drugi dan, so tukajšnji dijaki glavarju na čast predstavljali igro, kjer je bilo videti izvenredne naprave.

22. januarija se je pripetil čuden dogodek v župnišču sv. Petra. Štirje duhovniki so jedli za večerjo pečene klobase in pili nato »marcevin« (dolenjsko) vino. Vsi so oboleli. Kmalu je umrl duhovnik Mihael Vojska, potem Mihael Kuralt, zakristan, s svojim služabnikom, naposled je tem sledil Janez K. Skerpin, vikar; le Gašpar Sojer je okrevl po dolgotrajni bolezni.

Veliko množico svinj so prignali s Hrvaškega, in založili z njimi tudi sosednje dežele: Koroško, Solnograško in Frijulsko.

1. februarija je umrl slavni, pobožni, bogati g. Jakob pl. Schellenburg iz Sterzinga na Tirolskem, v 63. letu svoje dobe. Kot ustanovnik uršulink je ondi pokopan. Nemški je govoril o. Gastinger T. J. Umrli je bil ustanovnik uršulinkam in elizabetinkam in je volil mnogo ustanov skoro vsem tukajšnjim cerkvam.

13. februarija je umrl tu slavni slikar Peter Werex, Antwerpčan, ki se je proslavil za večno s svojimi izvrstnimi slikami

Pust se je jako veselo obhajal; pri veselicah je bil prisoten tudi generalni poveljnik komendantor grof Gvidon Starmberg.

17. februarija je bila veselica na Bregu v Höfferovi hiši. Visoko in nizko plemstvo je bilo zbrano, je plesalo in se gostilo v treh oddelkih. Pred vrati je stala straža oborožena. Druga veselica je bila pri komendantorju 24. in tretja 26. z velikimi pripravami. Dohod je bil dovoljen vsem našemljencem.

3. marca je napravil veselico za višje plemstvo ekscel. deželni glavar; 4. so imeli veselico uradniki (officier) v škofiji; 5. je imelo pričujoče plemstvo veselico v deželni hiši. Osebni prispevek je znašal 8 gld.

10. marca. Čeprav smo čuli, da je kuga ponehala na Štajerskem, se je pa bolezen čutila bolj pri nas. Vsak dan je mrliški zvon pel po desetkrat.

27. marca je došla prtljaga grofice Werdenburg v šestih kočijah. Grofica sledi, in se bo nastanila v hiši grofa Herbarta Auersperga in odslej tu živeła.

April. Na povelje zdravstvenega odbora se vrše večkrat posvetovanja zdravnikov pri nadzdravniku dr. Coppiniju radi bolezní.

10. aprila so priredili izboren oratorij »Magdalenae conversio« v cerkvi uršulinski vpričo knežjih in drugih oseb višjega plemstva, ki se je prav slavno izvršil. Latinski je govoril g. Matija Schoss, tajnik generalnega vikarja.

Ker so berači z dežele napolnili mesto, so jih spravili v lazaret in jih z vsem potrebnim oskrbovali. V ta namen so napravili pušice, v katere so v to določeni berači nabirali miloščino pred glavnimi cerkvami. Sedaj se vzdržuje 280 oseb.

Maj. Ker se koze (Petezen) širijo in so 9. t. m. pokopali tu 50 oseb, je višja duhovščina napovedala spokorno procesijo k žalostni M. B., katere se je udeležilo mnogo stanovskih oseb in tudi ekscel. deželni glavar. Pridigal je o. Gastinger T. J.

18. aprila je bil zopet zdravniški posvet. V lazaretu je neki 500 oseb, med njimi 80 bolnikov.

24. junija je nastal razpor med avguštinci in njihovim priorjem. Iz praznega strahu je odšel prior k frančiškanom. Stvar je prišla pred generala v Rimu. Prior se je vrnil v samostan; nasprotnike so poslali v druge samostane.

Ta mesec so odkrili lep star spomenik, ko so uršulinke nadalje podirale vicedomske utrdbe. Napis se je glasil:

SERAPI

JUSTUS

... N ...

Julij. Strogo stražo so postavili tu in na koroški meji, kamor se je iz Murave na Štajerskem zanesla kuga.

14. julija so berače iz mesta odslovili in nastavili paznike, ki naj bi nanje pazili.

11. avgusta so uradi naznanili, da bo osmega prih. meseca kronanje milostne podobe na Trsatu.

21. avgusta sta dobila maršal grof Gvidon Starmberg in general Hamilton štiridnevno mrzlico. Oba so ozdravili.

Kupola v komendi je bila v 14. dneh dovršena.

8. septembra sta slovesno kronala novomeški prošt Marotti, škof pičenijski, in opat Schwenkh, milostno podobo na Trsatu.

Ob sedmih zvečer ta dan so zvonili z vsemi zvonovi, ker kuga še vedno razsaja na Koroškem.

9. oktobra je došel grof Wildenstein, novoizvoljeni dež. glavar goriški; 11. oktobra je dalje odpotoval. Prtljaga je šla na 20. vozéh pred njim.

13. oktobra je bilo 1000 mož v deželi se nahajajoče vojne odposlanih na željo deželne oblasti proti upornim Pazincem ali prav za prav proti markizi de Prie, ki ne posluša deželne oblasti. Naloga jim je, da bi zaostanke pobrali. Tam so se nastanili.

27. oktobra se je pričel papeški jubilej, da bi bil Bog milostiv in dal pomoč proti Turkom, ki so napali naše zaveznike Benečane na Moreji in jih že podjarmili. Trajal je jubilej 14 dnij. Obiskati je bilo treba tri cerkve: stolno, sv. Petra in sv. Jakoba.

1. novembra je šest (deželnih) voz pripeljalo tiste tri altarje, ki so jih darovale tri rimske cesarice na prošnjo maršala Gvidona Starmberga za nemško cerkev (novo komendo), z drugimi dragocenimi ornati, mašno obleko in svetilnicami. Cesarice so: sedaj vladajoča, dalje Eleonora, vdova Leopolda I., in Amalija, vdova Jožefa I. Slike so napravili slikarji: Ant. Schoonjans, ces. dvorni slikar, Rottmair in Altomonte, vsi izvrstni slikarji; prvi je slikal Marijo pomagaj, drugi Elizabeto in tretji sv. Jurija, viteza.

17. novembra so obhajali stoletnico, kar je bila posvečena cerkev sv. Jakoba. Slovesnost je trajala en teden in se vršila najsjajneje z vsemi mogočimi izrazi veselja. Vsak dan je bila

slovesna sv. maša s pridigo, zvečer pete litanije pred izpostavljenim sv. R. Telesom. Prvi dan je maševal knezoškof, azistirali so prošt in kanoniki, pridigoval je o. Hangel T. J. dve uri na rek: Hodie salus huic domui etc., zvečer so bile večernice, litanije, razsvetljava in serenada pred cerkvijo nad slavolokom.

24. novembra, zadnji dan te slovesnosti je zjutraj imel slovesno mašo stiški opat Anton Gallenfels in je tudi opoldne v kolegiju obedoval, kakor se je to zgodilo tudi prvi dan. Popoldne po slovesnih večernicah in po litanijah so priredili lep oratorij z izvrstno godbo. Po procesiji je imenovani opat zapel »Te Deum«, na gradu pa so zagromeli topovi. Nazadnje je bila poleg razsvetljave pred cerkvijo še izredna serenada z raznimi glasovi.

9. decembra se je povrnil v svojo domovino Carbonarius, vitez sv. rimsk. ces., ki je bil 26 let telesni zdravnik velikega kneza moskovskega in si pridobil lepo imovino. Prinesel je seboj tudi redke bisere in žlahtne kamene.

19. decembra so slovesno obhajali zaroko grofa Bajkarda Leopolda Ursini Blagay z gdč. Margareto roj. grofico Cobenzl, hčerjo eksc. dež. glavarja.

1716.

Splošno je to leto vino in žito srednje obrodilo; na Vipavskem je bilo dovolj vina, malo pa na Dolenjskem, ker je mraz poškodoval trte. Sadja je bilo obilo. Čeprav se je zopet pričela turška vojska, je bila vendar vsa dežela mirna, le poletu so prihajali in odhajali vojaki, potujoči z Neapolskega na Ogersko, ali pa so bile tja poslane tudi nove čete.

5. januarija se je pričela 40urna pobožnost za srečno ozdravljenje vladajoče cesarice; nadaljevala se je pobožnost vsako nedeljo in po moških in ženskih samostanih med tednom.

9. januarija je umrl v Gradcu knez Janez Jožef Anton Eggenberg, bivši kranjski deželni glavar.

13. januarija je odpotoval tukajšnji komendant, general grof Gvidon Starmberg, v Gradec in potem na Dunaj.

15. januarija je bil hud mraz, ki je dolgo trajal; potem je zapal velik sneg. Ižica je popolnoma zamrznila.

Februarij. Pust je minul povse tiho. Šeme so bile radi vojske prepovedane.

23. februarija se je prav veličastno obhajala poroka grofa Bajk. Leopolda Ursin-Blagaya z gospodično Marjeto grofico Cobenzl, hčerjo deželnega glavarja.

Marcij. Ob sv. času 23. t. m. so v tukajšnji komendski cerkvi priredili izvrsten glasbeni oratorij: Jobi patientia. Pevcev je bilo nad 30. Udeležili so se ga knezoškof, kneginja Auersperg z vsem višjim plemstvom in vsakovrstnimi stanovskimi osebami.

17. aprila je brzi sel naznanil veselo novico, da je vladajoča cesarica povila sina z imenom Leopolda. Na povelje grofa Volka Lamberga je zato isti dan ustrelilo 12 topov na gradu po trikrat.

19. aprila je v isti namen gostil knezoškof višje plemstvo in razveselil s serenado.

20. aprila je gostil deželni vicedom plemstvo, župana in sodnika in dal streljati na Kapucinskem trgu.

26. aprila je bilo zahvalno opravilo v stolnici, ker je bila dežela srečno obvarovana v soseščini razsajajoče kuge. O. Hangl T. J. je prav tolažilno govoril.

Ljubljana je polna vojakov, in sicer je tu pet polkov.

10. maja so obhajali deželni stanovi radi srečnega poroda v cesarski hiši sijajen praznik z vsakovrstnimi izrazi veselja. Dopoldne je opravil knezoškof slovesno sv. mašo. Glasbo sta preskrbela dva zbora; topovi so trikrat ustrelili, istotako so meščani streljali, vsi zvonovi po mestu so zvonili, ko so zapeli »Te Deum« v cerkvi. Izboren govor je preskrbel o. Jožef Hangl.

Opoldne je deželni glavar grof Cobenzl sijajno pogostil vse višje plemstvo. Topovi na gradu so zopet gromeli. Da bi pa nobena ura tega dne ne prešla brez veselja, je akademija Philo-Harmonicorum po modrem ukrepu deželjana Jan. Bertolda

pl. Höffera, kot slavnega ustanovnika, uprizorila tekmovanja z ladjami na Ljubljani. Devet ladij ali čolnov z dvema vesloma v treh skupinah (z znamenji Avstrije, Kranjske in Ljubljane) se je ob treh popoldne postavilo v red pred Vodnimi vrati vpricho višjega plemstva in neštevilnega ljudstva. Na dano znamenje so odveslale ladije proti cilju, najprej, da se izvedó tekme, drugi po darilo. Darilo se je prisodilo stranki Avstriji.

Zvečer je bila razsvetljava, ples v deželni hiši za plemstvo, v mestni hiši pa serenada in ples. Tukajšnji akademski zbor je priredil v okrašenem pridvorju glasbeni koncert z več zbori.

16. maja je dospel Wezlov polk in 22. odpotoval na Ogersko; 24. so pa novaki odšli na Neapolitansko.

7. junija je praznovala častita gospa Marija Julijana, rojena grofica Lamberg, opatica reda sv. Klare, v cerkvi sv. Mihaela svojo petdesetletnico, kar je bila preoblečena. NB. To je druga opatica po vrsti, ki je imela to srečo.

10. julija so pričeli z novim svinčenim rudnikom »Knapia« (Knapovše) pri Goričanah, katerega so v last prevzeli trije gg. Kappusi. Komisarja sta bila baron Grimbschitsch in baron Adam Erberg.

13. julija so predstavljali dijaki igro o patronu sv. Jakoba cerkve; potem so se jim razdelila darila.

15. julija je prišel knezoškof pasavski grof Rabatta semkaj. Deželni glavar mu je šel naproti z več vozmi, v katerih je bilo vpreženih po šest konj. Nastanil se je v vicedomskem dvorcu.

16. julija je knezoškof bil pri maši v komendi, opoldne je pri ekselenci deželnem glavarju kosil, in zvečer so ga Philo-Harmonici počastili z izvrstno serenado. Drugi dan se je po Ljubljani odpeljal. Nekaj ladij ga je spremljevalo.

6. septembra so obhajali pri sv. Jakobu oo. jezuitje proglašenje Jan. Franc. Regiskega T. J. za blaženega. Cerkev je bila vsa okrašena in napolnjena rekov; glasilo se je več korov; bila je tudi pridiga in slovesna procesija.

8. septembra so peli prav slovesno v stolnici Te Deum radi slavne zmage nad Turki pri Petrovaradinu dne 5. avgusta.

Pridigoval je o. Jožef Hangl T. J. Meščani so nastopili in veliki top je grmel.

Oktober. Deževno vreme je trajno.

24. oktobra so pripeljali veliko množino smodnika s Štarskega v tukajšnje orožarne radi preteče turške vojske.

8. novembra smo izvedeli zgodnjo smrt cesarjeviča Leopolda.

22. novembra je bil zopet »Te Deum« radi srečne osvojitve Temešvara. Pridigal je o. Hangl T. J.

December. Prireja se prihodnja trafika.

Stanovi so odposlali zastopnike v Gradec v posvet radi oskrbovanja meje v prihodnjem letu.

1717.

Hvala Bogu, to leto je bilo zdravo, žitna letina srednja, vinska pa zelo dobra. Kar se pa političnih razmer tiče, je napačna reforma ali gospodarska omejitev marsikoga osupnila in hudo stiskala. Vendar je bilo radi turške vojske in ker so naši Beli Grad osvobodili, vse mirno in tiho. Govorilo se ni po vsej deželi nič drugega nego o trgovinskih zvezah; v ta namen so tudi v tej deželi pota in ceste popravljali in razširjali. Bog, neskončno dobri, obsij Ljubljano z novo srečo, da se že dolgo zaželena trgovina vpelje iz Holandije, iz Angleške, iz hanza-mest in oddaljenih delov sveta skozi Adrijansko morje, da ne bo samo to mesto napredovalo, ampak tudi vse dedne dežele, v krasoti, denarju, blagu, radosti in veselju in najlepšem cvetu, kakor lepo okičen rajski vrt, in da bi jih vsi spoštovali.

10. januarija so se pričele veselice z javnim plesom v Križanskih ulicah v Waltreichovi hiši trikrat na teden; 22. januarija pa so bile prepovedane s šemami vred radi vojnih časov; vendar se je višje plemstvo zabavalo večkrat z javnimi krasnimi vožnjami na saneh in s plesi v deželni hiši.

4. februarija so obhajali zadnjo vožnjo s sanmi, potem so imeli večerjo s plesom v deželni hiši.

6. februarija je porodila sinka grofica Ursin Blagay roj. grofica Cobenzl; zvečer je bila v ta namen izbrana serenada.

8. februarija je prišel semkaj škof krfski (Corfu). Ostal je tu ves pustni čas in je tudi po svojem obredu slovesno maševal v stolnici in po drugih večjih cerkvah ljubljanskih. Po opraviu je pobiral miloščino in precej darov dobil.

9. in 10. februarija je po božji previdnosti odteklo cir-kniško jezero, da so se ljudje lahko preskrbeli z ribami za post.

26. februarija smo čuli, da je umrl knez Eggenberg, zadnji svojega rodu. Takó je izumrl visoki rod.

5. marca je bilo odposlanih radi vojske nekaj topničarjev in tesarjev v Karlovec, ki naj bi zavrli prehod s Turškega v naše kraje; tudi šest lepih topov, ki so bili tu uliti, so po vodi tja odpeljali.

26. marca na Veliki petek so obhajali stoletnico daleč znane procesije, ki jo predstavljajo tukajšnji kapucini s pomočjo bratovščine Zveličarja sveta (Redemptoris Mundi) z veliko slovesnostjo, s slavnostnim vozom, konjiki, izvrstnimi podobami, z mnogimi, ki so se bičali, in s spokorniki. Neštevilno ljudstvo tudi iz tujine je privrelo gledat.

April. Ko je slavni magistrat sklenil, da na novo sezida podirajočo se mestno hišo, so jo začeli podirati 5. t. m., ko jo je ogledal eksc. grof vicedom. Župan Jakob Herendler je vložil temeljni kamen 16. t. m.

Maj. Ta mesec je sprejel stolni kapitel cesarsko razsodbo in od vicedomstva inventuro, da je kanonik Todt popolnoma izvzet.

Ta mesec so speljali na meje veliko množico smodnika.

Junij. Da bi dosegli božji blagoslov v preteči bojni nevarnosti, se ni le pričelo zvoniti ob 7. uri zjutraj in zvečer, ampak se je tudi priredila slovesna procesija iz stolnice k sv. Jožefu, kjer je lepo pridigal o Jožef Hangl T. J.

Meščanstvo se vedno uri v orožju in pregleduje.

Julij. Sicer je vse leto dovolj deževalo, le zadnje tri tedne, zato je bila procesija iz stolnice k sv. Jožefu, da bi dobili pohleven dež, in res je še isti dan zadostno deževalo.

25. julija se je pričel jubilej papeški zoper Turke. Najprej je bil tri dni v stolnici, potem se je nadaljeval vsake tri dni v sedmih glavnih cerkvah.

22. avgusta smo izvedeli veselo novico, da so Turki popolnoma podlegli pred Belim gradom, in 25. avgusta, da so si naši osvojili mesto.

Cestne poprave se dobro nadaljujejo po vsej deželi. Komisarji so baron Ruessenstein na Gorenjskem, J. pl. Werthenthal in baron Androcha proti Reki.

30. avgusta so odposlali na mejo 120 voz streliva.

19. in 21. septembra je bil v stolnici »Te Deum« z vso slovesnostjo. Topovi so pokali, meščani so nastopili, deželni glavar je gostil; nastop je bil v krasni opravi.

25. septembra je umrl Frančišek Karol grof Kauniz, knezoškof ljubljanski, na potu iz Pasava na Dunaju od kapi zadet. Napravil je lepa volila za stolnico in škofijo v večni svoj spomin.

Oktober. Ta in sledeči mesec so skoro vsak dan tu skozi potovali Kraševci, Pivčani in Vipavci z ženami in otroci in z vso opravo, da bi se pri Belem gradu naselili.

8. 9. in 10. novembra se je vršilo opravilo po † knezoškofu Kaunizu. O. Filip Hoffstetter je imel žalni govor.

15. novembra je dospel grof Goltstein, dež. komtur, ogledat si komendo. Nova cerkev mu je zelo ugajala.

11. novembra je odjahal mladi grof Auersperg s krasnim spremstvom nad 50 konj kot ženin v Celovec po svojo nevesto grofico Kaiserstein. 27. novembra jo je semkaj pripeljal.

9. decembra je prišlo 150 mož s častniki z Neapolitanškega po novake.

Tu treba pripomniti, da je bilo to jesen nenavadno mnogo brinovk. Tudi mnogo svinj so s Hrvaškega semkaj prignali.

1718.

To leto je bilo suho, vroče in zdravo, da zdravniki niso imeli skoro nič posla. Žita in vina je bilo dovolj, razen v po-

morskih krajih, kjer je bilo pomanjkanje. Laško vino na Frijskem ni uspelo, pač pa je dolenjec izvrstno obrodil. Kupci so pustili Italijo in kupovali le domače vino, ki ga je skoro vsak pil. Dežela je imela mir razen vednih dohodov in odhodov v Italijo in na Ogersko. Ceste je popravljajal z veliko vnemo radi prihodnje trgovine na Gorenjskem pl. Werthenthal, na Notranjskem proti Reki pa pl. Stemberg.

Januvarij. Začetek leta je mraz močno rasel.

27. januvarija je izostala laška pošta, ker so našli v gozdu na Hrušici postiljona zmrzlega, konj pa se je s pismi vrnil na pošto.

5. januvarija je bila volitev uršulinske prednice. V tretje je bila izvoljena m. Rozalija od sv. Duha, roj. grofica Lanthieri, radi visokih čednostij, velike gorečnosti in izvrstne vladarske spretnosti.

Februvarij. Javne veselice so bile prepovedane v pustnem času, dovoljene pa so bile zasebne. Akademijska mladež je v avditoriju in seminarijska v seminariju igrala nekolikokrat.

5. marca je odpotoval ekscelenca grof Gallenberg, deželni upravitelj z grofom Plazom s Koroškega kot cesarski komisar v Gorico, da se vtelesi Gradiška goriški grofiji.

9. marca je umrl slavni zdravnik Marka Gerbec po 12dnevni bolezni vsled neke gnilobe. Pridobil si je znamenito ime z mnogimi v tisku izdanimi knjigami.

14. aprila je dospel kapucinski general o. Angelus Dubrovniški (Ragusinus) in je tu ostal do 31. maja. Vmes je poklical oo. kapucine s Koroškega v Kranj in jih ondi vsprejel. Deželni glavar ga je povabil, pa se ni odzval povabilu, ampak izgovoril.

Maj. Ko so dozidali en oddelek lepega uršulinskega samostana, so si ga smeli ljudje ogledovati tri dni, 1., 2. in 5. maja z dovoljenjem višje cerkvene oblasti.

15. junija je na vročinski bolezni v Gospodu zaspal Bertold pl. Höffer v 51. letu svoje starosti na veliko žalost vseh visokih in nizkih stanovskih oseb v mestu in na deželi radi njegovih izrednih in cenjenih lastnostij. Bil je lepe, lične

vnanjosti, nenavadnega razuma, prijazen v občevanju, priljuden in prikupen v govoru, zato je nase vlekel vse duhove. Vsi došli tujci so ga obiskovali, plemiči so ga visoko cenili. Posebno je ljubil glasbo in ž njo razveseljeval mesto na razne načine.

Julij. Tukajšnje uršulinke so obhajale slovesno stoletnico svojega reda z osmino. Pred cerkvenimi vrati je stal slavolok, veliki altar je bil okrašen, cerkev opremljena s pomenljivimi napisi. Pobožnost se je pričela 3. julija in jenjala 10. julija z veliko procesijo, katerę se je udeležilo mnogo stanovskih oseb, zlasti ženskih; odlikovale so se posebno gojenke zunanje šole z lepo opravo. »Te Deum«, streli topičev, trobonte in pavke, so završili slovesnost.

24. julija je bil ustoličen Viljem grof Leslie, škotskega rodu, v tukajšnji stolnici z navadnimi ceremonijami. Dva lepa slavoloka s pomenljivimi napisi sta stala ob vratih. Knezoškof je po slovesni službi božji pogostil 34 visokih plemičev. Zvečer je bila izbrana serenada.

26. julija sv. Anč dan je položil knezoškof vpričo deželne gosposke in množice stanovskih oseb temeljni kamen cerkvi presvete Trojice.

Dan pozneje je knezoškof obedoval pod Turnom v jezuitskem razvedrišču, kjer so njemu na čast uprizorili malo opero.

22. avgusta je bila tretja procesija k sv. Petru, da bi dobili pohleven dež.

28. avgusta je bil v stolnici infuliran baron del Mestri, pomožni škof tržaški. Svečanost so opravili knezoškof, stolni prošt in celjski arhidijakon.

September. Bila je nenavadno zgodnja trgatev na Dolenjskem, Frijulskem in v Istri.

Oktober. Ta mesec je skoro neprenehoma deževalo.

9. oktobra je bil »Te Deum« v tukajšnji stolnici, ker je srečno povila cesarica princesinjo Marijo Ano.

Popoldne ob štirih je bila tam tudi laška pridiga. Govoril je namreč neki o. (Piarum scholarum) šolski brat iz Kopra prav sijajno.

12. novembra je prišla semkaj polovica iz Löfflholzevega polka.

Ta mesec je bila dovršena nova mestna hiša.

December. Prejšnji in ta mesec sta bila skozi vedra in gorka. Ceste na Gorenjskem in Notranjskem so lahko nadalje popravljali.

24. decembra sta prišla iz Italije po vodi semkaj dva mlada grofa Leslie, bratranca našega škofa. Ob osemdnevnem tukajšnjem bivanju ju je visoko plemstvo jako odlikovalo.¹⁾

Ljubljanska škofija na tridentinskem zboru.

Priobčil Janko Barlé.

Znana, za katoliško znanstvo tako znamenita družba »Societas Goerresiana« odločila je, da izda vsa dela tridentinskega zbora (Concilium Tridentinum. Diariorum, Actorum, Epistularum, Tractatum nova collectio). Pred kratkim izšel je v Freiburgu pri Herder-ju prvi zvezek tega ogromnega dela (4°. str. CXXIX + 931, cena 60 mark). Gradivo za prvi zvezek je zbral, uredil in raztolmačil Sebastijan Merkle. Urednik je spredaj priobčil lep predgovor, nadalje pa govori o spomenikih tridentinskega zbora, o življenju in komentarju Herkula Severolia in o življenju in delovanju Angela Massarellia, kateri je bil tajnik na zboru. Na to slede komentar Herkula Severolia o zboru tridentinskem in štirje dnevnik Massarelli-evi. Ti dnevnik so prezanimivi in obsegajo mnogo dragocenih zgodovinskih podatkov, ker je Massarelli natančno zapisoval vsak dan vse, kar se je pripetilo. Zaradi

---

¹⁾ Corrigenda. Na strani 176. lanskega letnika beri v 3. vrsti od spodaj simulacrum ne simularum; na strani 177. toties Victricem ne totus, sihest ne sihert; na strani 178. izpusti od 12. do 16. vrste dva stavka, ker je v istini stal vodnjak že preje ob strani radi obširnejšega prostora. Prim. Valvasorjevo podobo ob strani 674. v XI. knjigi.

bolezni, katera se je pokazala v Tridentu, preselil se je zbor dne 12. marca 1547. v Bolonjo, kjer je ostal do 10. novembra 1549. Njegovo delovanje v Bolonji opisuje četrti Massarelliev dnevnik. Ljubljanski škof Vrban Textor (1544—1558). poslal je tjakaj svojega zastopnika dr. Burcharda de Monte glede nekih verskih člankov, o katerih so se pripravili v ljubljanski škofiji. Ker bode ogromno in drago delo o tridentinskem zboru pri nas izvestno malo razširjeno, izpisal sem iz Massarellievega dnevnika ono, kar pove o ljubljanski škofiji.

25. Junii 1547. Dantur decreta episcopo Labacensi auct[enticata].

21. Julii 1547. Applicuit Bononiam D. Bruchardus, missus ab episcopo Labacensi ad concilium hoc Bononiense super declaratione quorundam articulorum, qui controversi sunt in illis partibus Carnioliae. Qui articuli septem sunt, videlicet . . . . .¹⁾

25. Julii 1547. Fui mane ad episcopum Bituntinum pro negotio oratoris Labacensis de articulis illis etc.

Authenticavi decreta duo pro oratore episcopi Labacensis, videlicet decretum de iustificatione et decretum secundum quartae sessionis publicatum 8. Aprilis 1546. Tridenti hac subscriptione: »Et quia ego Angelus Massarellus de Sancto Severino, i. u. doctor, sacri concilii secretarius et prothonotarius apostolicus, publicationi et approbationi suprascripti decreti interfui, ideo hoc praesens transumptum manu aliena mihi fida scriptum cum originali, quod penes me est, fideliter collationatum manu meo propria obsignavi, sigilloque Reverendissimi et Illustrissimi D. primi ipsius sacri concilii praesidentis de mandato roboravi †.«²⁾ Qua subscriptione in aliis omnibus decretis authenticandis hactenus usus fui. Signatur tantum

¹⁾ Nisi memoria me fallit, vidi hos articulos in volumine quodam tabularii Vaticani, sed non mihi contigit invenire in notationibus meis, quo in volumine eos viderim. (Opazka izdajatelja.)

²⁾ Cur episcopus Labacensis illorum potissimum decretorum exempla authenticata desideraverit, non aliorum, difficile est dictu. (Opazka izdajatelja.)

sigillo primi praesidentis, quia ita est decretum a synodo etiam tunc in principio mense Decembris 1545 Tridenti.

27. Julii 1547. Hoc die profectus est Burchardus ille missus ab Episcopo Labacensi, de quo haec leguntur in libro Manelli ad 27. Julii: »A di 27 di detto, a M^r. Bruchardo (sic) Todesco, oratore del vescovo Labacense mandato al concilio, scudi diece d' oro, quali si li donano per il suo viaggio di tornarsene in Germania, trovandosi in penuria di danari, pagati per mandato delli Reverendissimi legati sotto il di sopradetto.« — Cui simul tradebatur »fides de decretis missis ad episcopum Labacensem 26. Junii (sic) 1547.« cuius exemplaria transumpta extant in tabular. Vat. Concil. t. 63. f. 75. et t. 148 (cuius folia non numerata sunt): »In nomine Domini nostri Jhesu Christi amen. Omnibus et singulis praesentes literas visuris notum (sit) et apareat evidenter, qualiter Reverendus D. Burchardus de Monte, natione Geldrus, presbyter et sacrae theologiae doctor, anno praeterito, dum in sacro concilio Tridentino examinaretur decretum de iustificatione, inter sacrae paginae theologos, deinde hoc praesente anno et diebus his proxime elapsis destinatus est a consiliariis atque commissario Reverendi D. Urbani episcopi Labacensis ad hanc inclitam civitatem Bononiam, ad quam ex Tridento sacrum concilium translatum fuit, et quod ad praesens celebratur, quo ecclesiasticae religionis causa, quam praefatus D. Labacensis per suos doctores atque officiatos minus promoveri valebat, saltem per sacrosancti concilii iudicium refformaret, cuius legationis munere eundem D. Brocard tam sollicite esse functum apparet, ut omnem non movere lapidem, qui ad ipsius causae finem obtinendum accedere videretur, anxius non moverit. Unde Reverendissimi et Illustrissimi DD. sacri concilii praesidentes et legati illius diligenti sollicitate victi ac eorum pietate moti, ipsius D. Brucardi petitioni et supplicationi libentissime (quantum pro temporis angustia licuit) annuerunt, prout ex decretis ab hac sacra synodo aeditis, eidem D. Bruchardo a Dominibus suis in forma autentica concessis liquide apparet.

De aliis vero articulis quos ipse D. Bruchardus ipsis Reverendissimis DD. praesidentibus (et sacro concilio) declarandos exhibuit, brevi, Deo dante, cum decreta ab hac sancta synodo promulgabuntur, Dominationes S. Reverendissimae ad eundem D. Labacensem etiam (in) authentica forma missurae sunt.

Quapropter ipsi Reverendissimi et Illustrissimi DD. praesidentes et legati, cognita ipsius D. Bruchardi pietate et zelo erga sanctam nostram christianam fidem et catholicam ecclesiam, hortantur et rogant omnes et singulos cuiuscumque gradus fuerint, ut eundem D. Bruchardum, ad quaecumque loca eum divertere contigerit, digno honore suscipiant et tanquam orthodoxae ecclesiae alumnum amplexentur. Identidem et ipsi Reverendissimi et Illustrissimi DD. praesidentes et legati reciproca benevolentiae vicissitudine paternoque affectu prosequantur. In quorum omnium et singulorum fidem praesentes litteras manu mea propria ego Angelus Massarelus de Sancto Severino, ipsius sacri concilii secretarius et prothonotarius apostolicus subscripsi et sigillo secreto Reverendissimi et Illustrissimi D. primi ipsius sacri concilii praesidentis et legati demum roboravi. Dat. Bononiae die 26. mensis Julii anno Domini 1547.

Idem Angelus Massarellus, qui supra, manu propria de mandato †.«

Še nekaj doneskov o prepiru med križniki v Beli Krajini in kapitulom zagrebškim.

Priobčil Janko Barle.

V zadnjem zvezku »Izvestij« (»Nekoliko podatkov za zgodovino belokranjskih župnij«) sem omenil, da se je prepir zaradi desetine med križniki v Beli Krajini in kapitulom zagrebškim, kateri se je začel v XIV. stoletju, nadaljeval tudi v novem veku. V arhivu zagrebškega kapitula zasledil sem prepis listine iz l. 1513., katera dokazuje, da so bili križniki tedaj vnovič izobčeni. Vendar niti cerkvene kazni niso koristile, da bi bil prišel kapitul do svojih pravic. Dokazujeta to prošnji zagrebškega kapitula

na cesarja in na državni zbor, kateri spodaj priobčim. Ti prošnji nimata datuma, vendar iz tretje prošnje, katere se je ohranil samo jeden košček, zvemo, da je bilo to okrog l. 1647. Tam se pravi: »licet ratione talis detentionis excommunicatio lata, et locis in illis publice et solemniter promulgata fuisset: hae decimae, postquam in nupera Diaeta Ungarica Anni 1647. per gravamen publicum totius Regni Hungariae restitui postulatae fuissent, atque sua Maestas, in eo iustitiae administrationem partes in istas et A . . . . et per Mandatum expeditionum Styriacum reiecisset, Venerabile quoque Capitulum Zagradiense Mandato extracto iuxta formam et consuetudinem medio certi sui Agentis idem Graecium expedivisset: ubi praescripto Agente intra spatium octo quasi diei, ex quo curam hanc assumpserat demorato, processus hic, quorsum devenerit ignoratur. Proinde rogare volui Perillustrem ac Generosam D. V. quatenus, si Camera Graecensis ad Cameram istam Labacensem hoc negotium ex offio pro informatione transmisit, id mihi per suas intimare dignaretur, item si quod actum dico tractatum superinde fuerit item Consilium salutare occasione persecutionis huius causae, et opinionem suam adiungere, quod spei recuperatione praetactarum Decimarum habere possimus. Pro favore et Patrocinio Vestro Capitulum immemor non est futurum.«¹⁾ Kakor vidimo, kapitul zagrebški v teku stoletij ni nikoli pozabil svojih pravic. Potegoval se je za nje s pomočjo cerkvenih in posvetnih oblastij, katere so mu pripoznale njegovo pravo, stvar je pa vendar ostala, kakor je bila. Križniki niso hoteli pustiti desetine, pobirali so jo, kakor prej, in se niso zmenili za to, kaj poreče zagrebški kapitul, kateri je imel svoje pravo samo na papirju.

I.

25. aprila 1513. Križniki v Beli Krajini so vnovič izobčeni, ker so pobirali desetino, katera je spadala zagrebškemu kapitolu.

Laurencius Arcium Liberalium Doctor, Lector et Locumtenens, Ac Mattheus Custos, Canonici, Collegatae Ecclesiae

¹⁾ Acta Capituli antiqua. Fasc. 5. Nrus. 26.

Sancti Spiritus Chasmensis, Zagrabiensis Dioecesis. In causa et causis partibusque infrascriptis Iudices et Commissarii cum clausula: quod si non ambo e. t. c. a sede apostolica specialiter delegati et deputati universis et singulis Dominis Abbatibus, Prioribus, Praepositis, Decanis, Archidiaconis, Lectoribus, Cantoribus, Custodibus, Scholasticis, Thesaurariis, Sacristis, Succentoribus tam cathedralium, quam collegiatarum Canonicis Parochialiumque Ecclesiarum Rectoribus, Plebanis, Vice-Plebanis, Altaristis, Capellarumque et Hospitalium Magistris ceterisque Presbiteris curatis, et non curatis clericis, notariis et Thabellionibus publicis quibuscunque per et infra civitates ex Dioecesi Zagrabiensi, Aquilegiensi, Modrossiensi, Segniensi, Othonensi et alias ubilibet constitutis et existentibus et eorum cuilibet in solidum, ac illi vel illis, ad quem vel ad quos praesentes nostrae pervenerint litterae, seu qui cum eisdem fuerint requisiti aut alter vestrum fuerit requisitus salutem in Domino sempiternam, et nostris hujusmodi, imo verius apostolicis firmiter obedire mandatis. Noveritis quid licet modernus preceptor et fratres preceptores domus de Chernomel in Methlika Ordinis Cruciferorum ad instantiam Venerabilis Capituli et Canonicorum Ecclesiae Zagrabiensis Ratione decimarum et Iure decimandi seu decimas percipiendi in de Methlika, de Syhenstay et de Syhenbergh ac de Grathyan locis ac illorum pertinentiis Zagrabiensis Dioecesis prescriptae excrescentes ad Mensam Capitularem dictae Ecclesiae Zagrabiensis legitime pertinentes vigore aliarum litterarum nostrarum citatorum supinde confectarum, et emanatarum per affixionem parium earundem in walvis Ecclesiae Beatae Mariae Virginis gloriosissimae in eadem Methlyka fundatae. Eoque prout ex certorum plebanorum nostrorum in hac parte exemtorum litteris Relatorum supinde confectis intelleximus personaliter iidem preceptor et fratres haberi non potuissent factam nostram in presentiam preceptorum et cum certificatione solita apostolica auctoritate qua fungimur citati, demum exigente eorum contumacia ad videndum et audiendum contra se ferri sen-

tentiam excommunicationis propter contumaciam aut dicendo aut allegando causam, si quam haberent rationabilem cur ferri non debet in walvis dictae Ecclesiae Chasmensis per affixionem publici edicti ad diem datarum praesentium legitime evocati fuerint, tamen ipsi ducti Rebelione et Contumacia in nullo termino ipsis coram Nobis conparentibus praefixo coram Nobis nec per se, neque per procuratorem aut procuratores ad causam et causas hujusmodi sufficienter instructum sive instructos comparere curarunt, sed se omnino a facie Iuris et Iustitiae contumaciter absentarunt. Procurator vero dictorum capituli et canonicorum dictae Ecclesiae Zagrabiensis, de cujus Procuracionis mandato apud acta causae habito nobis constitit et constat procuratorio Nomine eorundem actorum coram Nobis comparentes et sufficienter per totam diem expectantes, contumacia eorundem in causam attractorum instanter accusavit, petentes eos debitacum instantia per Nos declarari et reputari contumaces, et contra eos ad ulteriora procedi. Quos Nos ad instantiam ejusdem Procuratoris antedictae Ecclesiae Zagrabiensis, Capituli et Canonicorum pro tribunali sedentes, reputavimus et declaravimus dicta auctoritate apostolica nec immerito contumaces et eorum contumacia non obstante in aliquo. Contra eos duximus suadente Iustitia ad ulteriora procedentes. Nos itaque die datarum praesentium pro tribunali sedentes et instante Procuratore dictorum Capituli et Canonicorum Ecclesiae Zagrabiensis antelatos in causam attractos propter eorum contumaciam duximus excommunicare et excommunicatos fore denunciari. Ipsosque eadem auctoritate apostolica excommunicamus et excommunicatos declaramus in his sc . . . is. Vobis igitur omnibus et singulis Dominis supradictis et Vestrum cuilibet in solidum in virtute sanctae obedientiae et sub poena excommunicationis, quam in Vos et Vestrum quemlibet trium dierum canonica monitione praemissa, si ea quae Vobis in hac parte comittimus contempseritis contumaciter exequi, et adimplere, eadem auctoritate apostolica ferimus in his scriptis, ac etiam promulgamus districte precipientes mandamus. Quatenus habitis praesentium

ac dum cum eisdem fuerit requisiti, aut alter Vestrum fuerit requisitus erga modernum preceptorem de Chernomel in Methlika puta Georgium quemdam, Johannem fratres ceterosque Preceptores dictae domus contumaces scilicet et Rebelles accedatis si ad eos tutus Vobis patuerit excessus et eorum praesentiam comode habere poteritis. Alioquin per afflictionem parium praesentium in Valvis Ecclesiarum eis circumvicinarum, sic tamen et taliter: Quod sit verosimile infrascriptam monitionem ad ipsorum notitiam indubitata devenisse Ipsosque Verbo Nostro salubri moneatis, et diligenter requiratis. Quos et nos tenore praesentium sic requirimus et monemus: ut ipsi infra quindecim dierum spacium diei hujusmodi Vestrarum monitionis et Requisitionis immediate sequenti computando. Quos dies eis et cuilibet eorum, pro primo, secundo, tertio peremptorioque et ultimo termino ac canonica admonitione assignamus, contumaciam eorum purgantes, Iuri pareant aut cum eisdem Capitulo et Canonicis praenominatae Ecclesiae Zagrabiensis amicabilem vel in pace componant. Qui si id fecerint, bene quidem, alioquin elapsis ipsis quindecim diebus, et canonica monitione praemissa, dictos Georgium, Johannem caeterosque fratres praefatae domus contumaces ut praemisum est, et Rebelles in Vestris et Vestrum cujuslibet Ecclesiis singulis diebus Dominicis et festivis infra missarum solemnias, dum major in eisdem ad divina audienda populi convenerit multitudo, pulsatis campanis, accensis candelis et demum extinctis ac in terram in signum maletudinis aeternae projectis, dicta auctoritate apostolica excommunicatis et excommunicatos publice denunciatis seu faciatis denunciare tamdiu ab inde non cessantes, donec contumaciam eorum purgantes Iuri paruerint, aut alias cum ipsis actoribus amicabilem vel in Iure composuerint. Et a Nobis vel superiore Nostro aliud superinde habentis in commissis, et de eorum absolute, quam Nobis et Nostro superiori tantum reservamus, Vobis constiterit evidenter. Et post haec seriem hujusmodi Vestrae executionis et quidquid in promissis feceritis Nobis Vestris in Litteris sicut fuerit expedientes,

conscientiose rescribatis, praesentibus in specie remissis. Datum Chasmae die Iovis vicessima prima mensis Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo tredecimo. Martinus Anthonius de Chasma, Notarius. Loca duorum sigilorum, ¹⁾

II.

Kapitul zagrebski prosi cesarja, naj bi mu desetino v provinci Metliki prisodil in tamkajšnje kraje reinkorporiral.

Sacratissima Caesarea et Regice Majestas, Domine Domine Clementissime.

Orationum devotarum in gratiam M. V. S. humilliam oblationem. Ordinis Cruciferorum Domus Theuthonicae Praeceptor sive Commendator de Chernomel in Metlika, et fratres sui de eadem Domo, Decimas sive redditus Decimales Provinciulae Metlikae, et locorum inibi adhaerentium in Dioecesi Zagrabiensi alias habitas, ac ad Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis pertinentes, tempore guerrarum in Regno Hungariae, cum suis participibus Laicis, in praeiudicium ipsius Capituli occuparunt, perceperuntque: Cumque superinde coram Sedis Apostolicae Delegatis iure requisiti fuissent, in eo videlicet, ut ab eorundem proventuum Decimalium perceptione desistere compellerentur, et ibi, locisque adhaerentibus ab impetitione sive molestatione huiusmodi compescerentur, eidemque Zagrabiensi Capitulo dicti redditus decimales adiudicarentur, et per Sententiam annotatorum Sedis Apostolicae ea in causa Delegatorum, iidem redditus sive proventus in dicta Provinciola, et locis ibi adhaerentibus, esse de pertinentiis Decimationis Capituli supradicti, tanquam de existentibus infra limites Zagrabiensis Dioecesis, declarentur; ipsi nihilominus, eo quod in quaestione praemissa obedire contumaciter contempsissent, Excommunicati fuerunt; cum alias, tum etiam exinde, quod postmodum praescriptas Decimas percipere praesumpsissent ac memoratum Capitulum in possessione percipiendi easdem impe-

¹⁾ Prepis listine v arhivu kapitula zagrebskega. Acta Capituli antiqua. Fasc. 5. Nrus. 24.

divissent, nec ab huiusmodi perceptione et impedimento, canonice admoniti, supersedissent: Unde in contumacia sua persistentes (sede Apostolica prius antelatam Excommunicationis sententiam debitum firmitatis robur obtinere volente) contra ipsos quoque Sacerdotes et Rectores Ecclesiarum ac ipsummet Commendatorem Fratresque ipsius de Metlika Zagrabiensis Dioecesis, ad Excommunicationis Sententiam iterato est processum: sece sine fructu, ex quo in hodiernum usque diem praescripta sententia inexecuta maneret. Quandoquidem autem Majestas V. S. ea in parte administrationem Iustitiae ad instantiam nostram per Ius dicentes in illis partibus demanduram se benigne obtulisset; supplicamus proinde Maiestatem V. S. quatenus pro memoratae sententiae adiudicatoriae Executione contra Successores praerecensiti Commendatoris et Fratrum ipsius, in quos nempe memorata Commenda condescendisset, Brachium suum, uti in similibus fieri consuevit, ordinare, dictasque Decimas nobis restitui et exequi, consequenterque antelatam Provinciolum Metlikae et loca ibi adhaerentia Dioecesi Zagrabiensi reincorporari facere clementer dignaretur. In reliquo Maiestatem V. S. foelicissimam et de hostibus ac inimicis totius orbis maximo cum emolumento triumphantem ad vota valere desideramus. Clemens interim ac benignum expectantes responsum.

Maiestatis Vestrae Sacratissimae

Humillimi Capellani

Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis.¹⁾

III.

Kapitul zagrebski prosi državni zbor, da mu zaščiti desetino v Beli Krajini in provincijo Metlika reincorporira zagrebski škofiji.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi, Spectabiles et Magnifici, Generosi item ac Egregii Domini Domini observandissimi.

¹⁾ Acta Capituli antiqua. Fasc. d. Nrus. 26.

Salutem et servitiorum nostrorum deditissimam subiectionem. Ordinis Cruciferorum Domus Theutonice Præceptor, sive Commendator de Chernomell in Metlika, et fratres eius de eadem Domo, Decimas Provinciæ Metlika et locorum ibi adhaerentium in Dioecesi Zagrabiensi existentes, et ad Capitulum Ecclesiæ Zagrabiensis pertinentes, tempore guerrarum seu bellorum olim in Regno Hungariæ vigentium, in Præiudicium ipsius Capituli occuparunt, et pro seipsis usurparunt. Quem quidem Commendatorem et Fratres eiusdem, idem Capitulum ratione præactarum Decimarum, coram Sedis Apostolicæ Delegatis Iure requisivit, easdemque acquisivit. Verum cum ad Executionem præactæ Sententiæ processum fuisset, iam antelatus Commendator et Fratres sui exequi non permiserunt. Et cum ob talem contumaciam declarati fuissent excommunicati, in sua contumacia perstiterunt, persisterenque de præsenti. Quare supplicamus Illustrissimis, Reverendissimis, Admodum Reverendis, Spectabilibus, Magnificis, Generosis item ac Egregiis Dominationibus Vestris, quatenus modum aliquem adinveniri dignarentur, quo et prædicta Provinciola Dioecesi Zagrabiensi reincorporaretur et Decimæ exinde provenientes et proveniri debentes, nobis instituerentur. In reliquo Illustrissimas, Rssmas, Adm-Rdas, Sples et Mgcas, Gen. item et Egregias Dominationes Vestras ad vota felicissime valere desideramus. Benignum ab eisdem expectantes responsum. Illustrissimarum, Rssmarum, Adm. Rdarum, Splium et Mgcarum Generosorum ac Egreg. Dominationum Vestrarum

Capellani humillimi, servitores obsequentissimi
Capitulum Ecclesiæ Zagrabiensis.¹⁾

Mali zapiski.

Matija Kefer, župnik v Kranju. »Zgodovina župnij v dekaniji Kranj« pozna dva župnika tega imena, namreč za l. 1434. Matija Keuer, za l. 1478. pa Matijo Kefer. O drugem poroču, da je l. 1478. prodal nekaj

¹⁾ Acta Capituli antiqua. Fasc. 5. Nrus. 26.

zemljišč na Suhi Juriju Palcu v Naklem, ter navaja kot vir »Mon. Habs., I. 2.« Gosp. Lavtižarja poznamo sicer in tudi cenimo kot marljivega zgodovinarja, a glede drugega Matije Kefer mu ne moremo pritrđiti, nego moramo kar naravnost celo trđiti, da gospod pisatelj navedenega vira menda nit videl ni. Porabil je le dotični Parapatov regest v »Letopisu Matice Slovenske za leto 1870«, in še tega površno in krivo. — I. Parapat piše: »1478. — rožn. meseca. — Cesar Friderik IV. je ukazal gospodu Matevžu Operta, kaplanu kranjskemu, naj nemudoma Juriju Palcu v Naklem vrne krivično mu vzeta zemljišča v Suhi, ki jih je uni kupil od Matije Keferja, župnika kranjskega, kar je potem potrdil Prosper Kamulio, žup. kranjski. — Mon. Habs. I. 2. st. 902., 907., 914.« — Poglejmo pa sedaj Chmelovo obširno knjigo: »Monumenta Habsburgica«. V drugem zvezku I. dela objavlja Chmel na 902. strani sledečo listino: »Gretz, 6. Mai 1478. K. Friedrich IV. an Herrn Mathes Hofcaplan. Erber lieber andechtiger. Uns hat Georig Pawtsicz in unserm ambt Nakl gesessen anpracht wie im weilent Mathes Kefer pharrer zu Krayburg auf ainem gut so derselben pharrkirchen zugehore kaufrecht geben daz dann der erber unser lieber andechtiger Prosper Canulin (sic) pharrer daselbs zu Krayburg bestett hab davon du in aber unverschulter sachen ze dringen mainest, des er sich beswert bedunkht.« — Soll ihn unentsetzt lassen bei diesem Kaufrecht, »daran tust du unser ernstlich maynung.« Na 905. strani se nahaja sledeča listina: »20. Mai 1478. (Wir Friederich) Embieten unsern lieben getrewen Sigmunden von Sebriach unserm rat und hauptman und Casparn Hawnspekht unserm vitztum in Krain unser gnad etc. Wir haben dem erbern unserm lieben andechtigen Mathesen Apperta unserm caplan mermallen geschriben und beuolhen, unserm getrewen Juri Paletz die huben, so er in kaufrechtweis innhat und im von weilent Mathiasen Kefer und nachmals vom Prospero Camulio pharrern zu Krainburg bestett ist und er im genomen hat, widerzegeben und inzeantwurten nach laut unserer brief darumb ausgangen, das aber bisher nit beschehen ist. Nu schreiben wir im ietz aber und beuelhen im, daz er dem benanten Paletz die berurt huben noch anuertziehen inantwurte, in dabey beleiben, im auch sein mul so er im abprochen hat, dauon er uns dann zynnsper ist, widerumb aufpawen lasse. Und emphelhen ew ernstlich und wellen, ob der benant Apperta solhem unserm beuelhen nicht nachgeen und ir von dem obbenanten Paletz darumb angelangt wurdet, daz ir alsdan beden tailen furderlich darumb tag fur ew setzet sy gencinanner horet und souerr dieselb huben dem benanten Paletz zugehoret, im die von unsern wegen inantwurtet, und bey demselben Apperta darob seit, daz er in die innhaben lasse und im sein mul anuertziehen widerumb aufpawen und darinn nit annders tu. Daran tut ir unser ernstlich meynung, Geben zu Gretz an Mitichen ante Urbano anno etc. LXXVIII.« Na 907. strani pa

čitamo: »S. D. (1478, Mai) K. Friedrich IV. an »Mathes Operta, Vicary zu Krainburg.« »Erberr lieber andechtiger. Unns hat unnsrer getrewr Jury Palitz in unserm ambt zu Nagkl gessen anbracht, wie du im die huben gelegen zu Zawchen, so in daselb unnsrer ambt zu Nagkl zynnsper ist die weilent Mathes Kefer pfarrer zu Krainburg mit irn zugehörungen weilent Janes Paulges seinem vater in kaufrechtweis nach laut ains kaufrechtsbriefs so es darumb hab geben genomen habst und in darauf nit wonen ze lassen mainest und die ainem genannt Janes auch in demselben unserm ambt zu Nagkl ingeantwurt habst, des er sich beswert bedunkht. Soll si ihm geben und lassen.« Slednjič se nahaja še na 914. strani jedna listina. Ta se glasi: »E. D. (1478, Juni?) K. Friedrich IV. an Herrn Mathes Apperta, seinen Caplan. Erberer lieber andechtiger. Wir haben dir nu menigermal geschriben und beuolhen unserm getrewn Juri Paletz die huben so er in kaufrechtweis innhat, und im von weilent Mathesen Kefer und darnach vom Prospero Camulio pharrer zu Krainburg bestett ist, und du im genommen hast widerzegeben nach laut unserr brief darumb ausgegangen, das aber bisher nit beschehen ist, das uns nit geuellt und emphelhen dir ernstlich und wellen daz du dem benanten Paletz die berürt huben noch anuertziehen inantwurttest und in dabey beleiben lassest, im auch sein mül so du abprochen hast dauon er uns dann zynnsper ist widerumb aufpawen lassest. Wurdest du aber des nit tun, so haben wir unsern lieben getrewen Sigmunden von Sebriach unserm hauptman und Casparn Hawnspekhen unsern vicztumb in Krain beuolhen, ew darumb fur sich zueruordern, gegininander zu hörn und souerr dieselb huben dem benanten Paletz zugehöret, im die von unsern wegen inzeantwurtten, auch darob ze sein daz im sein mül widerumb aufpawt werde, dauon so tu darinn khain anders, das ist gentslich unser ernstlich maynung.« — »Item Auftrag des Kaisers an Sigmund von Sebriach, seinen Rath und Hauptmann, und an Caspar Hawnspekh, seinen Vizthum in Krain, sie auf einem Tage gegen einander zu verhören «»und in allweg darob seit damit der benant Paletz in unpillich weg und wider recht nit gedrunge noch beswert werde.« — Iz teh listin razvidimo sledeče: 1.) Nekdanji župnik kranjski Matija Kefer je prodal Janezu Palcu ali Palčiču v Naklem kmetijo in mlin na Suhi, ki sta bila last farne cerkve v Kranju. Ta v listinah navedeni župnik Matija Kefer ni nobeden drug, nego le oni Matija Keuer, katerega g. pisatelj kot 7. župnika v Kranju navaja. 2.) Po smrti Janeza Palca ali Palčiča prevzel je dotično kmetijo in mlin njegov sin Jurij, kar je takratni župnik kranjski, Prosper Kamulio odobril. 3.) Matija Operta, ces. dvorni kaplan, je l. 1478. kot vikar oziroma župnik v Kranju, vzel Juriju Palcu ali Palčiču kmetijo in mlin; mlin je dal podreti, kmetijo pa je izročil Ivanu v Naklem. 4.) Na pritožbo Palca ali Palčiča ukazal je cesar Friderik IV. zaporedoma (maja in junija

1478) Operti, naj kmetijo Palčiču vrne, mlin pa, katerega je dal podreti, zopet postavi. V tej zadevi morala sta posredovati glavar in vicedom. — Iz tega pa nadalje sledi, da l. 1478. v Kranju ni župnikoval Matija Kefer, kakor trdi g. Lavtižar, nego že Matija Operta, ces. dvorni kaplan. Njegov prednik je bil Prosper Kamulio, apostolski protonotarij, ki se imenuje župnik v Kranju že 10. jan. 1475. Njegov vikar je bil takrat Peter Waldner, čez 4 dni (14. jan. 1475) pa že Peter Kodelja.*) Ker je slednji v listinah naveden sedaj kot vikar, sedaj zopet kot kaplan, kaže, da je župnik bil večkrat odsoten. M. Slekovec.

Črtica o nekdanjih svoboščinah kranjske duhovščine pred sodišči. Duhovščini so se začele kratiti svoboščine v drugi polovici štirinajstega veka. Pritožili so se kranjski duhovni pri vojvodi Viljemu, da jim glavarji, oskrbniki, grajski grofje in sodniki delajo v tem oziru krivice. Zato je vojvoda s pismom, izdanim na Dunaju dne 23. avgusta 1399, potrdil prelatom in duhovščini kranjske dežele in Slovenske pokrajine njih stare svoboščine. Duhovni so se smeli po teh svoboščinah pri pravnih v duhovnih zadevah zagovarjati pred patrijarhom ali njegovim naddijakonom ali pravnikom in ne drugodi, v svetnih zadevah pa pred vojvodskim sodiščem (Hofscronn) v Ljubljani, kakor je bilo od starih časov v navadi. Prelat si je smel za zastopnika pred vojvodnjim glavarjem izbrati kakega samostanskega brata, župnik pa kakega poštenega duhovnika. Zastopnik je imel vse pravice svojega gospoda, katerega je namestoval. Toda zastopnika je smel imeti prelat le tedaj, kadar pravdna zadeva ni presejala vrednosti 30 funtov vinarjev, župnik pa, ako ni presejala deset funtov vinarjev, sicer je moral priti vsakdo osebno zagovarjat se na sodišče pred deželnega glavarja. Polagoma so se začela kazati nespozumljenja zaradi sodstva. Ljubljanski škof Krištof Rauber in stiški opat Ivan sta se skupno pritožila pri cesarju Maksimilijanu zaradi vtikanja svetnih sodišč v njune duhovske zadeve. Dne 7. aprila 1510. je tedaj cesar v Avgsburgu izdal ukaz, vsled katerega so smeli škofe, opate, duhovne ter njihove in njihovih cerkvâ podložnike soditi svetni sodniki le tedaj, ako so spadale stvari pred krvavo sodišče (Blut und Malefiz), ali, če se je šlo za smrtno kazen (Hals oder Leben), sicer so pa smeli duhovni uživati svoje, že prej jim podeljene svoboščine. Nekaj let je bil mir, ko je pa buknilo luteranstvo na dan, so se začela tudi prerekanja. Oglejski patrijarh Marij Grimani je ukazal naddijakonom Savinjske doline, Kranjske in Slovenske pokrajine, da naj krivoverske šuntarje ukažejo prijeti in kaznovati. Toda oblastva duhovne gosposke niso le brez pomoči pustila, ampak so jo celo ustavljala. Za kršenje duhovenskih pravic je smatral patrijarh dalje to, da so svetni sodniki v njegovi škofiji v osebnih

*) Izvestja, I., 11.

zadevah zaprisegali in pred svoja sodišča klicali ljudi zaradi duhovenskih desetnin, cerkvenih posestev, zakonskih zadev in duhovenskih oporok ter jih kaznovali z globami in telesnimi kaznimi. Svetni gospodje, zlasti plemenitniki, niso hoteli hoditi pred duhovska sodišča, ko so bili pozvani, in so branili tja iti tudi svojim podložnikom. Svetne gosposke so same branile naddijakonom proti takim nepokornežem uveljavljati oblast. Brez strahu so se tedaj posvetnjaki lastili duhovenskih fevdov in beneficijev in njihovega imetja. Oblastva so pomagala do služb versko sumljivim in zapeljivim duhovnom, ki niso bili izprašani od svoje duhovske gosposke in po regensburškem reverzu puščeni v duhovnem pastirstvu; lastila so se celo oblastva duhovenskih desetnin, darov in župnih pravic. Zaradi teh stvari so se pritožili naddijakoni s patrijarhom pri kralju Ferdinandu, ker so čutili, kako trpi ugled duhovske jurisdikcije. Ferdinand je dal zadevo preiskati in dne 19. decembra 1528 je poslal oblastvom ukaz, ki se je glasil: »Ne segajte v pravice, ki se tičejo duhovske jurisdikcije patrijarha in njegovih naddijakonov, in tudi drugim ne pustite, da bi se v nje vtikali, podpirajte jih, kadar potrebujejo od vas pomoči, in ne sodite sami v takih zadevah. Ne ovirajte jih, če primejo kakega kazni vrednega duhovna in ga vtaknejo v ječo, ampak pomagajte jim, če vas prosijo, in dajte spremiti takega duhovna v grad, ali trg ali do meje, kakor zahtevajo. Ne lastite se duhovenskih fevdov in imetja, ampak primite tiste, ki se tega laste. Ne dajajte beneficijev možem, ki niso izprašani pred postavno duhovsko gosposko. Ako se kak beneficij vsled smrti izprazni, prezentuje novega beneficijata duhovski patron v šestih, svetni pa v štirih mesecih, ako se to ne zgodi, ima škof pravico, da podeli beneficij. Branite tudi župnikom njihove župne pravice.« — Nadvojvoda Karol je dal 15. marca 1574 ukaz glede zapuščin duhovnov, ker se tudi v tem oziru oblastva niso držala določenih mej. Ukazal je namreč nadvojvoda, da naj se vojdstva in gosposke, ako je umrl beneficijat privatnega patronata, ne vtikajo v zapuščino, ampak naj vse zapečatijo, kakor je bila od nekdanj navada, da se zglase tirjalci in dediči. Ljudje si ne smejo precej sami deliti imetja in delati si pravice, kakor se je doslej večkrat zgodilo. K inventuri naj se pokličejo dekanı, ali pa dva sosednja župnika ali beneficijata, da postavni in po oporoki določeni dediči ne trpe škode. — Dne 18. aprila 1574 je nadvojvoda Karol izdal mandat, da se posestva duhovnov, beneficijatov in cerkvâ ne smejo prodajati brez privoljenja deželnega kneza, sicer je kup neveljaven. Ta ukaz je bil potrjen 1. januarija 1587, 25. oktobra 1669, 18. januarija 1673 in 12. septembra 1716. — V 17. veku je bil boj zaradi jurisdikcije v slovenskih deželah med patrijarhom in cesarjem. Že 4. januarija 1609 in potem 7. marca 1637 in 18. februarja 1659 je bilo prepovedano avstrijskim podložnikom duhovnega in svetnega stanu, hoditi k patrijarhu ali njegovemu vikarju

na Beneško. Ako so bili tudi uradno tja poklicani pred sodišče, niso smeli skazovati pokorščine. Ukazano je bilo tudi 15. novembra 1640 in 12. julija 1655 in na oglejski cerkvi se je nabil 20. aprila 1658 ukaz, da patrijarh nima nikake jurisdikcije v notranje-avstrijskih dednih deželah in v zemljah deželnega kneza, niti v duhovnih, niti v svetnih zadevah. Ko je izmrl rod knezov Eggenbergov, je cesar Karol VI. dobil pokneženo grofijo Gradiško. Dne 29. marca 1719 je cesar obnovil omenjene, že nekoliko pozabljene ukaze in zapretil s kaznijo in cesarsko nemilostjo duhovnim in svetnim osebam, ki bi se drznile hoditi k patrijarhu in mu skazovati pokorščino. Prepovedal je cesar dalje oglejskemu patrijarhu, ali njegovemu »dozdevnemu« koadjutorju, ali »takozvanemu« izvoljencu (Electo) ter patrijarškim vikarjem in komisarjem, izvrševati na tleh notranje-avstrijskih dežel sploh kak akt jurisdikcije ali deliti svete redove. Brez vladinega dovoljenja se niso smeli vsprejemati in razglašati od patrijarha došle bule in ukazi, naj so zadevali karkoli. Nihče, bodisi duhoven ali kdorkoli, po tem ukazu ni zmel iti k nobenemu škofu, ali vikarju itd. na Beneško, ako je bil pozvan pred sodišče, na odgovor sicer je bil kaznovan ali pa izgnan iz dežele. (Vicedomski arhiv oddelek Ecclesiastica v Rudolfinumu v Ljubljani).

A. K.

Slovstvo.

Rusi o slovenski književnosti. S paznim očesom zasledujejo dandanes ruski učenjaki procvit slovanskih književnostij. Izvestja carske akademije v Petrogradu so prinesla v drugi letošnji knjigi na 115. straneh sistematično urejeno kazalo o sestavkih in noticah, ki se nahajajo l. 1900 v slovanskih knjigah in časnikih, tičočih se »slavjanovedenja«, in sicer: jezikoslovja, literature, narodoslovja, zgodovine in biografije slavnih mož slovanskih. Osem strani obsega alfabetično urejeni pregled sestavkov iz slovenske književnosti. Ta oddelek je uredil profesor Baudouin de Courtenay.

A. K.

»*Slovanské starožitnosti*«. Odkar je izdal Šafárik na široko proslule svoje »Starožitnosti«, so Čehi marljivo obdelovali posamezne stroke slovanske starine. S pomočjo napredka v jezikoslovni in starinoslovski vedi so se zadnji čas dosegli lepi uspehi. Nejasne in deloma otročje podmene o Slovanih v predzgodovinski dobi so se začele umikati zreljšim rezultatom studij. Po raznih časopisih in knjigah raztreseno snov o tem predmetu je začel zbirati in kritično presojati dr. Lubor Niederle. Kot sad petnajstletnih njegovih preiskovanj je začelo pred kratkim izhajati v Pragi v zalogi knjigotržcev Bursika in Kohouta krasno delo

»Slovanske starožitnosti«. V predgovoru navaja dr. Niederle v prvem sešitku obseg, katerega bode imela knjiga. Razložil bode pisatelj v prvem delu knjige to, kar je znanega o začetkih slovanskega naroda, dokler je še živel na prvotnem omejenem ozemlju in ni še nastopil svojega naglega in silnega razhoda; v drugem delu bode pa pojasnil, kako so se Slovani razšli iz svoje zibelke v treh glavnih smeréh in razselili se po svojih poznejših zgodovinskih bivališčih. Za Slovence bode posebno zanimiv oddelek o razvoju južne veje slovanske, pripovedujoč, kako so naši davni pradedje prestopili karpatske gore in naselili se v dobi pred petim stoletjem po Kristu v ogerskih in sedmograških nižinah, ter razprava o začetku slovenske zgodovine, o prehodu Slovanov čez Savo in Donavo na Balkan ter o njihovem nadaljnem razvoju v hrvatskosrbski in bolgarski narod. V zadnjih zvezkih knjige bode pisatelj podal še razpravo o stari slovanski kulturi, o vplivu sosednjih narodov na Slovane in podrobni popis Slovanske starine, oprt na zanesljive zgodovinske podatke in starinoslovska, zlasti antropologična raziskavanja. »Slovanske starožitnosti« izhajajo v sešitkih, à 60 h, v »Biblioteki historicki«. Koliko sešitkov izide, še ne vemo; dr. Niederle obeta, da bode skupaj šest ali sedem precej obsežnih zvezkov. Doslej so izšli trije sešitki, obsegajoči 88 strani. Pod črto so natančno navedeni neštevilni viri za ogromni material, ki dokazujejo velikansko pridnost pisateljevo. Jezik in slog v knjigi sta pristnoslovska, tako da je spisumljiv tudi Slovencem, ki ne znajo češki. Važnejše knjižnice na Slovenskem in prijatelji zgodovine starih Slovanov naj ne zamudijo, naročiti si to velezanimivo delo. A. K.

»Voditelj v bogoslovnih vedah«. Pod spretnim uredništvom g. prof. Frančiška Kovačiča izhaja v Mariboru že peto leto z omenjenim naslovom list, ki prinaša poleg sestavkov za duhovno pastirstvo tudi zanimive članke ne-le iz splošne cerkvene zgodovine, ampak tudi iz zgodovine slovenskih dežel; zato opozarjamo nanj. Marljivi gospod župnik M. Slekovec priobčuje v »Voditelju« že več let arhivalne izpiske za zgodovino lavantinske škofije. Dr. J. Gruden je objavil (l. 1901.) lep članek »Najstarejši patroni na Slovenskem«, prerano umrli J. Benkovič pa temeljito razpravo »Ljubljanska škofija in ljubljanske sinode«. »Voditelju«, ki prinaša v četrtletnih snopičih po 500 strani na leto, je cena pet kron.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blašnikovi nasledniki v Ljubljani.